

rozwoju turystyki na Ziemi Ząbkowickiej, jej promocja jako regionu atrakcyjnego turystycznie, a także prowadzenie informacji oraz modernizacja istniejącej infrastruktury turystycznej.

W celu zwiększenia atrakcyjności gminy oraz wykorzystania dobrych warunków do rozwoju turystyki konieczne jest jej zaopatrzenie w podstawową infrastrukturę techniczną niezbędną do realizacji przedsięwzięć z zakresu gastronomii, hotelarstwa i agroturystyki. Działania te spowodują, że gmina Ciepłowody stanie się bardziej atrakcyjna dla turystów i będzie miejscem odpoczynku w czasie weekendu jak i dłuższego wakacyjnego pobytu. Poza tym przyczynią się do rozwoju gospodarczego gminy, poprawi się również jakość środowiska naturalnego.

Z uwagi na duży potencjał turystyczny i walory krajobrazowe, sieć szlaków turystycznych i ścieżek rowerowych na terenie gminy można rozwinąć. Dlatego, biorąc pod uwagę analizę stanu istniejącego, plany Urzędu Gminy, ustalenia *Miejscowych Planów oraz Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy*, istniejące atrakcje turystyczne i rozmowy z mieszkańcami gminy obecną infrastrukturę rozszerzono o dodatkowe szlaki turystyczne piesze i konne, ścieżki rowerowe, ścieżki dydaktyczne oraz punkty widokowe. Istniejąca i planowana infrastruktura turystyczna przedstawiona jest na Rys.58 i w Tab.50.

Zaprojektowane szlaki turystyczne mają długość 40,71 km, Tab.50. Łączą wszystkie najbardziej atrakcyjne miejsca położone w gminie i poza jej granicami, np. Arboretum w Wojsławicach, Uzdrowisko Przerzeczyn Zdrój. Są połączone z już istniejącymi szlakami przebiegającymi przez gminę – czerwonym, czarnym, niebieskim oraz istniejącymi i planowanymi punktami widokowymi. Ponadto łączą się ze szlakami biegnącymi przez teren sąsiednich gmin. Poprowadzone są również drogami transportu rolnego, które wskazane są do modernizacji.

Natomiast zaproponowane ścieżki rowerowe mają długość 33,62 km. Poprowadzone są głównie drogami asfaltowymi w dobrym stanie technicznym lub przewidzianymi do modernizacji. Łączą ze sobą istniejące ścieżki rowerowe o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym, przebiegające przez teren gminy, tj. trasą zieloną, czerwoną oraz Dolnośląski Szlak Cystersów.

Wg *Studium systemu turystyki i rekreacji rowerowej województwa dolnośląskiego* planowane jest powstanie trasy rowerowej o znaczeniu międzynarodowym z Polski do Czech. Trasa prowadziłaby z Wrocławia do Kudowy Zdrój i przebiegałaby przez takie gminy jak Jordanów Śląski, Kondratowice, Ciepłowody, Ząbkowice Śląskie, Bardo, Kłodzko i inne. Odcinek jej będzie poprowadzony z południa na północ gminy, po trasie nieczynnej linii kolejowej przez obręby: Koźmice, Karczowice, Ciepłowody i Dobrzenice. Łączna długość tej trasy na terenie gminy wynosi około 13 km. Ponadto w Studium tym gmina Ciepłowody została zakwalifikowana do obszarów rozwoju ruchu rowerowego wyczynowo-wycieczkowego.

Natomiast w *Strategii Rozwoju Gminy na lata 2009 – 2014* przewidziane jest włączenie gminy w tworzenie Szlaku Cystersów przez realizację atrakcyjnego odcinka przechodzącego przez jej teren.

W Planie urządzeniowo-rolnym zaproponowano również szlak konny przebiegający przez Muszkowice, Ciepłowody i Karczowice, Rys.58. Łączna jego długość wynosi 12,93 km. Szlak ten przechodzi przez tereny rolnicze oraz przez kompleks leśny w południowej części gminy należący do obszaru Natura 2000 – Muszkowicki Las Bukowy. Poprowadzony jest przeważnie drogami gruntowymi przewidzianymi do modernizacji.

W celu przedstawienia i przybliżenia turystom historii zabytków oraz tradycji gminy zaprojektowano dwie ścieżki dydaktyczne o długości 6 km każda. Pierwsza poprowadzona jest śladem zespołów pałacowo – parkowych w Tomicach, Koźmicach i Karczowicach. Druga znajduje się w Ciepłowodach i obejmuje takie atrakcje jak: grobowiec rodziny von Schweinichenów, zamek rycerski z XIII w. otoczony fosą, folwark ze spichlerzem z 1800 r., kościół p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP, park z lipą drobnolistną proponowaną jako pomnik przyrody oraz młyn wodny z tablicami herbowymi na szczycie budynku, Rys.58. Przy każdym obiekcie warto umieścić tablice z informacjami o historii danej atrakcji oraz postawić ławki i kosze na śmieci, żeby stało się miejscem odpoczynku dla turystów.

Fot. 74. Arboretum Wojśławice, do którego zaproponowano trasę rowerową z gminy Ciepłowody

Fot. 75. Arboretum Wojśławice, do którego zaproponowano trasę rowerową z gminy Ciepłowody

Przy planowanych ścieżkach i szlakach turystycznych warto tworzyć punkty widokowe, odpoczynkowe lub gastronomiczne. Dlatego też zaproponowano 10 miejsc jako punkty widokowe w 8 miejscowościach, z których roztacza się widok na pobliskie wzgórza, wsie, cały krajobraz gminy i sąsiedniej okolicy, Rys.58., Tab.50.

Lp.	Obręb	Infrastruktura turystyczna planowana					
		szlaki turystyczne			ścieżka dydakt.	punkty widokowe	
		piesze	konne	rowerowe		ilość	lokalizacja
		km	km	km	km		
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1.	Baldwinowice	-	-	-	-	-	-
2.	Brochocin	-	-	2,87	-	1	pkt.na skraju lasu na drodze 11, przy projektowanej ścieżce rowerowej
3.	Cienkowice	2,01	-	1,37	-	-	-
4.	Cieplowody	8,72	5,66	7,19	6,00	1	pkt.na drodze 1405, na północ od Zakrzowa, przy projektowanym szlaku pieszym
5.	Czesławice	0,49	-	-	-	1	pkt.na skrzyżowaniu dróg 158 i 109
6.	Dobrzeńce	3,00	-	4,14	-	1	pkt.na skrzyżowaniu dróg 279 i 275/1, przy projektowanym szlaku pieszym
7.	Jakubów	-	-	1,39	-	2	pkt.przy drodze 64/1; pkt.przy ścieżce rowerowej na drodze 73/2
8.	Janówka	5,43	-	2,04	-	-	-
9.	Karczowice	0,63	1,04	4,34	0,50	2	pkt.na skraju lasu na drodze 37; pkt.na drodze 53
10.	Kobyła Głowa	-	-	0,87	-	1	pkt.na skrzyżowaniu dróg 97 i 93
11.	Koźmice	3,20	-	1,16	2,62	-	-
12.	Muszkowice	-	6,23	2,49	-	-	-
13.	Piotrowice Polskie	-	-	-	-	-	-
14.	Stary Henryków	6,76	-	1,03	-	1	pkt.na skrzyżowaniu dróg 167 i 166
15.	Targowica	3,38	-	2,92	-	-	-
16.	Tomice	2,41	-	1,81	2,88	-	-
17.	Wilamowice	4,68	-	-	-	-	-
Gmina ogółem		40,71	12,93	33,62	12,00	10	-

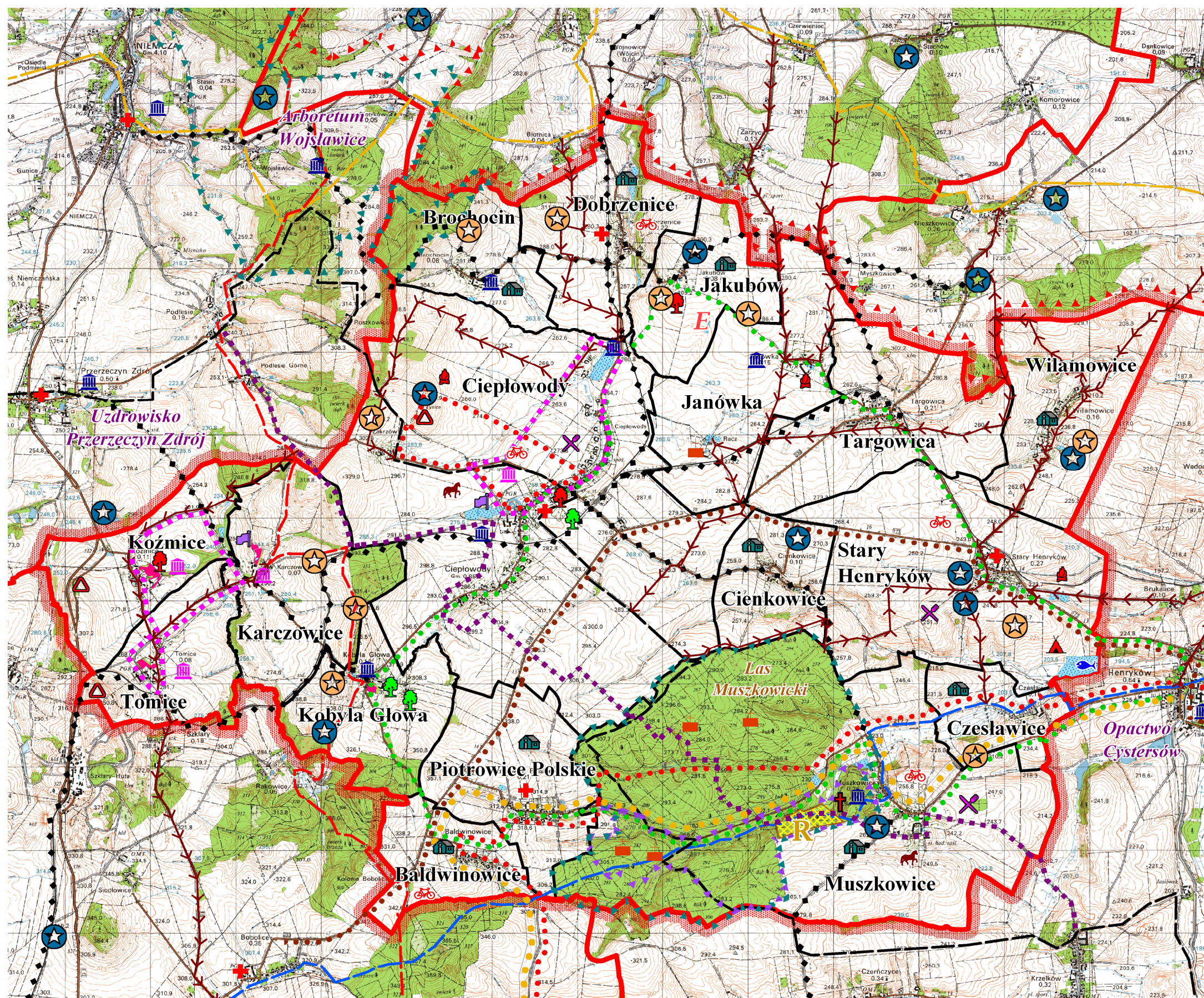
Źródło: opracowanie własne na podstawie inwentaryzacji terenowej (wrzesień – październik 2009 r.), dane ewidencji gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.)

Fot. 76. Droga w Koźmicach, po której poprowadzono turystyczny szlak pieszy

Fot. 77. Droga w Cieplowodach, po której poprowadzono szlak konny

Walory przyrodniczo - krajobrazowe i turystyczne istniejące:

- atrakcje turystyczne
- palace i zamki zabytkowe
- kościoły zabytkowe
- droga krzyżowa
- cmentarzyska kurhanowe i grodziska
- pomnik przyrody ożywionej
- punkt widokowy
- szlaki turystyczne
- ścieżki rowerowe
- ścieżka rowerowa Dolnośląski Szlak Cysterski
- Szlak Cysterski na Ziemi Zabkowskiej
- Obszar Chronionego Krajobrazu Wzgórza Niemczańsko-Strzelińskie
- Obszar Natura 2000 Muszkowski Las Bukowy
- park zabytkowy
- rezerwat przyrody Muszkowski Las Bukowy

planowane:

- pomnik przyrody ożywionej
- punkt widokowy
- gospodarstwo agroturystyczne
- stadnina koni
- miejsce na ognisko
- teren rekreacyjno - sportowy
- punkt gastronomiczny
- domki letniskowe
- wypożyczalnia rowerów
- łowisko
- stanowisko dokumentacyjne
- użytek ekologiczny
- szlaki turystyczne piesze
- szlak konny
- ścieżki rowerowe
- ścieżki dydaktyczne
- Obszar Chronionego Krajobrazu Wzgórza Strzelińskie

Rys. 58. Istniejące i planowane walory przyrodniczo - kulturowe i turystyczne

12.3. Potrzeby odnowy wsi

„Odnowa wsi” to szerokie pole przedsięwzięć wynikających z potrzeb mieszkańców, które wpłynie na podwyższenie jakości życia, pracy i odpoczynku na terenach wiejskich, a także na zwiększenie atrakcyjności turystycznej gminy oraz aktywności społecznej mieszkańców. Tego rodzaju przedsięwzięcia, które dotyczą modernizacji przestrzeni publicznej na terenie gminy Ciepłowody, budowy obiektów infrastruktury społecznej, remontów lub adaptacji budynków i obiektów przeznaczonych na rozwój sportu, rekreacji, turystyki, kultury, a także odnowy obiektów sakralnych wymieniono poniżej w punktach. W wyniku konsultacji z mieszkańcami wsi i danych z Urzędu Gminy zawarto też zakres potrzeb dotyczących infrastruktury technicznej w poszczególnych obrębach, z tego do najpilniejszych prac w całej gminie należy realizacja projektu kanalizacji sanitarnej. Zakres potrzeb dotyczących infrastruktury technicznej i społecznej w miejscowościach wygląda następująco:

- 1) **Baldwinowice:** doposażenie świetlicy wiejskiej w sprzęt, konserwacja i doposażenie boiska sportowego, budowa placu zabaw dla dzieci, budowa kanalizacji sanitarnej i chodnika, modernizacja oświetlenia ulicznego, likwidacja istniejących „dzikich” wysypisk śmieci. Wg *Planu Odnowy Miejscowości* przewidziany jest generalny remont świetlicy oraz ogrodzenie i zagospodarowanie terenu wokół obiektu (2010 r.), modernizacja i ogrodzenie boiska sportowego (2011 r.), budowa placu zabaw dla dzieci (2012 r.), budowa chodnika wzdłuż głównej drogi na długości 1 km (lata 2013 – 2015).
- 2) **Brochocin:** ogrodzenie i doposażenie boiska sportowego, wyczyszczenie rowu znajdującego się przy boisku, ponieważ po większych opadach następuje zalewanie boiska, budowa kanalizacji sanitarnej, modernizacja i doświetlenie wsi na dz. 56/4 oraz 32, zwiększenie przepustowości sieci internetowej, budowa chodnika, modernizacja drogi powiatowej przechodzącej przez wieś zniszczonej po letnich ulewach;
- 3) **Cienkowice:** remont i doposażenie świetlicy wiejskiej, wymiana ogrodzenia i wyposażenie boiska sportowego, budowa placu zabaw, modernizacja i rozbudowa sieci wodociągowej, założenie sieci gazu ziemnego, modernizacja oświetlenia ulicznego, budowa chodnika, remont kapliczki;
- 4) **Ciepłowody:** doposażenie kuchni w świetlicy wiejskiej, wymiana lamp i doświetlenie ulic, budowa chodnika i parkingu przy cmentarzu, budowa parku wypoczynkowego przy zespole szkół, założenie stowarzyszenia. Wg *Planu Odnowy Miejscowości* przewidziany jest remont stadionu sportowego (2010 r.), remont budynku Gminnego Ośrodka Kultury i Promocji (2011 r.), rozbudowa remizy strażackiej (2012 r.), budowa chodników na długości 4 km oraz remont i wymiana przystanków autobusowych (2013 r.);

- 5) **Czesławice:** generalny remont i doposażenie świetlicy oraz boiska sportowego, nasadzenie drzew ochronnych przy boisku, budowa i urządzenie placu zabaw, modernizacja sieci wodociągowej, budowa kanalizacji sanitarnej, wymiana oświetlenia, budowa chodnika, usprawnienie komunikacji autobusowej przez utworzenie dodatkowych połączeń, likwidacja „dzikich” wysypisk śmieci;
- 6) **Dobrzeńce:** generalny remont świetlicy: modernizacja ogrzewania, remont węzłów sanitarnych oraz podłogi, budowa i wyposażenie boiska sportowego, modernizacja i konserwacja oświetlenia, doświetlenie wsi, remont kanalizacji deszczowej, założenie sieci kanalizacyjnej, budowa chodników oraz parkingu przy świetlicy, poprawa komunikacji autobusowej przez wprowadzenie małych busów;
- 7) **Jakubów:** wyposażenie boiska sportowego w sprzęt, ławki, konserwacja boiska, doposażenie świetlicy wiejskiej, budowa kanalizacji sanitarnej, doświetlenie wsi i modernizacja lamp, budowa chodników lub poboczy wzdłuż drogi powiatowej Dobrzeńce – Zarzycza;
- 8) **Janówka:** doposażenie boiska sportowego, budowa świetlicy wiejskiej i placu zabaw, odnowa sieci wodociągowej, budowa kanalizacji sanitarnej, podłączenie mieszkańców do sieci gazowej, budowa chodników, modernizacja oświetlenia i dostawienie nowych lamp, poprawa komunikacji autobusowej przez dodanie nowych kursów, likwidacja „dzikich” wysypisk śmieci;
- 9) **Karczowice:** pilna potrzeba budowy świetlicy, budowa boiska sportowego oraz placu zabaw, budowa sieci wodociągowej, kanalizacji sanitarnej, modernizacja sieci energetycznej, założenie sieci gazowej, poprawa komunikacji autobusowej przez wprowadzenie dodatkowych kursów, budowa chodników;
- 10) **Kobyła Głowa:** doposażenie świetlicy wiejskiej, budowa placu zabaw obok świetlicy, rozbudowa kaplicy cmentarnej, poprawa funkcjonowania komunikacji autobusowej, budowa chodników, modernizacja oświetlenia ulicznego oraz dostawienie nowych lamp. Wg *Planu Odnowy Miejscowości* przewidziany jest remont świetlicy wraz z jej wyposażeniem (2010 i 2011), budowa chodników między kaplicą a centrum wsi oraz między boiskiem, a centrum wsi (2012 r.), budowa placu zabaw wraz z wyposażeniem i ogrodzeniem terenu (2013 r.), modernizacja boiska sportowego (2014 i 2015 r.);
- 11) **Koźmice:** budowa boiska sportowego, świetlicy wiejskiej, placu zabaw, rozbudowa sieci wodociągowej, budowa kanalizacji sanitarnej, modernizacja oświetlenia wsi, dostawienie dodatkowej lampy, likwidacja „dzikich” wysypisk śmieci;

- 12) **Muszkowice:** generalny remont istniejącej świetlicy wiejskiej, która należy do Agencji Nieruchomości Rolnych lub budowa nowego obiektu położonego bliżej centrum wsi, remont lub budowa nowego placu zabaw, zmiana klasyfikacji gruntów na Bz na działce 215, gdzie obecnie jest boisko sportowe, likwidacja zniszczonego budynku remizy strażackiej, modernizacja ujęcia wody zlokalizowanego na terenie rezerwatu przyrody oraz wymiana ogrodzenia ujęcia, zwiększenie częstotliwości odbioru od mieszkańców wsi posegregowanych odpadów, remont chodnika prowadzącego do obecnej świetlicy i sklepu, budowa parkingów przy sklepie, świetlicy oraz kaplicy św. Anny, modernizacja sieci energetycznej i doświetlenie wsi, poprawa funkcjonowania komunikacji autobusowej, szczególnie w ferie i wakacje ze względu na zbyt rzadkie kursy, planowane jest założenie stowarzyszenia;

Fot. 78. Boisko sportowe wymagające urządzenia w Muszkowicach

Fot. 79. Świetlica wiejska wymagająca remontu w Czesławicach

- 13) **Piotrowice Polskie:** generalny remont świetlicy wiejskiej: wymiana okien, drzwi, podłóg, malowanie, doposażenie w sprzęt, konserwacja i zakup sprzętu sportowego, dostawienie poręczy przy schodach do kościoła, remont dzwonnicy, budowa kanalizacji sanitarnej, podłączenie gospodarstw domowych do sieci gazowej, budowa chodnika, modernizacja oświetlenia i dostawienie nowych lamp. Wg *Planu Odnowy Miejscowości* w najbliższych latach przewidziana jest modernizacja świetlicy wiejskiej (do końca 2010 r.) oraz boiska sportowego (2011 r.), budowa placu zabaw i chodnika na długości 1 km (2012 r.);
- 14) **Stary Henryków:** doposażenie świetlicy wiejskiej: zakup krzeseł, stołu, sprzętu, założenie ogrzewania, potrzeba odmalowania elewacji świetlicy, ogrodzenie terenu świetlicy, budowa nowego boiska sportowego do siatkówki, koszykówki, piłki nożnej, rozbudowa sieci wodociągowej – budowa nowej studni wierconej, budowa kanalizacji sanitarnej, modernizacja oświetlenia wsi oraz dostawienie nowych lamp, poprawa funkcjonowania komunikacji autobusowej przez wprowadzenie nowych kursów, powiększenie parkingu

- koło kościoła (na dz. 8/1) przez umieszczenie rowu płynącego wzdłuż drogi 54 w rurze, powiększenie parkingu przy świetlicy; powstanie nowego sklepu, baru lub kawiarni. Wg *Planu Odnowy Miejscowości* w najbliższych latach przeprowadzony będzie remont i wyposażenie świetlicy wiejskiej (do końca 2010 r.), modernizacja boiska sportowego (2011 r.), budowa placu zabaw (2012 r.), budowa chodników w centrum miejscowości (2012 i 2013 r.), zagospodarowanie terenów przykościelnych (2013 – 2015);
- 15) **Targowica:** doposażenie świetlicy wiejskiej w sprzęt: stoły, krzesła, telewizor, budowa placu zabaw koło świetlicy, założenie stowarzyszenia, które będzie promowało wieś, budowa kanalizacji sanitarnej, modernizacja sieci energetycznej i doświetlenie części wsi, postawienie hydrantu przeciwpożarowego, poprawa komunikacji autobusowej, bo brakuje dojazdu do szkół, do Ząbkowic Śląskich, budowa chodnika przy drodze na Janówkę. Wg *Planu Odnowy Miejscowości* przewidziane jest wyposażenie świetlicy wiejskiej (do końca 2010 r.), modernizacja boiska sportowego (2011 r.), budowa placu zabaw (2012 r.) oraz budowa chodnika między boiskiem a centrum wsi (2013 – 2015 r.);
- 16) **Tomice:** doposażenie świetlicy wiejskiej, budowa sieci wodociągowej i kanalizacji sanitarnej, modernizacja oświetlenia ulicznego, zwiększenie częstotliwości kursowania komunikacji autobusowej, likwidacja „dzikich” wysypisk śmieci;
- 17) **Wilamowice:** wyposażenie świetlicy wiejskiej w sprzęt, wymiana okien, konserwacja i doposażenie boiska sportowego, urządzenie placu zabaw – dostawienie huśtawek, karuzeli, wyremontowanie kapliczek, budowa kanalizacji sanitarnej, dostawienie nowych lamp na początku wioski, zwiększenie ilości kursów autobusów, likwidacja „dzikich” wysypisk śmieci.

Powstanie nowych oraz wyremontowanie i wyposażenie istniejących świetlic wiejskich spowoduje większą integrację społeczeństwa i rozwój kultury w gminie. W obiektach tych będzie możliwość organizowania warsztatów dla młodzieży, prac społecznych, imprez gminnych, czy spotkań okolicznościowych. Łatwiej będzie również założyć stowarzyszenie, czy grupę zainteresowań, które miałyby zaplecze na swoją lokalną działalność. Stowarzyszenie takie mogłoby promować miejscowość, jej tradycje i zwyczaje oraz łatwiej pozyskiwać fundusze na dalszy rozwój wsi. Natomiast nowe, w pełni wyposażone boiska będą miejscem spotkań dzieci i młodzieży, dla których można organizować zawody i konkurencje sportowe, a także zajęcia podczas wakacji, ferii zimowych czy długich weekendów.

Szczegółowy opis potrzeb związanych z modernizacją infrastruktury społecznej poszczególnych wsi zawarty jest w *Planach Odnowy Miejscowości*: Piotrowice Polskie, Stary

Henryków, Muszkowice, Targowica, Baldwinowice, Ciepłowody i Kobyla Głowa oraz w Soleckich Strategiach Rozwoju Wsi: Ciepłowody, Kobyla Głowa, Targowica i Janówka.

Fot. 80. „Dziki” wysypisko śmieci w Tomicach

Fot. 81. „Dziki” wysypisko śmieci w Wilamowicach

W Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 w ramach Osi 3 *Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej*, w tym działania: Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej oraz Odnowa i rozwój wsi jest udzielana pomoc finansowa na realizację projektów dotyczących w/w prac.

Natomiast zakres prac przewidzianych przez Urząd Gminy Ciepłowody do realizacji w 2010 roku obejmuje:

- Baldwinowice – budowa sieci kanalizacyjnej, rozbiórka starej świetlicy wiejskiej;
- Ciepłowody:
 - budowa boisk sportowych „ORLIK 2012” przy Zespole Szkół Samorządowych (boisko do piłki nożnej, boisko wielofunkcyjne, bieżnia, trybuny, ogrodzenie kompleksu);
 - doposażenie w sprzęt i przeprowadzenie remontu pomieszczeń kuchennych w świetlicy wiejskiej;
- Dobrzenice – zakup sprzętu muzycznego w świetlicy oraz remont węzłów sanitarnych;
- Kobyla Głowa – wymiana okien i drzwi w świetlicy wiejskiej;
- Karczowice – budowa sieci wodociągowej;
- Koźmice – budowa sieci wodociągowej;
- Piotrowice Polskie – budowa sieci kanalizacyjnej wraz z oczyszczalnią ścieków;
- Stary Henryków – zakup 80 krzeseł i ogrodzenie terenu świetlicy;
- Tomice – budowa sieci wodociągowej;
- Wilamowice – wymiana okien w świetlicy wiejskiej.

Ponadto w 2012 roku planowana jest budowa sieci kanalizacyjnej w Karczowicach, Koźmicach oraz Tomicach. Natomiast wg *Strategii Rozwoju Gminy Ciepłowody na lata 2009 - 2014* planowana jest budowa kanalizacji sanitarnej dla wsi Ciepłowody i Dobrzenice z oczyszczalnią ścieków w Dobrzenicach oraz remont sali widowiskowej w Ciepłowodach przy pl. Mickiewicza.

12.4. Planowane zadrzewienia i zakrzewienia

Z uwagi na rolniczy, otwarty charakter gminy, o intensywnej produkcji polowej, a także ze względu na duże powierzchnie gruntów narażonych na erozję wodną i wietrzną (23,2 % użytków rolnych), co jest spowodowane naturalnym ukształtowaniem terenu, zaplanowano dodatkowe pasy zakrzewień i zadrzewień przydrożnych wzdłuż ciągów komunikacyjnych Tab.51, Rys.59. Ponadto pełnić one będą funkcję ochronną przed wiatrem i śniegiem, zapobiegają tworzeniu się zasp na drogach, zmniejszą hałas komunikacyjny i napływ zanieczyszczeń powietrza z innych gmin. Natomiast zadrzewienia znajdujące się przy ciekach i zbiornikach wodnych zahamują zbyt duży wzrost roślin wodnych oraz przechwycą spływające z przyległego terenu zanieczyszczenia, poprawiając jakość wód gruntowych. Dodatkowo zadrzewienia spowodują zwiększenie retencji glebowej oraz zmniejszenie głębokości zamarzania w strefie oddziaływania drzew i przyczyniają się do wzrostu produktywności rolniczej terenów przyległych. Ograniczą również wymywanie z gleby różnych związków organicznych sprzyjających rozwojowi lokalnej fauny i flory. Pasy zadrzewień przydrożnych wzbogacą także rolniczy krajobraz gminy, pozwolą na utworzenie ciągów ekologicznych między mniejszymi skupiskami różnych ekosystemów przyrodniczych i w dużym stopniu zwiększą jej atrakcyjność turystyczną. W gminie łącznie zaplanowano 64 km zadrzewień przydrożnych, najwięcej w Ciepłowodach – 18 km. Dane dotyczące szczegółowej lokalizacji zadrzewień zawarto w Tab.51.

Ze względu na to, że w *Miejsconym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego* przewidziane jest wykorzystanie istniejącej, ale nie czynnej linii kolejowej w Tomicach, Karczowicach, Ciepłowodach i Dobrzenicach do zagospodarowania turystycznego (po której została zaprojektowana trasa rowerowa o znaczeniu międzynarodowym), zaplanowano zadrzewienie obustronne wzdłuż linii kolejowej o długości prawie 19 km. Ponadto, w celu ochrony przed hałasem i zanieczyszczeniami powietrza (głównie pyłem), przewiduje się uzupełnienie istniejącego zadrzewienia przy czynnej kopalni bazaltu w Targowicy na długości nieco ponad 1 km, Rys.59.

Przy projektowaniu nowych zadrzewień uwzględniono przeważający kierunek wiatrów w gminie, tj. zachodni, północno-zachodni i południowo-zachodni. Wskazane jest też, aby

zaproponowane pasy zadrzewień przy drogach transportu rolnego, lokalizować po jednej stronie drogi tak, aby była możliwość swobodnego przejazdu sprzętem rolniczym oraz ewentualne poszerzenia drogi bez konieczności ingerowania w zadrzewienia. Ponadto zaleca się stosowanie gatunków rodzimych, czyli gatunków już występujących na danym obszarze, ponieważ są one przystosowane do lokalnych warunków glebowych i klimatycznych. Są to gatunki również odporne na lokalne choroby i szkodniki. W gminie Ciepłowody są to głównie: topola, lipa, jawor, kasztan, czereśnia i jabłoń. Zadrzewienie przydrożne gatunkami drzew owocowych mogą szczególnie wzbogacić walory krajobrazowe i estetyczne gminy, a drogi te zostać włączone w sieć infrastruktury turystycznej. Przy wprowadzaniu nowych pasów zadrzewień równie ważne jest utrzymanie i pielęgnowanie istniejącego drzewostanu. W niektórych obrębach należałoby wymienić stare drzewa na nowe nasadzenia. Taka sytuacja jest np. w Muszkowicach i w Dobrzenicach. Drzewa są stare, zniszczone, wymagają zabiegów sanitarnych. Niekiedy łamią się i stanowią coraz większe zagrożenie dla transportu drogowego. Natomiast: w Targowicy występuje potrzeba posadzenia drzew i krzewów koło świetlicy, w Kobylej Głowie - koło boiska sportowego przy drodze asfaltowej, a w Ciepłowodach - na nowopowstałych osiedlach: przy ul. Osiedle oraz przy ul. Ząbkowickiej za torami kolejowymi.

Ze względu na to, że dużym zagrożeniem dla środowiska naturalnego jest intensywna gospodarka rolna prowadzona na terenie gminy, uwarunkowana wysokimi klasami bonitacyjnymi gleb i sprzyjającym klimatem, w *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy* przewidziane jest zrealizowanie pasów zieleni ochronnej wzdłuż cieków wodnych. W dużej mierze ograniczy to przenikanie do wód powierzchniowych szkodliwych substancji chemicznych pochodzących z uprawy roli, np. nawozów, środków ochrony roślin.

W 4 miejscowościach zaplanowano również jednostronne pasy zakrzewień przydrożnych o łącznej długości 3,5 km, Rys.59 i są to:

- Stary Henryków wzdłuż drogi asfaltowej w kierunku Wilamowic (dz. 163),
- Wilamowice wzdłuż drogi powiatowej do Starego Henrykowa (dz. 158),
- Ciepłowody wzdłuż dróg gruntowych o nr 1087, 150, 124 i 876,
- Muszkowice wzdłuż drogi gruntowej 228.

Z uwagi na przeważający kierunek wiatru, wszystkie zakrzewienia zaplanowano po zachodniej stronie dróg. Nowe zadrzewienia i zakrzewienia powinny być realizowane w sposób planowy w oparciu o projekty perspektywiczne i szczegółowe, które muszą być zaopiniowane przez specjalistów i zaakceptowane przez władze terenowe.

Proponowana lokalizacja przydrożnych zadrzewień i remiz śródpolnych

Tabela 51

Lp.	Obręb	Planowane zadrzewienia					
		śródpolne			przydrożne		
		istniejące Lz w planowanej remizie	pow. do zadrzew.	całkowita pow. remizy	nr działki	długość	położenie (strona drogi)
						km	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1.	Baldwinowice	-	-	-	-	-	-
2.	Brochocin	-	-	-	43	0,34	zachodnia
					16	0,77	zachodnia
					21	0,56	zachodnia
					102	0,97	obustronnie
					Razem	2,64	-
3.	Cienkowice	-	-	-	7	0,29	zachodnia
					97	0,27	zachodnia
					Razem	0,56	-
4.	Cieplowody	0,29	1,95	2,24	13	0,43	zachodnia
					19	0,46	południowa
					34	0,49	zachodnia
					40	0,50	zachodnia
					208	0,38	zachodnia
					66	0,63	zachodnia
					1405	0,37	zachodnia
					1426	0,49	zachodnia
					343	0,47	zachodnia
					356	2,94	obustronnie, wzdłuż linii kolejowej
					569	5,38	obustronnie
					293	5,28	obustronnie, wzdłuż linii kolejowej
					293	0,25	północna, wzdłuż linii kolejowej
					201	0,38	zachodnia
Razem	18,45	-					
5.	Czesławice	-	0,78	0,78	109	0,34	zachodnia
					38	0,26	zachodnia
					36/1	0,52	północna
					158	1,75	obustronnie
					Razem	2,87	-
6.	Dobrzeńce	-	1,31	1,31	249/1	1,63	obustronnie
					243	4,23	obustronnie, wzdłuż linii kolejowej
						0,50	przy granicy z Jakubowem, wzdłuż drogi powiatowej na Zarzycę
Razem	6,36	-					
7.	Jakubów	-	-	-	65/2	0,90	obustronnie
8.	Janówka	-	-	-	136	0,64	obustronnie, wzdłuż linii kolejowej
					78	1,25	obustronnie, wzdłuż linii kolejowej
					80	1,12	obustronnie, wzdłuż linii kolejowej
						0,61	obustronnie, wzdłuż linii kolejowej
					Razem	3,62	-
9.	Karczowice	-	0,12	0,12	33	0,30	obustronnie
					38	1,68	obustronnie
					37	0,81	zachodnia
					53	0,77	północna
					42	1,11	południowo-zachodnia
					44	2,35	obustronnie, wzdłuż linii kolejowej
					45	1,58	zachodnia
Razem	8,60	-					

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
10.	Kobyła Głowa	-	-	-	95	0,32	zachodnia
					129/1	0,61	zachodnia
					Razem	0,93	-
11.	Koźmice	-	-	-	-	2,62	obustronnie, wzdłuż drogi krajowej nr 8
12.	Muszkowice	-	0,43	0,43	126	1,99	obustronnie
					99	0,98	obustronnie
					-	0,70	wzdłuż drogi asfaltowej do Czesławic
					Razem	3,67	-
13.	Piotrowice Polskie	-	0,49	0,49	-	-	-
14.	Stary Henryków	1,1	3,08	4,18	53	0,23	wschodnia
					162	1,7	obustronnie
					147	1,21	obustronnie
					160	2,22	obustronnie
					Razem	5,36	-
15.	Targowica	0,16	0,42	0,58	129	1,20	obustronnie, wzdłuż linii kolejowej
					120	0,33	wschodnia
					134	0,78	zachodnia
					125	1,12	obustronnie, wzdłuż linii kolejowej
					Razem	3,43	-
16.	Tomice	-	-	-	25	0,87	obustronnie, wzdłuż linii kolejowej
					26	1,43	obustronnie, wzdłuż linii kolejowej
					Razem	2,30	-
17.	Wilamowice	-	0,50	0,50	158	1,06	zachodnia
					164	0,38	południowo-zachodnia i zachodnia
					Razem	1,44	-
Gmina ogółem		1,55	9,08	10,63	-	63,75	-

Źródło: obliczenia własne na podstawie materiałów planistycznych, ewidencji gruntów i budynków (stan na sierpień 2009r.), inwentaryzacji terenowej (wrzesień-październik 2009 r.), rozmów z sołtysami i mieszkańcami wsi (lutym-marzec 2010 r.)

Fot. 82. Droga w Czesławicach, przy której zaplanowano jednostronne zadrzewienie

Fot. 83. Droga w Brochocinie, przy której zaplanowano jednostronne zadrzewienie

Na terenie gminy Ciepłowody w 9 obrębach zaplanowano również zadrzewienia w formie remiz śródpolnych, Tab.51 i 52, Rys.59. Łączna powierzchnia gruntów przeznaczonych do zadrzewienia powierzchniowego wynosi 9,08 ha, z czego 7,27 ha to użytki rolne. Są to głównie odlogowane użytki zielone IV i V klasy bonitacyjnej. Włączając do projektowanych remiz istniejące tereny zadrzewione (Lz), całkowita powierzchnia zadrzewień śródpolnych wzrośnie do 10,63 ha. Największa powierzchnia gruntów przeznaczonych do zadrzewienia w formie remiz

śródpolnych występuje w Starym Henrykowie – 3,08 ha oraz w Ciepłowodach – 1,95 ha. Grunty te należą głównie do osób prywatnych (6,42 ha) oraz do ANR (1,50 ha).

Planowane zadrzewienia w formie remiz śródpolnych

Tabela 52

Lp.	Obręb	Nr działki	Własność	Planowane zadrzewienia w formie remiz śródpolnych													
				Pow. do zadrzewienia	Użytki rolne											Pozostałe grunty	
					grunty orne					użytki zielone				razem	w tym odlogowane		
					IIIa	IIIb	IVa	V	VI	III	IV	V	VI				
ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha			
1.	Ciepłowody	14	Spółdz. Agrotech	0,14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,14	
		21	prywatna	0,07	-	-	-	0,07	-	-	-	-	-	-	0,07	-	-
		217	prywatna	0,71	-	-	0,71	-	-	-	-	-	-	-	0,71	0,71	-
		22	prywatna	0,20	-	-	-	-	-	-	-	-	0,20	-	0,20	-	-
		510	prywatna	0,16	0,16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,16	0,16	-
		603	prywatna	0,67	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,38	-	0,38	-
		Razem	1,95	0,16	-	0,71	0,07	-	-	-	-	0,58	-	1,52	0,87	0,43	
2.	Czesławice	36/2	Skarb Państwa	0,78	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,78	
3.	Dobrzemice	13/1	prywatna	0,36	-	0,30	0,06	-	-	-	-	-	-	0,36	0,36	-	
		13/2	prywatna	0,32	-	0,25	0,07	-	-	-	-	-	-	0,32	0,32	-	
		14/1	prywatna	0,31	-	0,21	0,10	-	-	-	-	-	-	0,31	0,31	-	
		14/4	prywatna	0,32	-	0,19	0,13	-	-	-	-	-	-	0,32	0,32	-	
			Razem	1,31	-	0,95	0,36	-	-	-	-	-	-	-	1,31	1,31	-
4.	Karczowice	74	ANR	0,06	-	-	-	-	-	0,06	-	-	-	0,06	-	-	
		67/3	ANR	0,06	-	-	-	-	-	0,06	-	-	-	0,06	-	-	
			Razem	0,12	-	-	-	-	-	-	0,12	-	-	-	0,12	-	
5.	Muszkowice	7	prywatna	0,07	0,07	-	-	-	-	-	-	-	-	0,07	0,04	-	
		11	prywatna	0,05	0,05	-	-	-	-	-	-	-	-	0,05	0,01	-	
		229/39	ANR	0,31	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,31	
			Razem	0,43	0,12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,12	0,05	0,31
6.	Piotrowice Polskie	76	prywatna	0,41	-	-	-	-	-	-	-	-	0,41	0,41	-	-	
		77	RSP	0,08	-	-	-	-	-	-	-	-	0,08	0,08	-	-	
			Razem	0,49	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,49	0,49	-	
7.	Stary Henryków	82	prywatna	0,06	-	-	-	-	-	-	0,06	-	-	0,06	-	-	
		83	prywatna	0,10	-	-	-	-	-	-	0,10	-	-	0,10	0,10	-	
		84	prywatna	0,08	-	-	-	-	-	-	0,08	-	-	0,08	0,08	-	
		85	prywatna	0,19	-	-	-	-	-	-	0,19	-	-	0,19	0,19	-	
		87	prywatna	0,05	-	-	-	-	-	-	0,05	-	-	0,05	0,05	-	
		92	prywatna	1,22	-	-	-	-	-	-	-	-	1,22	-	1,22	-	-
		92	prywatna	0,39	-	-	-	-	-	-	0,39	-	-	-	0,39	1,61	-
		100	ANR	0,99	-	-	-	0,02	0,31	-	0,44	0,22	-	-	0,99	0,99	-
	Razem	3,08	-	-	-	0,02	0,31	-	1,31	1,44	-	-	3,08	3,02	-		
8.	Targowica	38	prywatna	0,13	-	-	0,13	-	-	-	-	-	-	0,13	0,13	-	
		39	prywatna	0,29	-	-	0,14	-	-	-	0,15	-	-	0,29	0,29	-	
			Razem	0,42	-	-	0,27	-	-	-	0,15	-	-	0,42	0,42	-	
9.	Wilamowice	149/1	ANR	0,08	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,08	
		149/2	komunalne	0,06	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,06	
		150	prywatna	0,26	-	-	-	-	-	-	-	0,21	-	0,21	-	0,05	
		154	komunalne	0,10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,10	
			Razem	0,50	-	-	-	-	-	-	-	-	0,21	-	0,21	-	0,29
Gmina ogółem				9,08	0,28	0,95	1,34	0,09	0,31	0,12	1,46	2,23	0,49	7,27	5,67	1,81	

Źródło: inwentaryzacja terenowa, wrzesień – październik 2009 r., dane ewidencji gruntów i budynków (sierpień 2009 r.)

Zadrzewienia w formie remiz śródpolnych są jednym ze sposobów zagospodarowania gruntów od dawna odlogowanych, o niskich klasach bonitacyjnych i nie dużych powierzchniach, niekorzystnie położonych (skarpy lub zagłębienia terenowe) i niewykorzystywanych w racjonalnej produkcji rolnej. Jest to też możliwość rekultywacji nieużytków czy wyrobisk

pokopalnianych. Często stanowią również siedlisko, żerowisko lub lęgowisko dla różnych gatunków zwierząt i ptaków. Powodują też zwiększenie retencji glebowej, zmniejszenie prędkości wiatru na otwartym terenie, a także podnoszą walory krajobrazowe gminy. Odgrywają również ważną rolę w procesie kształtowania się tzw. korytarzy ekologicznych zwierząt dziko żyjących, umożliwiając im bezpieczne przemieszczanie się.

Fot. 84. Droga w Cienkowicach, przy której zaplanowano jednostronne zadrzewienie

Fot. 85. Droga w Muszkowicach, przy której zaplanowano obustronne zadrzewienie

12.5. Zagospodarowanie odłogów

W gminie Ciepłowody grunty odlogowane zajmują powierzchnię 174,57 ha i stanowią 2,9 % użytków rolnych. Położone są głównie wzdłuż cieków wodnych, na terenach pagórkowatych o słabszych glebach i znacznym nachyleniu, na których uprawa polowa jest szczególnie utrudniona. Dla większości z odlogowanych użytków rolnych - 78,5 %, tj. 136,97 ha przewidziano kierunek zagospodarowania, Tab.53.

Wg *Studium umarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy* przyszłe inwestycje obejmą 69,11 ha odłogów (39,6 %). W Targowicy i Tomicach na ten cel przeznaczono najwięcej w całej gminie, odpowiednio 14,79 ha (87,7 %) i 14,68 ha (83,0 %) gruntów odlogowanych. Spowodowane jest to wyznaczeniem w *Studium* terenów eksploatacji złóż mineralnych oraz towarzyszącej jej działalności przetwórczej. Natomiast w Ciepłowodach 12,53 ha gruntów odlogowanych (66,2 %) przeznaczono głównie pod zabudowę mieszkaniową, zagrodową lub usługową.

Natomiast w *Planie urządzeniowo-rolnym* dla gruntów nieużytkowanych rolniczo zaproponowano następujące rozwiązania:

- do dostosowania użytkowania do warunków przyrodniczych przeznaczono 60,47 ha (34,6 %) z nich, Tab.54, Rys.59,
- do zadrzewienia w formie remiz śródpolnych zaplanowano 5,67 ha (3,2 %), Rys.59,

- do zalesienia – 1,72 ha (1,0 %), Rys.59.

Zaproponowane dostosowanie użytkowania gruntów do warunków przyrodniczych obejmuje 60,47 ha użytków rolnych, z czego 56,07 ha to użytki zielone, Tab.54. Są to głównie łąki III i V klasy bonitacyjnej (odpowiednio 11,13 ha i 15,19 ha) oraz pastwiska IV i V klasy (odpowiednio 11,02 ha i 10,52 ha). Położone są przeważnie w pobliżu cieków i zbiorników wodnych oraz w miejscach gdzie, ze względu na nachylenie terenu, ich użytkowanie jest utrudnione. Najwięcej odlogowanych gruntów przeznaczonych do dostosowania użytkowania do warunków przyrodniczych znajduje się w Muszkowicach – 11,86 ha i w Koźmicach – 12,20 ha.

Do granicy rolno-leśnej włączono prawie 2 ha gruntów odlogowanych, szczególnie porośniętych wieloletnim samosiewem, słabszych klas bonitacyjnych oraz niekorzystnie położonych.

Fot. 86. Grunty odlogowane w Tomicach przeznaczone do dostosowania użytkowania do warunków przyrodniczych

Fot. 87. Grunty odlogowane w Jakubowie wskazane do dostosowania użytkowania do warunków przyrodniczych

W całej gminie przewiduje się, że łącznie zagospodarowanych będzie 136,97 ha gruntów odlogowanych, tj. 78,5 % z nich, Tab.53. Pozostałą część (37,60 ha – 21,5 %), z uwagi na dobre klasy bonitacyjne i korzystne położenie (blisko zabudowań, z dobrym dojazdem do działek) należałoby przywrócić do produkcji rolnej, o ile w przyszłych planach miejscowych grunty te nie zostaną przeznaczone na cele nierolnicze. W całej gminie w 10 obrębach użytki rolne odlogowane przeznaczone do zagospodarowania na cele nierolnicze stanowią więcej niż 80 % gruntów nie użytkowanych. W Targowicy i Tomicach wszystkie grunty odlogowane mają określony kierunek zagospodarowania. Natomiast najwięcej gruntów odlogowanych, które należałoby przywrócić do rolniczego użytkowania znajduje się w Cienkowicach – 10,27 ha (68,9 % UR odlogowanych), Kobylej Głowie – 7,13 ha (60,5 %) i w Muszkowicach – 5,36 ha (23,7 %). W pozostałych obrębach powierzchnia ta nie przekracza 3 ha.

Większość gruntów odlogowanych, które powinny wrócić do produkcji rolnej wymaga poprawy warunków wodnych, wapnowania, odkrzaczenia i modernizacji dróg transportu rolnego, która ułatwi dojazd do działek. Dane dotyczące gruntów odlogowanych i proponowany sposób ich zagospodarowania zawarto w Tab.53.

Zagospodarowanie gruntów odlogowanych

Tabela 53

Lp.	Obręb	Pow. UR odlogowanych	Przeznaczenie gruntów odlogowanych								Użytki rolne odlogowane			
			pod zalesienie		pod zadrzewienia		dostosowanie użytkowania do warunków przyrodniczych		pod inwestycje		zagospodarowane		do rolniczego zagospodarowania	
			ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
1.	Baldwinowice	7,16	1,06	14,8	-	-	3,30	46,1	2,41	33,7	6,77	94,6	0,39	5,4
2.	Brochocin	7,68	0,30	3,9	-	-	2,15	28,0	2,26	29,4	4,71	61,3	2,97	38,7
3.	Cienkowice	14,90	-	-	-	-	3,79	25,4	0,84	5,6	4,63	31,1	10,27	68,9
4.	Cieplowody	18,94	0,36	1,9	0,87	4,6	2,66	14,0	12,53	66,2	16,42	86,7	2,52	13,3
5.	Czesławice	2,10	-	-	-	-	0,97	46,2	0,12	5,7	1,09	51,9	1,01	48,1
6.	Dobrzemice	5,20	-	-	1,31	25,2	2,02	38,8	0,94	18,1	4,27	82,1	0,93	17,9
7.	Jakubów	4,97	-	-	-	-	3,08	62,0	1,09	21,9	4,17	83,9	0,80	16,1
8.	Janówka	1,69	-	-	-	-	1,08	63,9	0,44	26,0	1,52	89,9	0,17	10,1
9.	Karczowice	9,07	-	-	-	-	5,39	59,4	1,27	14,0	6,66	73,4	2,41	26,6
10.	Kobyła Głowa	11,79	-	-	-	-	2,16	18,3	2,50	21,2	4,66	39,5	7,13	60,5
11.	Koźmice	18,04	-	-	-	-	12,20	-	4,91	27,2	17,11	94,8	0,93	5,2
12.	Muskowice	22,59	-	-	0,05	0,2	11,86	52,5	5,32	23,6	17,23	76,3	5,36	23,7
13.	Piotrowice Polskie	3,12	-	-	-	-	1,36	43,6	1,38	44,2	2,74	87,8	0,38	12,2
14.	Stary Henryków	7,71	-	-	3,02	39,2	1,44	18,7	2,44	31,6	6,90	89,5	0,81	10,5
15.	Targowica	16,87	-	-	0,42	2,5	1,66	9,8	14,79	87,7	16,87	100,0	-	-
16.	Tomice	17,68	-	-	-	-	3,00	17,0	14,68	83,0	17,68	100,0	-	-
17.	Wilamowice	5,06	-	-	-	-	2,35	46,4	1,19	23,5	3,54	70,0	1,52	30,0
Gmina		174,57	1,72	1,0	5,67	3,2	60,47	34,6	69,11	39,6	136,97	78,5	37,60	21,5

Źródło: obliczenia własne na podstawie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Cieplowody (grudzień 2008 r.), ewidencji gruntów i budynków (sierpień 2009 r.), inwentaryzacji terenowej (wrzesień-październik 2009 r.), konsultacji z mieszkańcami i sołtysami wsi (lutym-marzec 2009 r.)

Fot. 88. Grunty przeznaczone do zalesienia jako remiza śródpolna w Karczowicach

Fot. 89. Grunty odlogowane przeznaczone do rolniczego zagospodarowania w Koźmicach

Dostosowanie użytkowania do warunków przyrodniczych

Tabela 54

Lp.	Obręb	Użytki rolne	Dostosowanie użytkowania gruntów do warunków przyrodniczych															
		ogółem	razem		użytki zielone klasy										grunty orne klasy			
		ha	ha	%	ŁII	ŁIII	ŁIV	ŁV	ŁVI	PsII	Ps III	PsIV	PsV	razem	IIIa	III b	IV a	razem
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
1.	Baldwinowice	162,64	3,30	2,0	-	1,29	1,74	0,18	-	-	-	-	-	3,21	-	-	0,09	0,09
2.	Brochocin	147,66	2,15	1,5	0,09	0,17	1,89	-	-	-	-	-	-	2,15	-	-	-	-
3.	Cienkowice	165,03	3,79	2,3	-	0,81	0,88	0,61	-	-	-	1,24	-	3,54	-	0,25	-	0,25
4.	Cieplowody	1453,31	2,66	0,2	-	0,82	0,70	0,49	-	-	0,31	-	0,34	2,66	-	-	-	-
5.	Czesławice	124,54	0,97	0,8	-	-	0,51	-	-	-	-	0,46	-	0,97	-	-	-	-
6.	Dobrzeńce	250,94	2,02	0,8	-	0,86	-	-	-	-	0,82	0,34	-	2,02	-	-	-	-
7.	Jakubów	211,62	3,08	1,5	-	0,08	1,32	-	-	-	-	-	1,39	2,79	-	0,29	-	0,29
8.	Janówka	366,41	1,08	0,3	-	-	-	-	-	0,34	0,58	0,16	-	1,08	-	-	-	-
9.	Karczowice	300,17	5,39	1,8	-	1,99	1,66	-	-	-	-	1,12	-	4,77	-	0,62	-	0,62
10.	Kobyła Głowa	196,29	2,16	1,1	-	0,06	1,11	-	-	-	0,37	0,24	-	1,78	-	-	0,38	0,38
11.	Koźmice	223,84	12,20	5,5	-	1,11	0,72	-	-	-	3,06	5,17	1,94	12,00	-	0,04	0,16	0,20
12.	Muszkowice	572,76	11,86	2,1	-	2,13	0,42	0,57	-	-	-	0,68	6,85	10,65	1,21	-	-	1,21
13.	Piotrowice Polskie	292,75	1,36	0,5	-	0,14	0,31	-	0,38	-	-	-	-	0,83	-	0,53	-	0,53
14.	Stary Henryków	628,49	1,44	0,2	-	0,20	1,24	-	-	-	-	-	-	1,44	-	-	-	-
15.	Targowica	361,59	1,66	0,5	-	0,66	-	0,41	-	-	-	0,10	-	1,17	0,36	-	0,13	0,49
16.	Tomice	202,15	3,00	1,5	-	0,81	1,85	-	-	-	-	-	-	2,66	-	0,34	-	0,34
17.	Wilamowice	320,42	2,35	0,7	-	-	0,84	-	-	-	-	1,51	-	2,35	-	-	-	-
Gmina ogółem		5980,61	60,47	1,0	0,09	11,13	15,19	2,26	0,38	0,34	5,14	11,02	10,52	56,07	1,57	2,07	0,76	4,40

Źródło: inwentaryzacja terenowa (wrzesień – październik 2009 r.), dane ewidencji gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.)

12.6. Ochrona środowiska rolniczego

W ramach ochrony środowiska rolniczego i degradacji gleb powodowaną m.in. erozją wodną i wietrzną, zanieczyszczeniami wód i gleb pochodzącymi z gospodarstw rolnych na terenie gminy Ciepłowody powinny być realizowane następujące działania, Rys.59:

- 1) *ochrona gruntów przed erozją* - z uwagi na duże zagrożenie erozją wskazane jest stosowanie zabiegów przeciwoerozyjnych, które spowodują zahamowanie spływu wód i przeciwdziałanie niszczycielskiej sile wiatru. Głównymi zabiegami chroniącymi glebę przed erozją są:
 - prawidłowy kierunek upraw – prostopadle do kierunku spływu wód;
 - unikanie monokultur i stosowanie płodozmianu;
 - uprawa roślin na przemian okrywających (lucerna, koniczyna) i nie okrywających (buraki, ziemniaki) – jeśli wystąpi spływ wody z gruntów ornych, to straci on swoją szybkość i woda zatrzyma się na leżącym niżej polu z użytkami zielonymi;
 - zwiększenie zalesień i zadrzewień, szczególnie na zboczach;
 - zakładanie ochronnych pasów zieleni;
 - wyeliminowanie używania ciężkiego sprzętu i maszyn rolniczych na stokach;
- 2) *zachowanie użytków zielonych na terenach narażonych na erozję* – łąki i pastwiska chronią podłoże przed spływem powierzchniowym przez cały rok, dlatego wskazane jest ograniczenie zaorywania użytków zielonych nie wykorzystywanych w produkcji zwierzęcej;
- 3) *ochrona gruntów ornych* - na gruntach ornych po zbiorach roślin erozja wodna nasila się, stąd wskazane jest stosowanie odpowiednich zabiegów uprawowych, w tym wysiewanie poplonów, realizowanie programów rolnośrodowiskowych;
- 4) *uprawa wierzby energetycznej* szczególnie na terenach zagrożonych erozją – wierzba to roślina wieloletnia okrywająca, która chroni podłoże przez cały rok i zapobiega przed nadmiernym spływem powierzchniowym. Ponadto, jest to roślina o małych wymaganiach glebowych, a dużej odporności na choroby, szkodniki i warunki klimatyczne. Koszty jej uprawy są niskie ze względu na małe zapotrzebowanie na nawozy i pestycydy. Również korzystne jest to, że plantacje mogą utylizować osady pościekowe, a związki w nich zawarte nie przedostają się do wód gruntowych. Dodatkowo, wierzba oczyszcza glebę z metali ciężkich i związków toksycznych, jej korzenie wylapują ponad 80 % zanieczyszczeń. Na uprawę wierzby ekologicznej można ubiegać się o pozyskiwanie środków z funduszy UE. W ramach PROW 2007-2013

wsparcie dotyczące energii odnawialnej realizowane jest w zakresie działań: Modernizacja gospodarstw rolnych, Zwiększenie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej, Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw, Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej. Obecnie tylko w Piotrowicach Polskich znajduje się plantacja wierzby ekologicznej o powierzchni 8,81 ha;

- 5) *odkamienienie gruntów* – działanie to sprzyja poprawie gospodarowania wodą opadową, zwiększa dyspozycyjność wody w profilu glebowym, a także poprawia warunki wykonywania zabiegów uprawowych i zbioru roślin. W czasie rozmów z sołtysami wsi i inwentaryzacji terenowej stwierdzono występowanie kamieni na polach m.in. w obrębie Karczowice, Ciepłowody, Brochocin i Wilamowice;
- 6) *wapnowanie użytków rolnych* – w gminie 89 % gleb ma odczyn kwaśny, dlatego wymagają odpowiedniego i regularnego wapnowania. Jego efektem jest: zwiększona przyswajalność makroelementów, wzrost aktywności mikroelementów, poprawa struktury gleby, wzrost plonów roślin wrażliwych na odczyn (pszenica, rzepak, jęczmień, kukurydza, burak cukrowy, koniczyna i lucerna). Obecnie wapnowanie przeprowadzane jest indywidualnie przez rolników, ale potrzeby są znacznie większe, dlatego występuje tu konieczność dofinansowania ze strony Skarbu Państwa;
- 7) *tworzenie nowych i zachowanie istniejących zadrzewień przydrożnych* – szczególnie wzdłuż dróg o zwiększonym ruchu samochodowym, tj. drogi krajowej nr 8 i dróg powiatowych. Przyczyni się to do ochrony gruntów i dróg przed erozją wodną, wietrzną, a także przed nawiewaniem zanieczyszczeń oraz śniegu na te drogi;
- 8) *utrzymanie pasów zieleni ochronnej, zachowanie użytków zielonych wzdłuż cieków i zbiorników wodnych oraz tworzenie stref buforowych na granicy gruntów ornych i rowów melioracyjnych* – ograniczy to bezpośredni spływ zanieczyszczeń pochodzących z produkcji rolnej (nawozów, środków ochrony roślin) do wód powierzchniowych. Zadrzewienia takie wpłyną też korzystnie na istniejącą faunę i florę oraz utworzą tzw. korytarze ekologiczne, które szczególnie są wskazane w regionie intensywnego rolnictwa;
- 9) *prowadzenie, w miarę możliwości ekstensywnej produkcji rolnej, gospodarstw specjalistycznych, ekologicznych*, a tym samym stosowanie naturalnych środków ochrony roślin;
- 10) *przymrócenie i rozwój produkcji sadowniczej, krzewów owocowych czy warzywnictwa* – w gminie Ciepłowody występują korzystne warunki do zakładania plantacji sadów, winnic lub produkcji warzyw. Należą do nich wysokie klasy gleb, dobre nasłonecznienie, stoki,

łagodny klimat. Obecnie wiele sadów zostało zlikwidowanych i przekształconych na grunty orne, co stwierdzono w czasie inwentaryzacji terenowej;

- 11) *rozwój hodowli zwierząt wypasonych* – pozwoli to na zagospodarowanie odlogowanych użytków zielonych;
- 12) *dostosowanie użytkowania do warunków przyrodniczych* – szczególnie ważne jest zachowanie i rolnicze użytkowanie odlogowanych łąk i pastwisk. W całej gminie wskazano 60,47 ha takich gruntów, głównie użytków zielonych – 56,07 ha, Tab.54. Większość położona jest w pobliżu cieków i zbiorników wodnych oraz lasów;
- 13) *zwiększenie retencji i regulacja stosunków wodnych* przez odbudowę lub konserwację zbiorników i oczek wodnych, urządzeń melioracji podstawowej i szczegółowej oraz udrożnienie istniejącej lub zakładanie nowej sieci drenarskiej;
- 14) *uporządkowanie gospodarki ściekowej* przez budowę oczyszczalni ścieków i rozbudowę istniejącej sieci kanalizacyjnej, spowoduje to poprawę jakości wód i ochronę środowiska naturalnego;
- 15) *rekultywacja gruntów zdevastowanych, nieczynnych wyrobisk i nieużytków* w kierunku wodnym lub leśnym jako remizy śródpolne, o ile miejsca te nie są cenne przyrodniczo i mogłyby zostać objęte ochroną prawną, np. jako użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne itp. W całej gminie do rekultywacji wskazano 8 takich miejsc, Tab.55 i Rys.59;
- 16) *likwidacja „dzikich” wysypisk śmieci* – w całej gminie takich miejsc jest 22, znajdują się one głównie na skraju lasu, w obniżeniach terenowych, w pobliżu zbiorników wodnych lub na terenach po byłych PGR-ach, a także bardzo często na gruntach rolnych dobrych klas bonitacyjnych, ale nie biorących udział w produkcji rolnej, Tab.55 i Rys.59;
- 17) *uporządkowanie i zagospodarowanie budynków po byłych PGR-ach* – w gminie takich obiektów jest 11, z czego 4 są wykupione, odnawiane i będą zagospodarowywane, Tab.55 i Rys.59;

Fot. 90. Folwark w Ciepłowodach - miejsce wymagające zagospodarowania

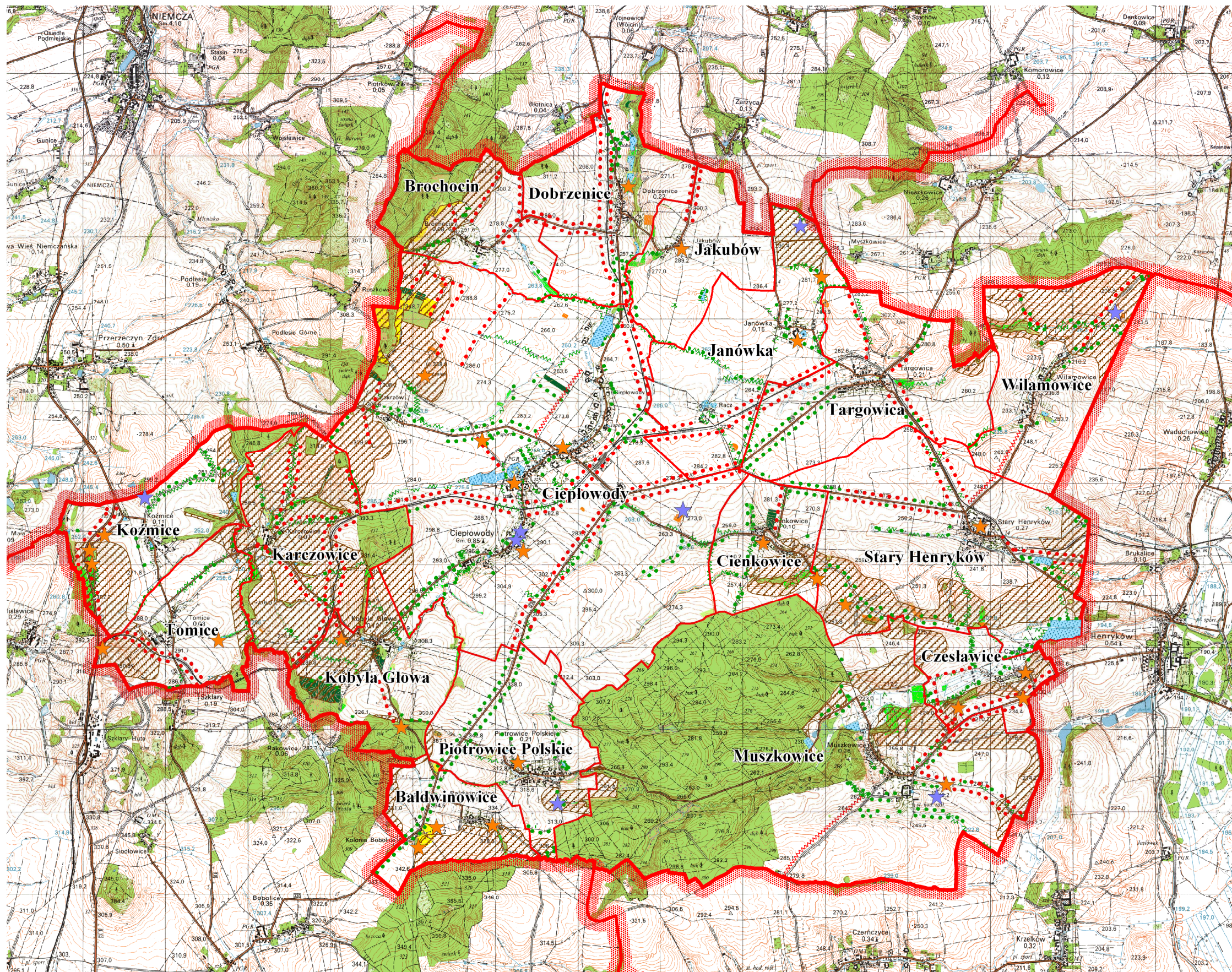
Fot. 91. Skutki erozji powierzchniowej w Ciepłowodach

Miejsca wymagające rekultywacji, uporządkowania lub zagospodarowania

Tabela 55

Lp.	Obręb	Miejsca przeznaczone do:							Obiekty zagospodarowywane	
		rekultywacji			uporządkowania		zagospodarowania			
		opis	kierunek	nr dz.	opis	nr dz.	opis	nr dz.	opis	nr dz.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.		
1.	Baldwinowice	-	-	-	śmieci	46, 79, 108	-	-	-	-
2.	Cienkowice	-	-	-	śmieci	52	budynki po RSP Piotrowice Polskie	116	-	-
3.	Cieplowody	2 oczka wodne	wodny	1338, 1345	śmieci	247, 344, 1098, 1339	folwark ze spichlerzem	1210/11	-	-
		wyrobisko	leśny	603	-	-	zamek	1215/3	-	-
4.	Czesławice	-	-	-	śmieci	115, 36/2	stodoła	139	-	-
5.	Dobrzeńce	-	-	-	śmieci	69	-	-	-	-
6.	Jakubów	-	-	-	-	-	folwark	35/4	-	-
7.	Janówka	byłe składowisko odpadów	leśny	38	śmieci	64/2	budynki po PGR	7/16	-	-
8.	Karczowice	-	-	-	-	-	-	-	zespół pałacowo-parkowy	58/7
9.	Kobyła Głowa	-	-	-	śmieci	115, 137, 136	-	-	-	-
10.	Koźmice	nieużytek	wodny	6/2	śmieci porozrzucane wzdłuż dr 21/3	2/3, 3/1	-	-	zespół pałacowo-parkowy	5/44
11.	Muszkowice	wyrobisko po piasku	leśny	229/39	śmieci	130	-	-	budynki po PGR	179/34
12.	Piotrowice Polskie	nieużytek	wodny	58	śmieci	91	-	-	-	-
13.	Stary Henryków	-	-	-	śmieci	93	była Stacja Hodowli Roślin	182/62	-	-
14.	Tomice	-	-	-	śmieci	19/1, 4	-	-	zespół pałacowo-parkowy	16/3
15.	Wilamowice	była piaskownia	leśny	154	-	-	-	-	-	-

Źródło: dane ewidencji gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.), inwentaryzacja terenowa (wrzesień – październik 2009 r.)

LEGENDA

- istniejące zadrzewienia i zakrzewienia
- planowane zadrzewienia i zakrzewienia
- miejsca wymagające uporządkowania
- miejsca wymagające rekultywacji
- lasy istniejące
- tereny zalesione
- zalesienia planowane
- planowane remizy śródpolne
- dostosowanie użytkowania gruntów do warunków przyrodniczych
- zbiorniki wodne
- grunty narażone na erozję

Rys. 59. Ochrona środowiska rolniczego

13. GOSPODARKA GRUNTAMI I KSZTAŁTOWANIE STRUKTURY AGRARNEJ

13.1. Wyłączenia gruntów z użytkowania rolniczego

Na podstawie *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy* oraz po zrealizowaniu zalesień przewiduje się, że wszystkie wyłączenia gruntów z produkcji rolnej obejmą 889,14 ha, tj. 14,9 % użytków rolnych, Tab.56. Pod inwestycje nierolnicze (wg opracowań planistycznych) planuje się wyłączyć 823,80 ha użytków rolnych, co stanowi 92,7 % całkowitej powierzchni wyłączonej z użytkowania. Zalesienia i zadrzewienia zajmą 6,3 % UR (55,82 ha), a grunty rolne zabudowane i zagospodarowane, ale nie przeklasyfikowane – 1,1 % (9,52 ha).

Największy udział gruntów wyłączonych z produkcji rolnej jest w Tomicach – 34,8 % (70,34 ha), Koźmicach – 31,5 % (70,59 ha) oraz w Targowicy – 27,8 % (100,53 ha). Spowodowane jest to przeznaczeniem tych terenów pod eksploatację złóż mineralnych oraz towarzyszącej jej działalności przetwórczej: w Tomicach około 30 ha i w Targowicy ponad 75 ha. W Koźmicach, jak również w Tomicach przewiduje się budowę drogi ekspresowej S-5, która będzie przedłużeniem S-5 Poznań - Wrocław do przejścia granicznego w Boboszowie. Na planowaną budowę drogi ekspresowej wraz z węzłem komunikacyjnym, na terenie gminy zostało zarezerwowanych około 22 ha - w Koźmicach i 16 ha - w Tomicach. Ponadto w Targowicy, Tomicach i w Koźmicach w *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy*, została wyznaczona strefa gospodarczo – usługowa.

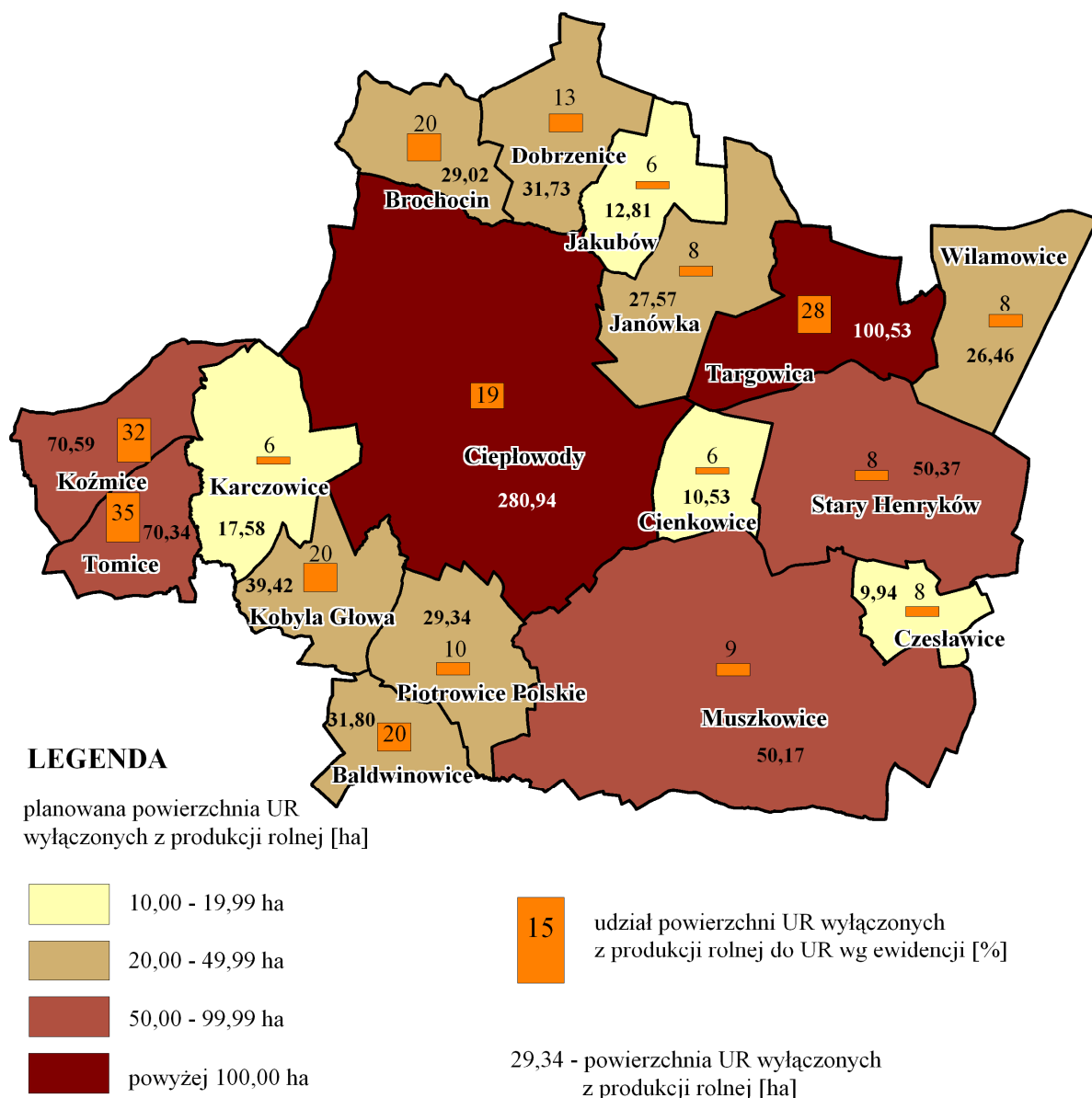
Największa powierzchnia użytków rolnych wyłączonych z produkcji znajduje się w Ciepłowodach – 280,94 ha, w tym 254,10 ha zajmują grunty przeznaczone na budownictwo mieszkaniowe oraz cele produkcyjno-usługowe, Rys.60. Związane jest też z wyznaczeniem w *Studium* strefy administracyjno – usługowej w miejscowości Ciepłowody.

W pozostałych obrębach powierzchnia wyłączona z produkcji rolnej kształtuje się w przedziale od 9,94 ha w Czesławicach do 50,37 ha w Starym Henrykowie.

Z całkowitej powierzchni planowanych wyłączeń gruntów z produkcji rolnej największy udział, we wszystkich obrębach, mają inwestycje nierolnicze. Zajmują one od 75,5 % użytków rolnych w Cienkowicach do 100,0 % w Tomicach. Do inwestycji nierolniczych zaliczono również grunty rolne, które zostały już zabudowane, ale w ewidencji gruntów są to nadal użytki rolne.

Na zalesienia i zadrzewienia przeznaczonych jest od 0,2 % w Janówce do 28,5 % w Kobyłej Głowie użytków rolnych. Do wielkości tej włączono również tereny zalesione, ale jeszcze nie przeklasyfikowane.

Planowana powierzchnia użytków rolnych wyniesie 5100,99 ha, Tab,57, co zmniejszy jej udział w powierzchni gminy o 11,4 %, a stan użytków rolnych wyniesie 66,4 %. Największa dynamika zmian w poszczególnych obrębach wystąpi we wsiach: Tomice – 30,5 %, Koźmice – 24,5 % i Targowica – 24,6 %, a najmniejsza w Muszkowicach – 3,4 %. Planowana powierzchnia użytków rolnych spowoduje zmiany głównych typów użytkowania ziemi w 9 obrębach: Baldwinowice, Brochocin, Ciepłowody, Czesławice, Dobrzenice, Kobyla Głowa, Koźmice, Targowica i Tomice. W całej gminie głównym kierunkiem zagospodarowania ziemi w dalszym ciągu będzie kierunek rolny, Tab.57.

Rys. 60. Planowane wyłączenia gruntów z użytkowania rolniczego

Przewidywane wyłączenia użytków rolnych z produkcji

Tabela 56

Lp.	Obręb	Użytki rolne wg ewidencji	Planowane wyłączenia użytków rolnych										
		ogółem	razem		pod inwestycje nie rolnicze wg opracowań plan.		pod zalesienia i zadrzewienia					grunty rolne zabudowane lub zagospodarowane	
							zalesienia	zadrzewie nia	już zalesione	razem			
			ha	ha	%	ha	%	ha	ha	ha	ha	%	ha
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
1.	Baldwinowice	162,64	31,80	19,6	25,96	81,6	5,84	-	-	5,84	18,4	-	-
2.	Brochocin	147,66	29,02	19,7	24,68	85,0	4,34	-	-	4,34	15,0	-	-
3.	Cienkowice	165,03	10,53	6,4	7,95	75,5	-	-	2,58	2,58	24,5	-	-
4.	Cieplowody	1453,31	280,94	19,3	254,10	90,4	15,72	1,52	5,00	22,24	7,9	4,60	1,6
5.	Czesławice	124,54	9,94	8,0	9,16	92,2	-	-	0,78	0,78	7,8	-	-
6.	Dobrzeńce	250,94	31,73	12,6	29,48	92,9	-	1,31	0,94	2,25	7,1	-	-
7.	Jakubów	211,62	12,81	6,1	12,59	98,3	-	-	-	-	-	0,22	1,7
8.	Janówka	366,41	27,57	7,5	27,52	99,8	-	-	0,05	0,05	0,2	-	-
9.	Karczowice	300,17	17,58	5,9	16,60	94,4	-	0,12	0,86	0,98	5,6	-	-
10.	Kobyła Głowa	196,29	39,42	20,1	27,22	69,1	-	-	11,24	11,24	28,5	0,96	2,4
11.	Koźmice	223,84	70,59	31,5	69,26	98,1	-	-	-	-	-	1,33	1,9
12.	Muszkowice	572,76	50,17	8,8	48,26	96,2	-	0,12	0,51	0,63	1,3	1,28	2,6
13.	Piotrowice Polskie	292,75	29,34	10,0	27,74	94,5	-	0,49	0,69	1,18	4,0	0,42	1,4
14.	Stary Henryków	628,49	50,37	8,0	46,89	93,1	-	3,08	-	3,08	6,1	0,40	0,8
15.	Targowica	361,59	100,53	27,8	100,11	99,6	-	0,42	-	0,42	0,4	-	-
16.	Tomice	202,15	70,34	34,8	70,34	100,0	-	-	-	-	-	-	-
17.	Wilamowice	320,42	26,46	8,3	25,94	98,0	-	0,21	-	0,21	0,8	0,31	1,2
Gmina ogółem		5980,61	889,14	14,9	823,80	92,7	25,90	7,27	22,65	55,82	6,3	9,52	1,1

Źródło: ewidencja gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.), inwentaryzacja terenowa (wrzesień-październik 2009 r.), rozmowy z sołtysami i mieszkańcami wsi (luty-marzec 2009 r.), opracowania planistyczne gminy Cieplowody

Przewidywane typy użytkowania ziemi

Tabela 57

Lp.	Obręb	Stan ewidencyjny			Stan planowany											
		powierzchnia obrębu		użytki rolne	pow. użytków rolnych		dynamika zmian UR	lasy i zadrzewienia		tereny zabudowane i zainwestowane		grunty pod wodami		pozostałe grunty		główny typ użytkowania ziemi
		ha	ha		%	ha		%	%	ha	%	ha	%	ha	%	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.
1.	Baldwinowice	178,94	162,64	90,9	130,84	73,1	17,8	7,40	4,1	31,68	17,7	0,54	0,3	8,48	4,7	rolny
2.	Brochocin	232,17	147,66	63,6	118,64	51,1	12,5	75,46	32,5	28,27	12,2	1,47	0,6	8,33	3,6	rolno-leśny
3.	Cienkowice	183,03	165,03	90,2	154,50	84,4	5,8	5,61	3,1	13,33	7,3	1,87	1,0	7,72	4,2	wybitnie rolny
4.	Cieplowody	1658,18	1453,31	87,6	1176,97	71,0	16,7	48,66	2,9	319,13	19,2	23,45	1,4	89,97	5,4	rolny z udziałem terenów zabudowanych i zainwestowanych
5.	Czesławice	144,48	124,54	86,2	114,60	79,3	6,9	3,19	2,2	15,05	10,4	2,20	1,5	9,44	6,5	rolny
6.	Dobrzeńce	310,12	250,94	80,9	219,21	70,7	10,2	25,20	8,1	38,36	12,4	5,40	1,7	21,95	7,1	rolny
7.	Jakubów	224,13	211,62	94,4	199,03	88,8	5,6	2,08	0,9	16,03	7,2	0,64	0,3	6,35	2,8	wybitnie rolny
8.	Janówka	390,04	366,41	93,9	338,84	86,9	7,1	0,73	0,2	32,52	8,3	3,36	0,9	14,59	3,7	wybitnie rolny
9.	Karczowice	377,96	300,17	79,4	282,59	74,8	4,7	61,57	16,3	20,26	5,4	2,99	0,8	10,55	2,8	rolny
10.	Kobyła Głowa	265,11	196,29	74,0	157,83	59,5	14,5	61,79	23,3	34,49	13,0	0,71	0,3	10,29	3,9	rolny z udziałem lasów
11.	Koźmice	283,24	223,84	79,0	154,58	54,6	24,5	35,28	12,5	77,96	27,5	3,01	1,1	12,41	4,4	rolny z udziałem terenów zabudowanych i zainwestowanych
12.	Muszkowice	1446,34	572,76	39,6	523,87	36,2	3,4	832,08	57,5	64,99	4,5	4,35	0,3	21,05	1,5	leśny z udziałem rolnego
13.	Piotrowice Polskie	318,84	292,75	91,8	263,83	82,7	9,1	4,47	1,4	37,31	11,7	1,39	0,4	11,84	3,7	wybitnie rolny
14.	Stary Henryków	687,08	628,49	91,5	578,52	84,2	7,3	5,85	0,9	63,26	9,2	16,51	2,4	22,94	3,3	wybitnie rolny
15.	Targowica	408,09	361,59	88,6	261,06	64,0	24,6	2,63	0,6	112,91	27,7	1,34	0,3	30,15	7,4	rolny z udziałem terenów zabudowanych i zainwestowanych
16.	Tomice	230,63	202,15	87,7	131,81	57,2	30,5	8,03	3,5	77,46	33,6	0,86	0,4	12,47	5,4	rolny z udziałem terenów zabudowanych i zainwestowanych
17.	Wilamowice	346,01	320,42	92,6	294,27	85,0	7,6	4,28	1,2	33,16	9,6	1,87	0,5	12,43	3,6	wybitnie rolny
Gmina ogółem		7684,39	5980,61	77,8	5100,99	66,4	11,4	1184,31	15,4	1016,17	13,2	71,96	0,9	310,96	4,0	rolny

Źródło: obliczenia własne na podstawie ewidencji gruntów i budynków, inwentaryzacji terenowej (jesień 2009 r.), Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Cieplowody (grudzień 2008 r.)

13.2. Przewidywane kierunki obrotu ziemią

Kształtowanie struktury obszarowej gospodarstw ma na celu stworzenie możliwości uzyskania odpowiedniego poziomu dochodu z produkcji rolniczej. Zależy on przede wszystkim od: powierzchni gospodarstw, wyboru profilu produkcji oraz od sytuacji na rynku płodów rolnych.

W gminie Ciepłowody obrót ziemią jest słaby. Pomimo tego, że 20,3 % całkowitej powierzchni gminy zajmują grunty ANR, 34,4 % z nich jest we władaniu spółki *Hodowla Roślin Rolniczych Nasiona Kobierzyce*. Największy udział, w całkowitej powierzchni gruntów ANR w obrębie mają w Jakubowie – 100 %, w Muszkowicach – 94,6 % oraz w Starym Henrykowie – 42,5 %. Powoduje to, że możliwość powiększenia gospodarstwa przez dzierżawę lub wykup gruntów z zasobów ANR jest ograniczona, ponieważ tylko 31,6 % - tj. 491 ha nie została jeszcze przekazana w formie dzierżaw. Najwięcej gruntów wolnych należących do ANR znajduje się w Ciepłowodach – 126 ha, Karczowicach – 129 ha, Starym Henrykowie – 148 ha i w Janówce – 96 ha. Ponadto użytki rolne należące do ANR są dzierżawione przez: podmioty indywidualne – 125,66 ha (w 3 obrębach), spółkę ROLNIX– 59,12 ha (tylko w Muszkowicach), Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Handlowo – Usługowe AGROL z/s w Bobolicach (gm. Ząbkowice Śląskie) - 343,93 ha (w 4 obrębach), Tab.58 i Rys.61.

Powiększenie gospodarstwa przez rolników z gminy Ciepłowody jest utrudnione ze względu na to, że na jej terenie grunty posiadają również różnicanie. Takich gospodarstw łącznie jest 98 (21 % gospodarstw rolnych), do których należy 750 ha gruntów (18 % powierzchni). Różnicanie w dalszym ciągu są zainteresowani powiększeniem gospodarstwa i w miarę możliwości dokupują grunty rolne na terenie gminy Ciepłowody.

Rolnicy zwiększają powierzchnię zasiewów przez dzierżawę gruntów pomiędzy samymi gospodarstwami lub też z zasobów gminy oraz Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej z Piotrowic Polskich. Są to niewielkie powierzchnie, sięgające od kilku do kilkunastu hektarów. Obecnie istnieje możliwość zwiększenia arealu gospodarstwa również przez wykup gruntów od Spółdzielni Handlowo – Usługowo – Produkcyjnej „AGROTECH” w Ciepłowodach. W gminie spółdzielnia posiada w 8 obrębach 150 ha, w tym największą powierzchnię w Ciepłowodach – 97 ha i w Brochocinie – 21 ha. W pozostałych obrębach powierzchnia gruntów „Agrotech” sięga kilku hektarów. Ponadto rolnicy wykupują grunty położone na terenie sąsiednich gmin.

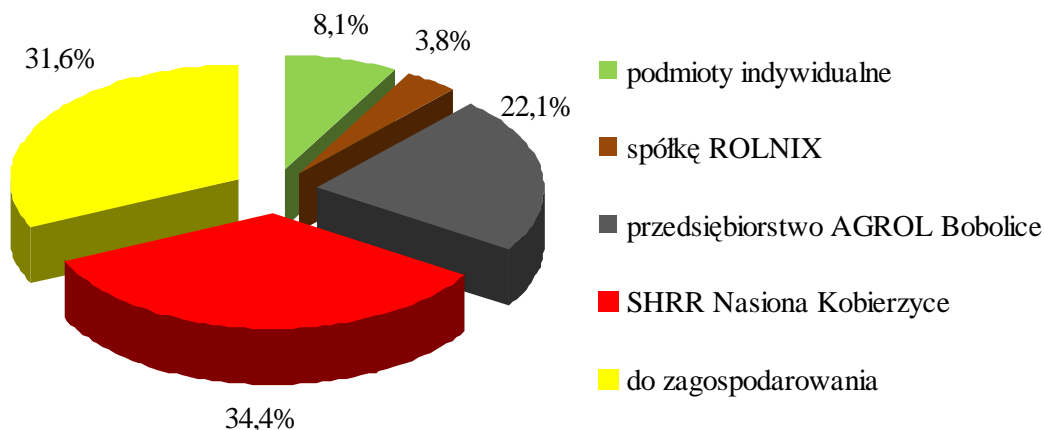
W gminie Ciepłowody funkcjonują rolnicy posiadający znaczny areal ziemi. Gospodarstwo rolne z Piotrowic Polskich prowadzi uprawę ziemi na powierzchni prawie 160 ha, a gospodarze ze Starego Henrykowa i Muszkowic – na powierzchni ponad 90 ha każdy. Są to

osoby młode, dla których rolnictwo jest głównym źródłem dochodu, a także rolnicy ci są zainteresowani powiększeniem gospodarstwa i inwestowaniem w nowoczesny, ciężki sprzęt rolniczy. Natomiast rolnicy mający mniejszy areal ziemi, raczej będą kontynuować obecny kierunek produkcji rolnej, który jest mniej efektywny lub kierunek specjalistycznej produkcji, mimo, że jest bardziej pracochłonny, ale nie wymagający dużych powierzchni upraw. Często są to osoby posiadające dodatkowe źródło dochodu i nie są zainteresowane powiększaniem gospodarstwa.

Struktura obszarowa będzie również kształtowana pod wpływem czynników takich jak: prowadzenie dodatkowej własnej działalności nierolniczej, zatrudnienie w zakładach i firmach niezwiązanych z rolnictwem. Podejmowanie przez rolników innych zajęć, będących dodatkowym źródłem dochodu również nie będzie sprzyjać chęci modernizowania i inwestowania we własne gospodarstwa rolne, ani w drogi sprzęt rolniczy. Dlatego produkcja w takich gospodarstwach pozostanie raczej na tym samym poziomie.

Główny obrót ziemią w gminie Ciepłowody odbywać się będzie pomiędzy gospodarstwami na zasadzie kupna – sprzedaży działek, dzierżaw oraz przekazywaniu gospodarstw za rentę strukturalną. Obrót ziemią związany jest również ze sprzedażą gruntów na cele budowlane. Dotyczy to przede wszystkim miejscowości Ciepłowody, która jest głównym ośrodkiem infrastruktury społecznej, pełniącym funkcje administracyjne, oświatowo – kulturowe, sportowe. Zostały tu wyznaczone działki pod zabudowę mieszkaniową, usługi kultury, sportu i rekreacji oraz aktywność gospodarczą.

Na strukturę obszarową gospodarstw rolnych oraz obrót ziemią może mieć wpływ również planowana budowa drogi ekspresowej S – 5 wraz z węzłem komunikacyjnym na terenie Koźmic. W pobliżu jej trasy będą występowały wymiany lub wywłaszczenia gruntów pomiędzy rolnikami i Skarbem Państwa. Z uwagi na dojazd do pól, potrzebę obszarów do obsługi podróży i lokalnej przedsiębiorczości, część z gruntów zostanie zainwestowana.

Rys. 61. Grunty ANR zagospodarowane i nie rozdysponowane

Lp.	Obręb	Grunty ANR	Zagospodarowane przez							Wolne		
			podmioty indywidualne		spółkę z o.o. ROLNI X	przedsiębiorstwo AGROL - Bobolice	spółkę Hodowla Roślin Rolniczych Nasiona Kobierzyce	gospodarstwo rolne Skarbu Państwa w Bobolicach	razem			
			ha	liczba	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	%
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	
1.	Baldwinowice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.	Brochocin	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.	Cienkowice	11,41	-	-	-	-	-	-	-	11,41	100,0	
4.	Cieplowody	167,47	-	-	-	40,60	-	0,26	40,86	126,61	75,6	
5.	Czesławice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
6.	Dobrzeńce	1,04	-	-	-	-	-	-	-	1,04	100,0	
7.	Jakubów	37,56	-	-	-	-	37,56	-	37,56	-	-	
8.	Janówka	157,56	1	30,28	-	-	30,58	-	60,86	96,70	61,4	
9.	Karczowice	186,34	-	-	-	56,51	-	-	56,51	129,83	69,7	
10.	Kobyła Głowa	1,05	-	-	-	-	-	-	-	1,05	100,0	
11.	Koźmice	155,21	1	5,62	-	128,42	-	0,55	134,59	20,62	13,3	
12.	Muszkowice	304,44	-	-	59,12	-	290,75	-	349,87	-	-	
13.	Piotrowice Polskie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
14.	Stary Henryków	414,87	1	89,76	-	-	176,82	-	266,58	148,29	35,7	
15.	Targowica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
16.	Tomice	119,02	-	-	-	118,40	-	-	118,40	0,62	0,5	
17.	Wilamowice	0,34	-	-	-	-	-	-	-	0,34	100,0	
Gmina ogółem		1556,31	3	125,66	59,12	343,93	535,71	0,81	1065,23	491,08	31,6	

Źródło: obliczenia własne na podstawie ewidencji gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.), danych ANR (stan na marzec 2010 r.)

13.3. Kształtowanie struktury obszarowej gospodarstw

Gmina Cieplowody położona jest w rejonie intensywnego rolnictwa o bardzo dobrych warunkach naturalnych dla produkcji rolnej. Struktura obszarowa gospodarstw w gminie będzie kształtowana w wyniku następujących działań:

- Niska średnia powierzchnia gospodarstw na poziomie 7,08 ha w gminie, rozdrobnienie i oddalenie działek od siedziby gospodarstwa wpływa na wysokość dochodu rolników, który jest niewystarczający do podejmowania inwestycji lub zwiększania skali produkcji.
- W działaniu rolnictwa wielkoobszarowego problemem jest powiększanie gospodarstwa przez nabywanie gruntów rolnych z sektora publicznego. Część pól z zasobu ANR została już rozdysponowana, grunty są dzierżawione przez zakład rolny Rolnix

z Muszkowic (3,8 %) oraz przez przedsiębiorstwo Agrol z Bobolic (22,1 %) położonej na terenie gminy Ząbkowice Śląskie. Ponadto 34 % gruntów ANR należy do spółki Hodowla Roślin Rolniczych Nasiona Kobierzyce. Powoduje to, że powiększenie gospodarstwa w oparciu o zasób ANR jest w gminie utrudnione. Obecnie tylko 31,6 % tj. 491 ha jest na stanie ANR, które nie zostały jeszcze rozdysponowane. Działki te są położone w obrębie: Cienkowice, Ciepłowody, Dobrzenice, Janówka, Karczowice, Kobyla Głowa, Koźmice, Stary Henryków, Tomice i Wilamowice.

- Jedną z możliwości powiększenia gospodarstwa jest pozyskiwanie gruntów z gospodarstw przechodzących za rentę strukturalną. Z rozmów z sołtysami i mieszkańcami wsi wynika, że w gminie 19 osób już przekazało, a 7 jest zainteresowanych przekazaniem gospodarstwa za rentę strukturalną. Spowoduje to, że osoby w wieku przedemerytalnym zaprzestaną produkcji rolnej i uzyskają dodatkowe źródło dochodu. Natomiast osoby nabywające grunty będą kontynuować produkcję rolną na większym areale. Będą one chętniej inwestować i modernizować gospodarstwa, przyczyni się to do zwiększenia ich żywotności ekonomicznej.
- Osoby młode do 40 lat, które przejmują gospodarstwa za rentę strukturalną mogą ubiegać się o pomoc finansową z tytułu *Ułatwienia startu młodym rolnikom*. Działanie to zapewni środki finansowe na powiększenie i modernizację przejmowanych gospodarstw rolnych, w tym zakup gruntów oraz ułatwi „młodym rolnikom” samodzielną działalność rolniczą. W gminie takich rolników jest prawie 20 %. Młodzi gospodarze są zainteresowani dalszym powiększaniem własnego arealu i modernizowaniem gospodarstw rolnych, a także wprowadzaniem nowych technologii i kierunków produkcji.
- Struktura obszarowa gospodarstw rolnych będzie kształtowana również pod wpływem innych czynników, np. prowadzenie własnej nierolniczej działalności, zatrudnienie w zakładach pracy, prowadzenie gospodarstwa tylko do wieku emerytalnego, brak następców. Podejmowanie dodatkowych zajęć niezwiązanych z rolnictwem nie będzie sprzyjać chęci modernizowania i inwestowania we własne gospodarstwa rolne. Produkcja w takich gospodarstwach raczej pozostanie na tym samym poziomie. Często też brak następców powoduje rozdrobnienie gospodarstwa i wyprzedaż pojedynczych działek, co również nie jest korzystne dla przyszłej struktury obszarowej gospodarstw rolnych.

14. POPRAWA PRZESTRZENNEJ ORGANIZACJI GOSPODARSTW

14.1. Scalenie gruntów

Scalenie gruntów proponuje się przeprowadzić na obszarach, które charakteryzują się dużym rozproszeniem i rozdrobnieniem działek, rozmieszczonych w tzw. „szachownicy gruntów”, nadmiernie wydłużonych oraz w obrębach, w których układ sieci dróg transportu rolnego jest zły i nie służy prowadzeniu prawidłowemu rozmieszczeniu produkcji.

Przeprowadzenie prac scaleniowych spowoduje poprawę niekorzystnego rozłogu gruntów, przez utworzenie możliwie dużych, regularnie ukształtowanych działek, które powinny odpowiadać wymogom ich racjonalnego użytkowania. Prawidłowe ukształtowanie rozłogu gruntów polega na zmniejszeniu ilości działek w ramach jednego gospodarstwa rolnego i zaprojektowanie funkcjonalnej sieci dróg, co wpłynie na skrócenie czasu dojazdu do działek.

Ponadto w ramach tego projektu przeprowadza się prace w zakresie zagospodarowania poscaleniowego terenu, w tym: urządzenie dróg transportu rolnego, wyznaczenie pasów zadrzewień i zakrzewień, korekta przebiegu rowów melioracyjnych, przepustów. W rezultacie wszystkie te działania doprowadzą do lepszej organizacji produkcji i racjonalnego wykorzystania przestrzeni rolniczej.

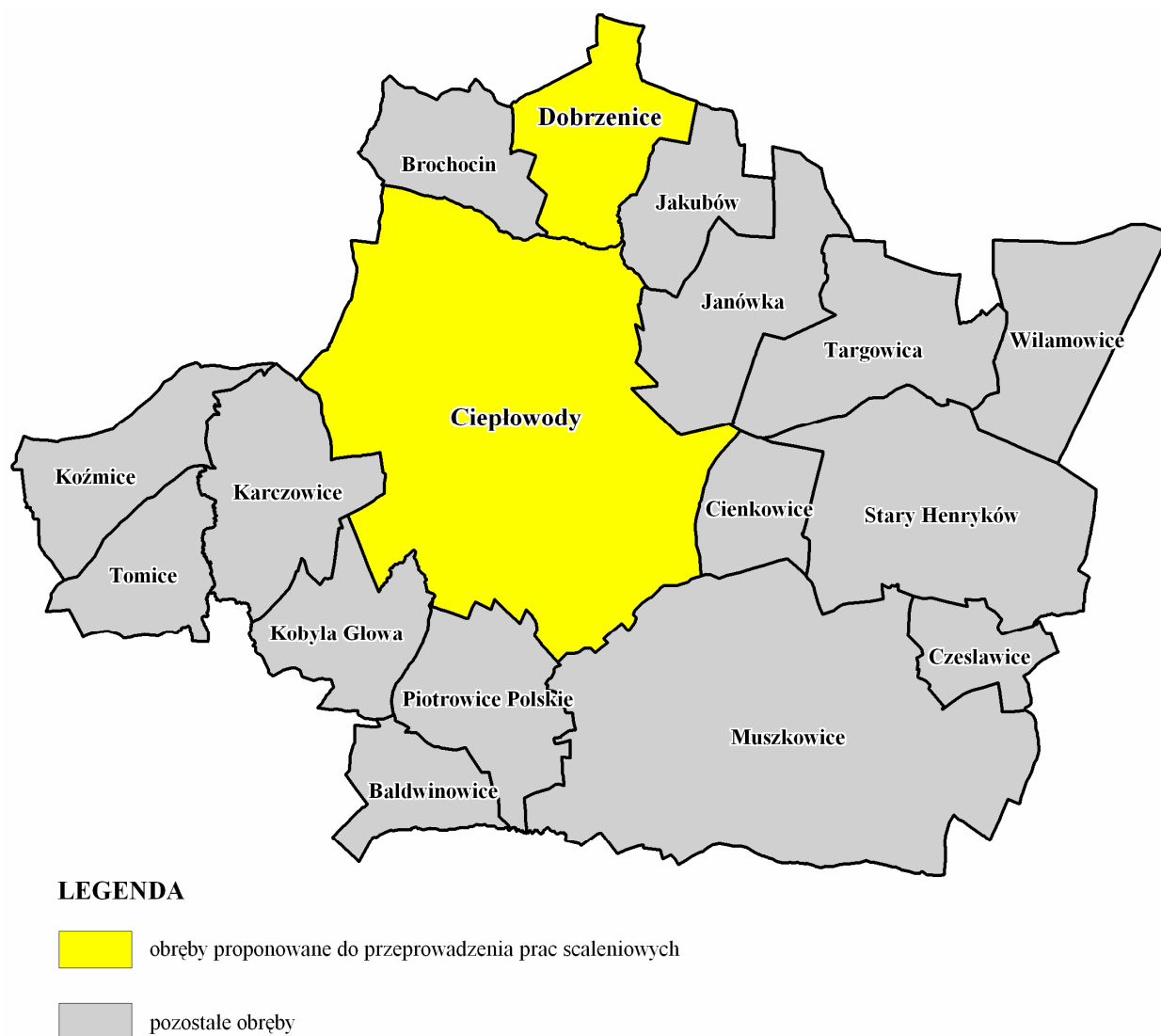
W analizowanych obrębach typowanych od przeprowadzenia prac scaleniowych uwzględniono:

- wielkość powierzchni i jakość użytków rolnych oraz strukturę władania użytkami rolnymi, w tym grunty ANR, komunalne i indywidualnych gospodarstw rolnych,
- strukturę obszarową gospodarstw rolnych, liczbę działek i średnią powierzchnię działki tworzącej gospodarstwo w grupach obszarowych,
- rozłóg gruntów oraz oddalenie działek od siedliska gospodarstwa,
- kształt działek i ich układ w stosunku do sieci dróg i rowów melioracyjnych,
- układ sieci dróg i jej stan techniczny, drogi nieistniejące w terenie, nieprzejezdne i nieużytkowane, możliwości korekty przebiegu dróg,
- możliwości powiększenia arealu gospodarstw rolnych, a także zainteresowanie potrzebą prac scaleniowych przez mieszkańców wsi.

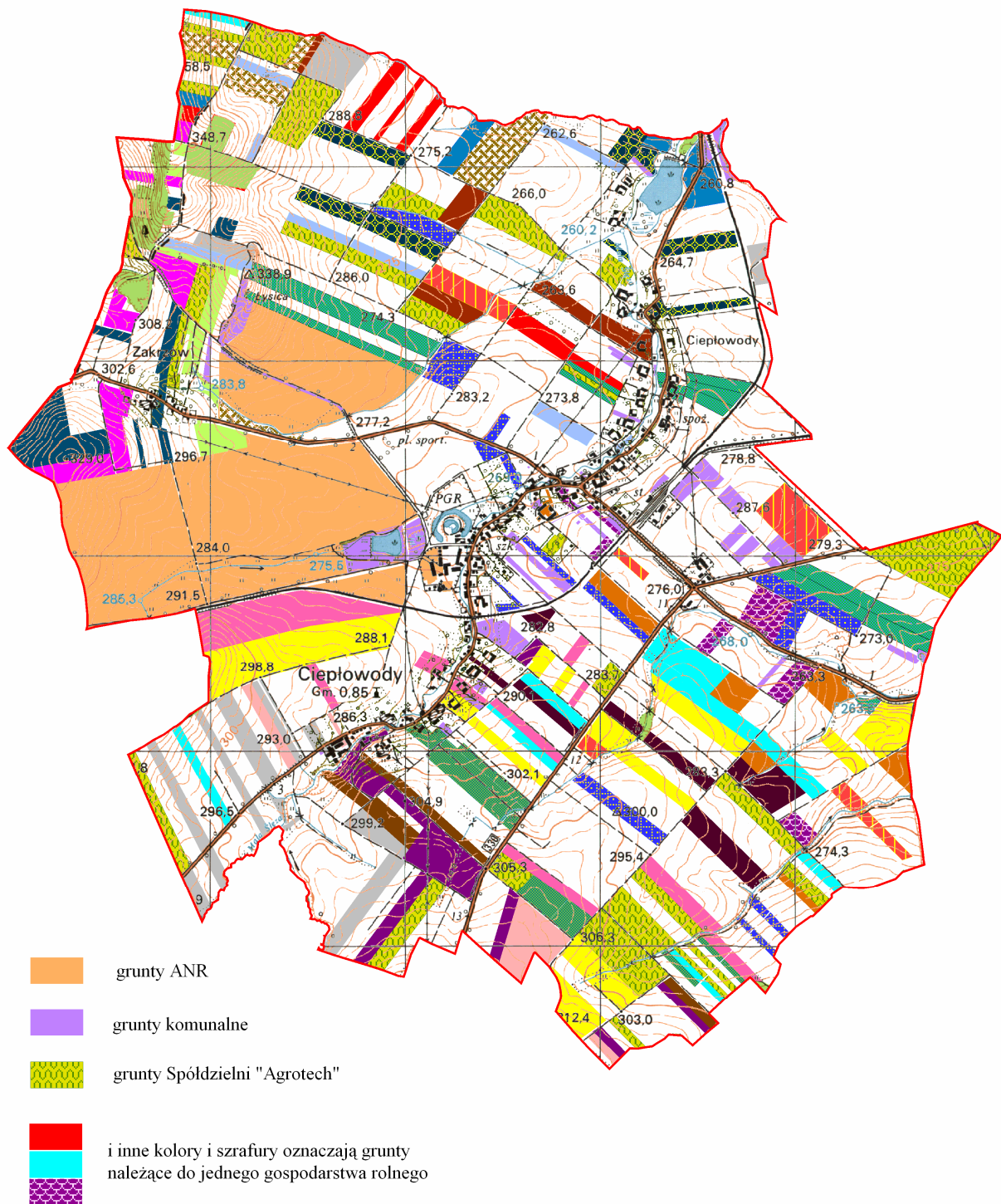
Na podstawie powyższej analizy, do przeprowadzenia prac scaleniowych wytypowano 2 obręby: Ciepłowody i Dobrzenice, Rys.62, 63 i 64. Są to wsie o bardzo dobrych warunkach do rozwoju rolnictwa, jednakże rozłóg gruntów jest niekorzystny, bo działki są rozdrobnione, wydłużone, znacznie oddalone od siebie i od siedziby gospodarstwa, co wydłuża czas dojazdu do pól. Niekorzystny rozłóg powodują również działki komunalne oraz grunty należące do

Spółdzielni „Agrotech”. Zajmują one niewielkie powierzchnie, są rozproszone, o nieregularnym kształcie. Zatem prawidłowe ukształtowanie rozłogu zwiększy efektywność produkcji rolnej w tych wsiach oraz poprawi układ sieci dróg, który nie wszędzie jest funkcjonalny. Niektóre drogi zostały zaorane, a znaczna część dróg istniejących jest w złym stanie technicznym, często są nieprzejezdne i nieużytkowane.

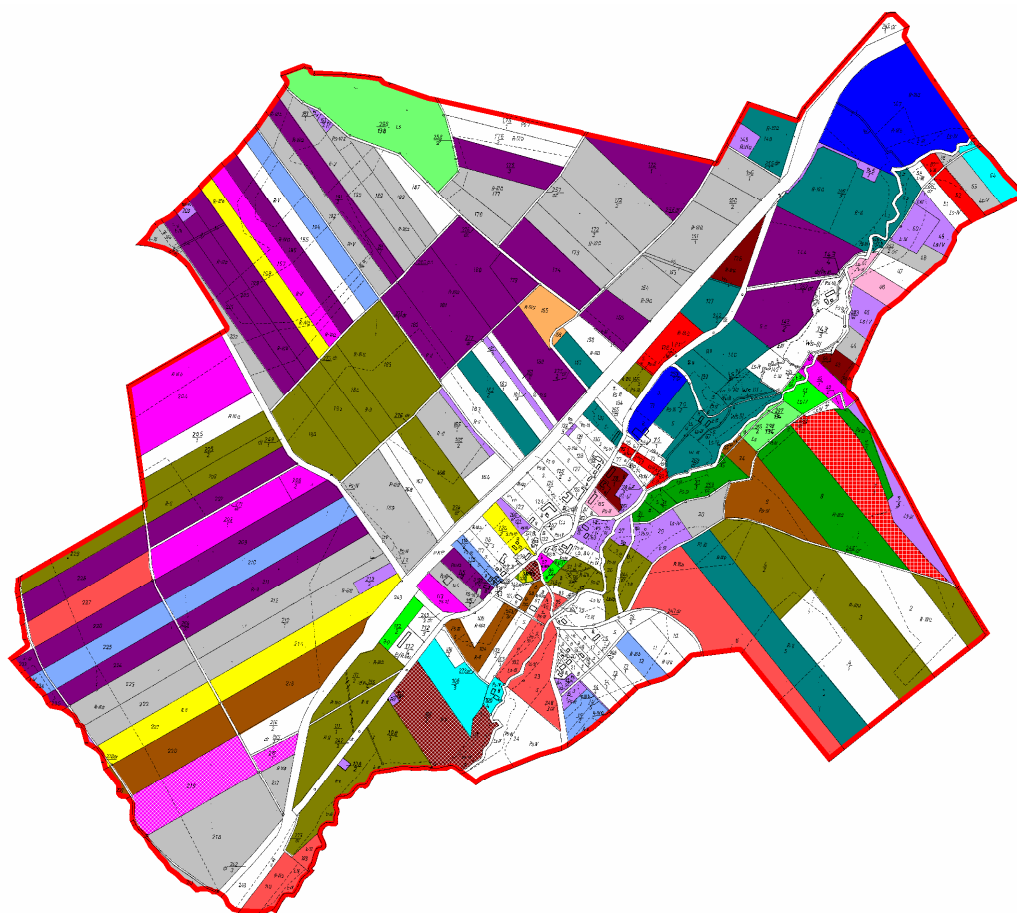
Całkowita powierzchnia użytków rolnych zaproponowanych do prac scaleniowych wynosi 1704 ha, co stanowi 28 % wszystkich użytków rolnych w gminie. Prace scaleniowe w całości finansowane są ze środków publicznych, w tym z Unii Europejskiej (75 %) i ze środków krajowych (25 %). W *Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013* jednym z działań jest *Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa*, które wdrażane będzie w ramach Schematu I – Scalenie gruntów.

Rys. 62. Obrzeby proponowane do scalenia

Rys. 63. Przykład rozłogu gruntów w obrębie Ciepłowody

Rozłóg gruntów w Dobrzeńcach

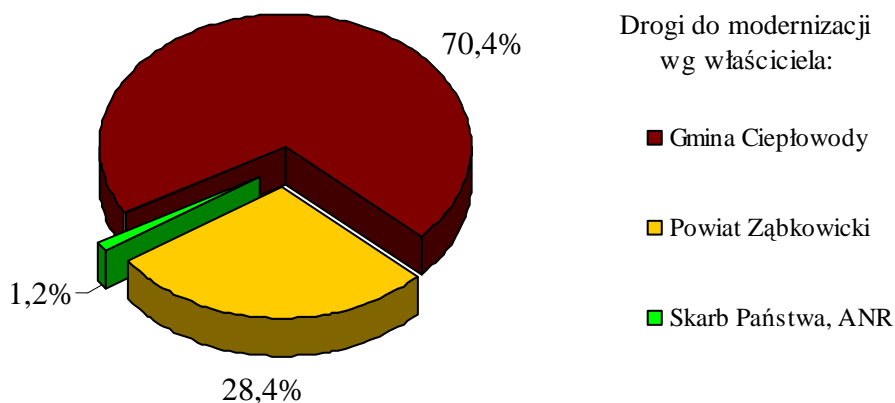

Rys. 64. Rozłóg gruntów własnych gospodarstw rolnych w Dobrzeńcach

14.2. Kształtowanie sieci dróg transportu rolnego

W gminie Ciepłowody długość dróg transportu rolnego wskazanych do modernizacji wynosi 91,53 km, co stanowi 34,1 % ewidencyjnej sieci dróg, Tab.59 i 60. W I kolejności do przebudowy wskazano 76,63 km dróg, a w II kolejności – 14,90 km, Rys.68. Najdłuższe odcinki dróg zaproponowanych do modernizacji znajdują się w Ciepłowodach – 27,41 km, Starym Henrykowie – 7,31 ha oraz w Targowicy – 6,10 km, Tab.67, Rys.67. W pozostałych obrębach długość dróg wskazanych do modernizacji nie przekracza 6 km. W poszczególnych miejscowościach udział dróg wymagających modernizacji do dróg istniejących jest mocno zróżnicowany i wynosi od 3,5 % w Tomicach do 51,6 % w Jakubowie, 51,7 % w Cienkowicach oraz 52,7 % w Targowicy.

Ze względu na własność 64,42 km dróg wymagających modernizacji należy do gminy Ciepłowody (70,4 %). Natomiast uwzględniając kompleksowość i funkcjonalność całej sieci komunikacyjnej służącej do transportu rolnego, pozostałymi właścicielami dróg wytypowanych do modernizacji jest Powiat Ząbkowicki, Skarb Państwa oraz ANR, Rys.65.

Rys. 65. Udział dróg wskazanych do modernizacji wg własności

Kryteriami, którymi kierowano się wyznaczając drogi do modernizacji były: dotychczasowy stan nawierzchni dróg, potrzeba dojazdu do pól oraz obsługa jak największej liczby działek, możliwość skrócenia przejazdu między miejscowościami i sąsiednimi gminami. Również uwzględniono potrzebę dojazdu do kompleksów leśnych, miejsc widokowych i atrakcyjnych turystycznie. W proponowanej sieci dróg uwzględniono drogi wskazane przez władze gminy Ciepłowody (zaplanowane do modernizacji w 2010 roku) oraz przez sołtysów i mieszkańców wsi. Ulepszone drogi transportu rolnego również bardzo dobrze będą pełniły funkcje rekreacyjno – turystyczne, szczególnie jako trasy rowerowe.

Fot. 92. Droga wskazana do modernizacji w Starym Henrykowie (dz. 173)

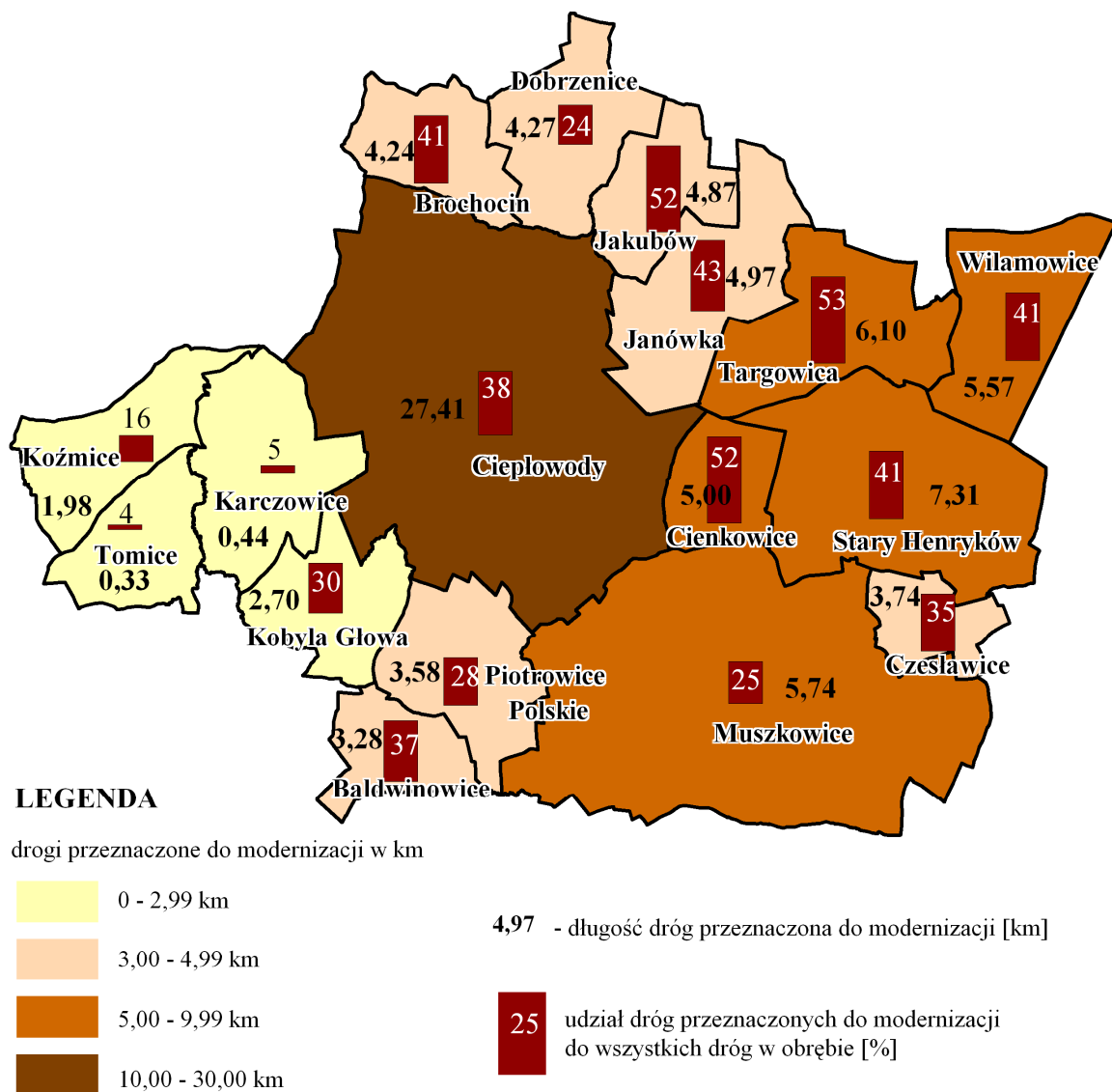
Fot. 93. Droga wskazana do modernizacji w Dobrzenicach (dz. 255/1)

Proponowane drogi do modernizacji wg władania

Tabela 59

L.p.	Obręb	Drogi					Do modernizacji		
		ogółem w obrzebie	do modernizacji				wg władania		
			razem	udział	w I kolejności	w II kolejności	gminne	powiatowe	inne
			km	%	km	km	km	km	km
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1.	Baldwinowice	8,96	3,28	36,6	2,85	0,43	1,41	1,87	-
2.	Brochocin	10,33	4,24	41,0	4,24	-	2,96	1,28	-
3.	Cienkowice	9,68	5,00	51,7	3,16	1,84	2,21	2,79	-
4.	Cieplowody	72,01	27,41	38,1	25,36	2,05	22,38	4,64	0,39
5.	Czesławice	10,79	3,74	34,7	2,55	1,19	2,47	0,73	0,54
6.	Dobrzemice	17,77	4,27	24,0	4,27	-	3,06	1,21	-
7.	Jakubów	9,43	4,87	51,6	3,96	0,91	3,41	1,46	-
8.	Janówka	11,44	4,97	43,4	2,64	2,33	3,83	1,14	-
9.	Karczowice	8,58	0,44	5,1	0,44	-	0,44	-	-
10.	Kobyła Głowa	8,91	2,70	30,3	2,18	0,52	2,70	-	-
11.	Koźmice	12,48	1,98	15,9	0,88	1,10	1,98	-	-
12.	Muszkowice	23,05	5,74	24,9	3,72	2,02	3,46	2,28	-
13.	Piotrowice Polskie	12,61	3,58	28,4	3,35	0,23	2,06	1,52	-
14.	Stary Henryków	17,98	7,31	40,7	5,71	1,6	4,92	2,19	0,20
15.	Targowica	11,58	6,10	52,7	5,42	0,68	4,59	1,51	-
16.	Tomice	9,45	0,33	3,5	0,33	-	0,33	-	-
17.	Wilamowice	13,53	5,57	41,2	5,57	-	2,21	3,36	-
Gmina		268,58	91,53	34,1	76,63	14,90	64,42	25,98	1,13

Źródło: obliczenia własne na podstawie ewidencji gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.), inwentaryzacji terenowej (wrzesień-październik 2009 r.), rozmów z mieszkańcami i sołtysami wsi (luty-marzec 2009 r.)

Rys. 66. Długość i udział dróg transportu rolnego wskazanych do modernizacji

Ze względu na charakter terenu oraz używany ciężki sprzęt rolniczy wszystkie główne drogi służące do transportu rolnego powinny posiadać nawierzchnię asfaltową. Natomiast z uwagi na walory krajobrazowo-przyrodnicze, dobre warunki do rozwoju turystyki i rekreacji uzasadnionym staje się przeznaczenie części z dróg do modernizacji jako drogi utwardzone – szutrowe.

Zakres najważniejszych potrzeb wskazanych przez sołtysów i mieszkańców poszczególnych wsi wygląda następująco:

- Brochocin – modernizacja drogi powiatowej o numerze ewidencyjnym 57 wraz z poboczami i rowami w pasie drogi; po większych opadach woda splywa z kierunku lasu, niszczy drogę i zalewa piwnice budynków mieszkalnych;

- Czesławice:
 - likwidacja dróg gminnych o numerach ewidencyjnych 70 i 73 wraz z wytyczeniem nowej drogi przebiegającej wzdłuż cieku Złotnik w zachodniej części wsi (na działkach od 74 do 81); obecnie mieszkańcy korzystają z drogi wyjeżdżonej na polu;
 - całkowita odbudowa drogi nr 36/1; poprowadzony jest tam niebieski szlak pieszy oraz czerwona ścieżka rowerowa; obecnie jest ona zarośnięta, zakrzaczona,
 - wyczyszczenie i odkrzaczenie drogi o numerze ewidencyjnym 144/2, po której poprowadzony jest niebieski szlak pieszy;
 - poszerzenie drogi nr 88, a rów wzdłuż niej umieścić w rurze;
 - przeklasyfikowanie drogi 36/2; obecnie nie spełnia ona swojej funkcji, jest nieużytkowana, zarośnięta, zaśmiecona, dlatego w Planie urządzeniowo-rolnym została przeznaczona do zadrzewienia w formie remizy śródpolnej;
- odtworzenie dróg transportu rolnego do prawnie ustalonych granic działek praktycznie we wszystkich obrębach.

Przebudowa dróg służących do transportu rolnego może odbywać się przy udziale środków Unii Europejskiej oraz funduszy celowych, w tym głównie Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych.

Zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego w zachodniej części gminy zaplanowana jest budowa drogi ekspresowej S-5 będąca przedłużeniem drogi ekspresowej Poznań - Wrocław do przejścia granicznego w Boboszowie. Przechodzić będzie przez Koźmice i Tomice. Ponadto w zachodniej części obrębu Koźmice przewidziana jest lokalizacja węzła drogowego umożliwiającego połączenie projektowanej drogi S-5 z istniejącą drogą krajową nr 8.

Fot. 94. Droga wskazana do modernizacji w Piotrowicach Polskich (dż. 122)

Fot. 95. Droga wskazana do modernizacji w Ciepłowodach (dż. 777)

Drogi transportu rolnego wskazane do modernizacji wg numeru i własności

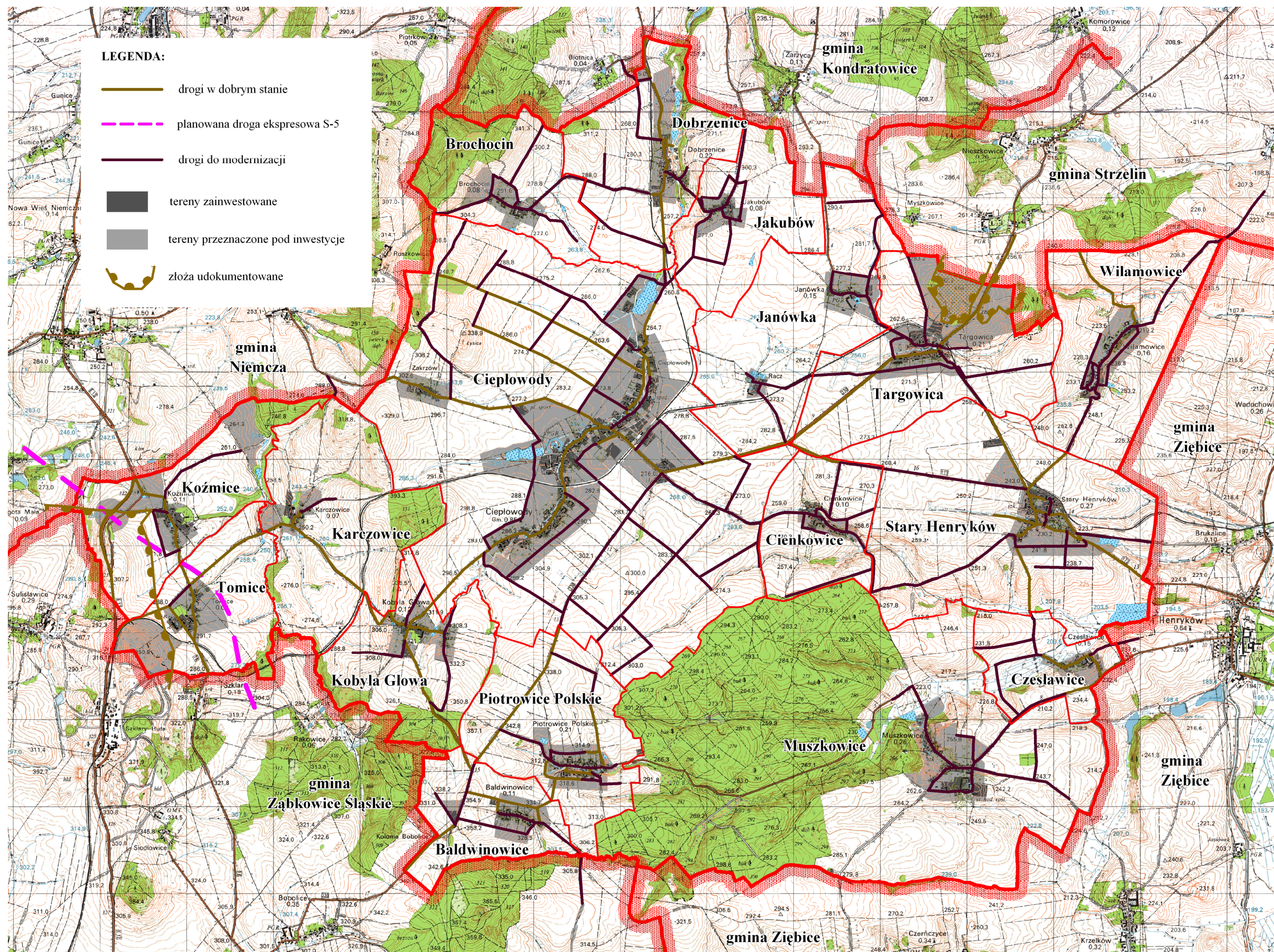
Tabela 60

L.p.	Obręb	Drogi transportu rolnego wskazane do modernizacji				
		nr ewidencyjny		długość [km]	właściciel	kolejność
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	Baldwinowice	cz	13	0,74	powiat	1
			33	1,13	powiat	1
			44	0,79	gmina	1
			111	0,19	gmina	1
		cz	37	0,43	gmina	2
		razem		3,28		
2.	Brochocin		102	0,80	powiat	1
			57	0,48	powiat	1
		cz	43	0,94	gmina	1
			16	1,11	gmina	1
		cz	119	0,70	gmina	1
		cz	11	0,21	gmina	1
		razem		4,24		
3.	Cienkowice	cz	1	0,49	powiat	1
			7	0,28	powiat	1
			114	0,93	powiat	1
			97	0,56	powiat	1
			32/1	0,53	powiat	1
			98	0,22	gmina	1
			99	0,15	gmina	1
		cz	56	1,04	gmina	2
			20	0,33	gmina	2
		cz	40	0,16	gmina	2
		cz	127	0,31	gmina	2
		razem		5,00		
4.	Cieplowody	cz	569	2,13	powiat	1
			611	1,32	powiat	1
		cz	906	0,78	powiat	1
			906	0,41	powiat	1
			1417	0,51	gmina	1
			13	1,39	gmina	1
			40	0,54	gmina	1
			52	0,50	gmina	1
			67	0,47	gmina	1
			208	0,41	gmina	1
			441	1,08	gmina	1
			413	0,13	gmina	1
			443	1,23	gmina	1
			482	0,09	gmina	1
		cz	359/1	0,88	gmina	1
			343	0,50	gmina	1
			358	0,22	gmina	1
			691	0,58	gmina	1
			705	0,12	gmina	1
			706	0,35	gmina	1
			591	0,03	gmina	1
			592	0,77	gmina	1
			504	0,50	gmina	1
		cz	541	0,70	gmina	1
			842	0,20	gmina	1
			852	0,14	gmina	1
			892	0,05	gmina	1
	880	0,17	gmina	1		
	67	0,05	gmina	1		
	119	0,28	gmina	1		
	1088	0,45	gmina	1		
	1087	0,35	gmina	1		
	150	0,42	gmina	1		
	1157	0,31	gmina	1		

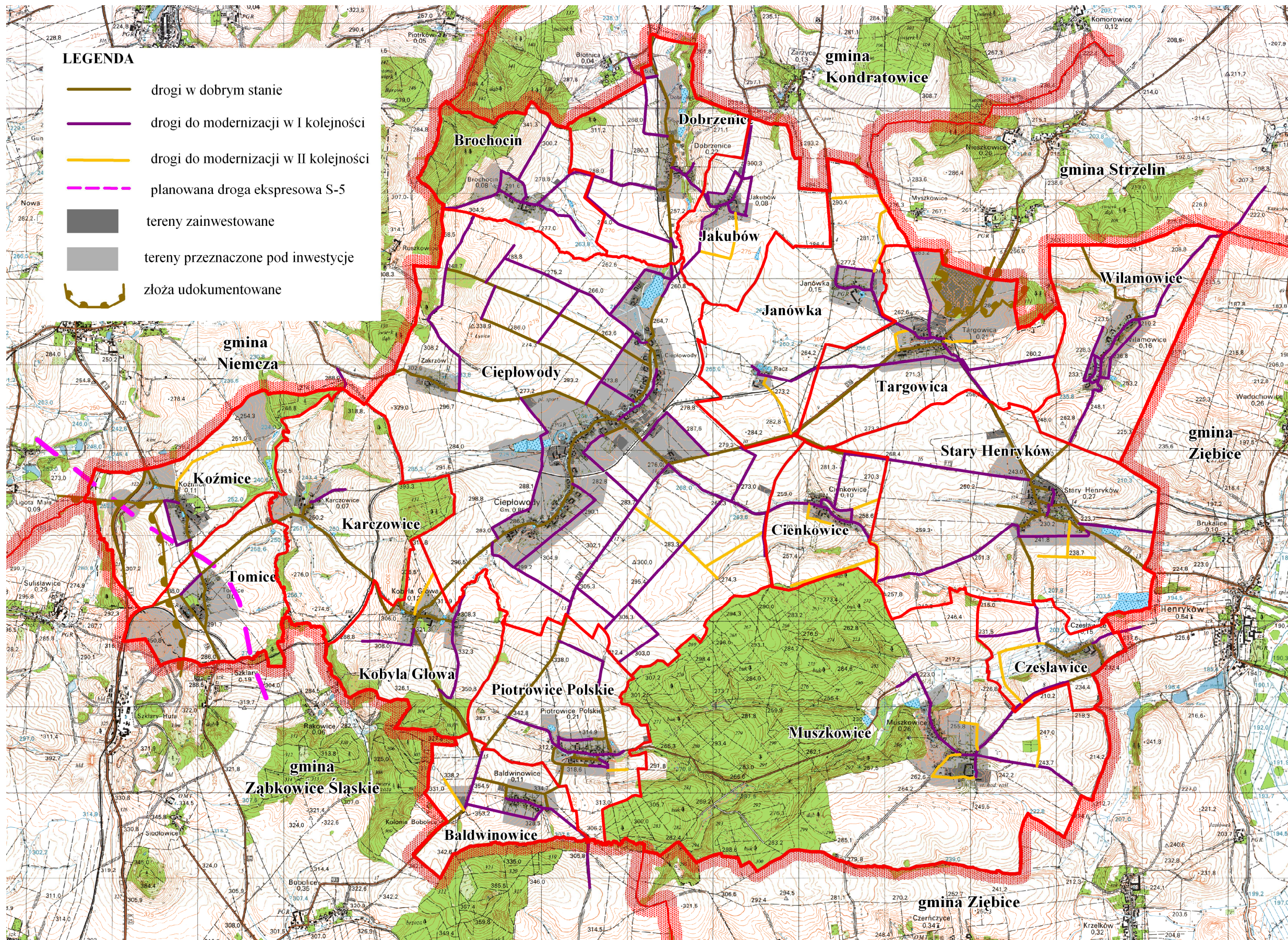
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
	Cieptowody	cz	1286	0,24	gmina	1
		cz	282	0,03	gmina	1
			297	0,07	gmina	1
			1071	0,28	gmina	1
			833	0,23	gmina	1
			259	0,07	gmina	1
			67	0,45	gmina	1
			88	0,37	gmina	1
			852	0,29	gmina	1
			352	0,28	gmina	1
			1176	0,22	gmina	1
			682	2,07	gmina	1
			124	0,09	gmina	1
			876	0,11	gmina	1
			1247	0,31	gmina	1
			521	0,16	gmina	1
			193	0,42	gmina	1
			92	0,10	gmina	1
			89	0,26	gmina	1
			677	0,58	gmina	1
			833	0,28	gmina	1
			800	0,78	gmina	2
			777	0,57	gmina	2
			642	0,20	gmina	2
			645	0,50	gmina	2
			272/1	0,27	ANR	1
			271/1	0,12	ANR	1
		Ogółem	27,41			
5.	Czesławice	cz	158	0,73	powiat	1
			13	0,52	gmina	1
			144/2	0,60	gmina	1
			29	0,70	gmina	1
			38	0,27	gmina	2
			109	0,38	gmina	2
		cz	36/1	0,54	Skarb Państwa	2
		Ogółem	3,74			
6.	Dobrzeńce		249/1	0,74	powiat	1
			248/3	0,32	powiat	1
			248/1	0,15	powiat	1
			269	1,37	gmina	1
			273	0,13	gmina	1
			255/1	0,16	gmina	1
			cz.247	0,17	gmina	1
			279	0,36	gmina	1
			265	0,09	gmina	1
			256	0,49	gmina	1
	275/2	0,29	gmina	1		
		Ogółem	4,27			
7.	Jakubów	cz	65/2	1,46	powiat	1
		cz	73/2	0,30	gmina	1
			72/1	0,46	gmina	1
		cz	71/2	0,11	gmina	1
			66	0,71	gmina	1
			63/1	0,92	gmina	1
		cz	74/2	0,54	gmina	2
			79/2	0,37	gmina	2
		Ogółem	4,87			
8.	Janówka		92	0,50	powiat	1
			94	0,64	powiat	1
			95	0,42	gmina	1
			93	0,22	gmina	1
			106	0,14	gmina	1
		cz	115	0,10	gmina	1
			106	0,62	gmina	1
			104	0,55	gmina	2
			109	0,67	gmina	2
			99	0,46	gmina	2
			98	0,21	gmina	2
			93	0,33	gmina	2
cz	110	0,11	gmina	2		
		Ogółem	4,97			

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
9.	Karczowice	cz	5	0,44	gmina	1
10.	Kobyła Głowa	cz	93	0,36	gmina	1
		cz	127	1,25	gmina	1
			92	0,19	gmina	1
		cz	121	0,21	gmina	1
		cz	82	0,17	gmina	1
		cz	126/1	0,52	gmina	2
Ogółem			2,70			
11.	Kozmice		19	0,54	gmina	1
		cz	23	0,17	gmina	1
		cz	26	0,17	gmina	1
			29	1,10	gmina	2
Ogółem			1,98			
12.	Muszkowice		28	0,20	powiat	1
			224	0,85	powiat	1
			99	0,70	powiat	1
			28	0,07	powiat	1
			224	0,46	powiat	1
		cz	126	1,18	gmina	1
			223	0,26	gmina	1
			181	0,52	gmina	2
			cz.95	0,29	gmina	2
			182	0,44	gmina	2
			cz.76	0,20	gmina	2
			147	0,57	gmina	2
Ogółem			5,74			
13.	Piotrowice Polskie		43	0,48	powiat	1
		cz	115	1,04	powiat	1
		cz	10	0,36	gmina	1
		cz	110	0,40	gmina	1
			16	0,56	gmina	1
			88	0,12	gmina	1
		cz	123	0,39	gmina	1
			122	0,23	gmina	2
Ogółem			3,58			
14.	Stary Henryków		160	1,66	powiat	1
			180	0,26	powiat	2
		cz	180	0,27	powiat	2
		cz	54	0,12	gmina	1
			29	0,88	gmina	1
			147	0,88	gmina	1
			173	1,78	gmina	1
			39	0,12	gmina	1
		cz	175	0,07	gmina	1
			26	0,17	gmina	2
			167	0,24	gmina	2
			166	0,66	gmina	2
			182/48	0,20	ANR	1
Ogółem			7,31			
15.	Targowica		123	0,87	powiat	1
			130	0,64	powiat	1
			122	0,91	gmina	1
		cz	124/2	1,19	gmina	1
			119	0,75	gmina	1
			134	1,06	gmina	1
			135	0,11	gmina	2
		cz	136	0,20	gmina	2
			131	0,37	gmina	2
Ogółem			6,10			
16.	Tomice	cz	30	0,33	gmina	1
17.	Wilamowice		158	3,36	powiat	1
			170	0,93	gmina	1
		cz	162/1	0,93	gmina	1
		cz	173	0,35	gmina	1
Ogółem			5,57			

Źródło: ewidencja gruntów i budynków (sierpień 2009 r.), inwentaryzacja terenowa (jesień 2009 r.), rozmowy z sołtysami i mieszkańcami wsi, dane Urzędu Gminy Ciepłowod, opracowania planistyczne sporządzone dla Gminy Ciepłowod

Rys. 67. Drogi transportu rolnego wskazane do modernizacji

Rys. 68. Drogi transportu rolnego wskazane do modernizacji w I i w II kolejności

15. MOŻLIWOŚĆ ZMIAN W PRODUKCJI I OBSŁUDZE ROLNICTWA

15.1. Możliwości zmian w produkcji rolnej

Dobre warunki naturalne dla rozwoju rolnictwa występujące na obszarze gminy, mogą być jeszcze lepiej wykorzystane. Poprawa struktury agrarnej i urządzeń melioracji, zalesienia na glebach słabszych klas bonitacyjnych, niekorzystnie położonych, mało przydatnych w produkcji rolnej, modernizacja sieci dróg znacznie ułatwią prowadzenie i organizację produkcji w gminie Ciepłowody. Będą to również zamierzenia do wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich i realizacji głównych kierunków produkcji.

Zmiany w produkcji rolnej mogą być wynikiem następujących działań:

- Regulacja stosunków wodnych, odbudowa i konserwacja zniszczonych sieci drenarskich oraz poprawa stanu rowów melioracyjnych spowoduje przywrócenie części obszaru do produkcji rolnej. Przyczyni się to do wzrostu plonów i użytkowania gruntów podmokłych, które dotychczas były odlogowane z powodu niedrożności sieci melioracyjnych.
- Tworzenie gospodarstw specjalistycznych: ekologicznych, agroturystycznych, rolno-leśnych, stadniny koni może odbywać się na bazie własnego potencjału łąk i pastwisk.
- Ze względu na wysokie walory środowiska przyrodniczego ważne i wskazane będzie prowadzenie ekstensywnej produkcji rolnej w obrębach położonych na południu i północy gminy. Gospodarstwa takie również są w stanie utrzymać się na terenie gminy na odpowiednim poziomie i uzyskać dochód porównywalny. Na ten cel można wykorzystać pomoc programów strukturalnych w ramach PROW.
- Warunki ekonomiczne i glebowo-rolnicze dają możliwości upraw zbóż, roślin okopowych (buraków cukrowych) i przemysłowych (rzepaku) na większą skalę. Z tego powodu korzystne będzie utworzenie w Ciepłowodach grupy producentów rolnych w sektorze zbóż oraz nasion roślin oleistych.
- W gminie Ciepłowody znaczna powierzchnia sadów została zlikwidowana, a większość z istniejących upraw jest zaniedbana, często nieużytkowana. Przywrócenie sadów do produkcji wpłynie korzystnie szczególnie na terenach narażonych na erozję wietrzną i wodną. Spowoduje to zmniejszenie prędkości wiatru oraz ograniczy sływ powierzchniowy występujący na tym terenie. Ponadto przyczyni się do poprawy walorów krajobrazowych gminy.

- Zwiększenie powierzchni uprawy wierzby energetycznej. Wykorzystuje się ją przede wszystkim w przemyśle energetycznym jako biopaliwo odnawialne, tanie, mające małą emisję zanieczyszczeń do atmosfery. Na założenie plantacji na własne potrzeby wystarczy przeznaczyć areal 25 arów, aby zaspokoić potrzeby energetyczne gospodarstwa na 25-30 lat. Ponadto jest to roślina, wykorzystywana do oczyszczania gleb z metali ciężkich, związków toksycznych i innych przez wbudowanie ich w swoją biomasę. Plantacje mogą również utylizować osady pościekowe i gnojowicę, a związki w nich zawarte nie przedostają się do wód gruntowych.

15.2. Alternatywne źródła dochodu

Ważnym przedsięwzięciem służącym poprawie sytuacji dochodowej w rolnictwie będzie tworzenie inwestycji, dających dodatkowe źródło dochodu w gospodarstwach. Spowoduje to poprawę sytuacji finansowej gminy oraz stworzenie dodatkowych miejsc pracy na terenie wsi.

Jedną z form alternatywnego gospodarowania są zalesienia gruntów rolnych, realizowane w ramach PROW na lata 2007-2013. Wraz z zalesieniami może rozwijać się gospodarka leśna oraz przemysł drzewny (obróbka drzewa, tartaki, zakłady stolarskie).

Biorąc pod uwagę zrównoważony rozwój obszarów wiejskich, pomocnymi narzędziami są programy rolnośrodowiskowe, które konkretyzują cel działania i zakres jego finansowania. Jednym z pakietów jest „Rolnictwo ekologiczne”, które jest źródłem wydajnej produkcji zdrowej żywności, sprzyjającym jednocześnie ochronie środowiska naturalnego. Rozwój rolnictwa ekologicznego spowoduje powstanie nowych miejsc pracy oraz zapewni dodatkowe źródło dochodu dla rolników. Czynnikiem zachęcającym do korzystania z tego pakietu jest również stale rosnący popyt na zdrową żywność oraz bliskie położenie w stosunku do potencjalnych rynków zbytu, którymi są m.in. miasta powiatowe: Ząbkowice Śląskie, Dzierżoniów, Strzelin, Kłodzko, a także Uzdrowisko Przerzeczn Zdrój, miejsca szczególnie atrakcyjne turystycznie i przyciągające turystów: Henryków, Wojsławice, Złoty Stok, Srebrna Góra, a także Wrocław - stolica województwa. Przebieg drogi krajowej nr 8 Wrocław – Kudowa Zdrój, a w przyszłości S-5, również daje szansę rozwoju gospodarstw ekologicznych i powstania punktów usługowo-handlowych na terenie gminy.

Inną formą alternatywnego gospodarowania jest uprawa wierzby ekologicznej, na uprawę której można ubiegać się o pozyskanie środków z Unii Europejskiej. W ramach PROW 2007-2013 wsparcie dotyczące energii odnawialnej realizowane jest w zakresie działań: *Modernizacja gospodarstw rolnych, Zwiększenie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej, Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw, Podstawowe usługi dla*

gospodarki i ludności wiejskiej. Ponadto koszty uprawy wierzby energetycznej są niskie, ze względu na to, że roślina ma niewielkie zapotrzebowanie na nawozy i pestycydy. Jest rośliną o małych wymaganiach glebowych i dużej odporności na choroby i szkodniki, można ją uprawiać na słabszych lub podmokłych glebach, niekorzystnie położonych.

Z uwagi na wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe gminy Ciepłowody, atrakcje turystyczne sąsiednich miejscowości, szczególnie historyczno-kulturowe o znaczeniu ponad regionalnym (np. Twierdza w Srebrnej Górze, Arboretum Wojsławice, Kopalnia Złota w Złotym Stoku, Opactwo Cystersów w Henrykowie) oraz sieć szlaków turystycznych w gminie występuje możliwość rozwoju turystyki m.in. poprzez tworzenie punktów związanych z obsługą ruchu turystycznego, sobotnio-niedzielnego, bazy noclegowej, w tym gospodarstw agroturystycznych, stadniny koni, wypożyczalni rowerów i punktów gastronomicznych. Spowoduje to powstanie nowych miejsc pracy, nie tylko bezpośrednio związanych z tymi inwestycjami. Większa będzie potrzeba powstania m.in. sklepów spożywczych, piekarni, barów, czy kawiarni.

Również duże możliwości niesie ze sobą planowane powstanie trasy rowerowej międzynarodowej, po trasie nieczynnej linii kolejowej w gminie Ciepłowody. Trasa ta prowadziłaby z Wrocławia do Kotliny Kłodzkiej i połączyłaby się z trasą rowerową, która biegnie z Ząbkowic Śląskich do Srebrnej Góry, łącząc miejsca o znaczeniu ponadregionalnym. Warto więc przy tej trasie tworzyć punkty usługowo-handlowe, postojowe, gastronomiczno-noclegowe.

Funkcją towarzyszącą w rolnictwie, związaną z rekreacją i turystyką mogłaby być hodowla ryb. Obecnie liczba stawów hodowlanych jest niewielka, a wśród mieszkańców gminy również występuje znikome zainteresowanie produkcją ryb i powstaniem nowych zbiorników wodnych, natomiast jest taka potrzeba. Wraz z rozwojem produkcji ryb, powstaniem zbiorników wodnych, rozwijałaby się rekreacja, turystyka i wędkarstwo. Zagospodarowanie takich miejsc, odpowiednie ich wyposażenie w ławki, chodniki, parkingi oraz punkty gastronomiczne podniesie z pewnością atrakcyjność poszczególnych wsi.

W gminie Ciepłowody w najbliższym czasie planowana jest budowa elektrowni wiatrowej wraz z drogami dojazdowymi, placami montażowymi, siecią średniego i wysokiego napięcia, siecią sterowniczą i teletechniczną. *Wg Strategii Rozwoju Gminy na lata 2009-2014* przewidziana jest budowa 36 stanowisk wiatrowych. Natomiast w *Miejscowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego* wsi wyznaczona jest już lokalizacja 30 stanowisk wiatrowych o średniej powierzchni każdego z nich około 1 ha. W Targowicy przewidywane jest powstanie 14 stanowisk w południowej części wsi, w Janówce – 8 stanowisk głównie na południowym zachodzie miejscowości, w Piotrowicach Polskich – 7 stanowisk w północnej części wsi, a w Wilamowicach powstanie jedno stanowisko na południu obrębu. Postulowana minimalna odległość każdego stanowiska od terenów

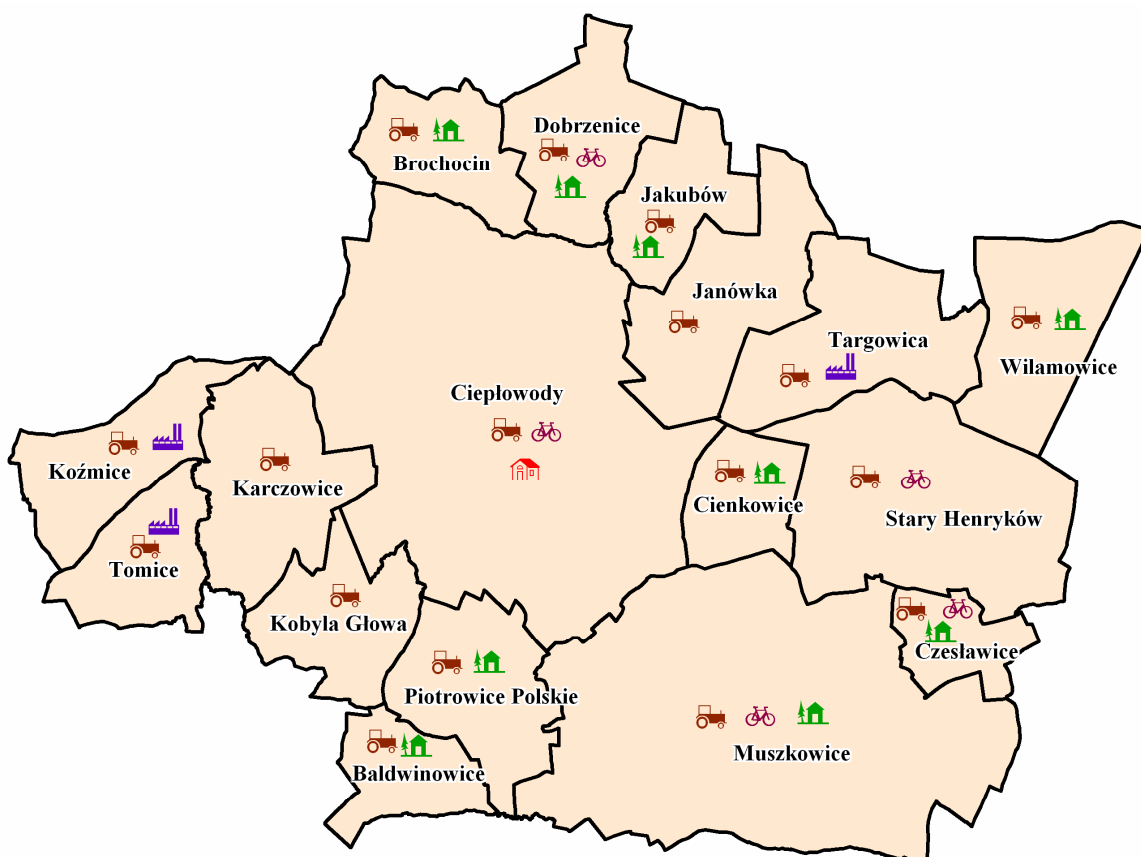
zabudowanych wynosi 400 m. Energia uzyskiwana z pracy turbin wiatrowych przekazywana będzie do sieci, a jej nadmiar odprowadzany do Głównych Punktów Zasilania w Ząbkowicach Śląskich lub w Szklarach.

Budowa silowni wiatrowych oprócz korzyści ekologicznych niesie ze sobą również korzyści ekonomiczne i gospodarcze. Właściciel nieruchomości, na terenie której będzie zbudowana turbina wiatrowa otrzyma wynagrodzenie za wykorzystanie jego terenu, często jako opłata za dzierżawę. Płatności są dużym uzupełnieniem dochodów uzyskiwanych z działalności rolniczej. Stanowi to źródło dodatkowych środków, z którymi nie wiąże się żadne ryzyko, ponieważ nie trzeba wyklądać funduszy własnych, aby otrzymać dochód. Wszystkie budowane silownie wiatrowe znajdować się będą na działkach osób prywatnych.

Na rozwój odnawialnych źródeł energii jest możliwość bezpośredniego dofinansowania inwestycji ze środków Unii Europejskiej. W ramach priorytetu IX Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko realizowane będą działania: 9.4. Wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych oraz 9.6. Sieci ułatwiające odbiór energii ze źródeł odnawialnych. Kolejnym źródłem dofinansowania inwestycji ze środków UE mogą być Regionalne Programy Operacyjne, Działanie 5.1. Alternatywne źródła energii. Projekty z zakresu odnawialnych źródeł energii mogą być finansowane również z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013. Działanie „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej” przewiduje możliwość wsparcia projektów w zakresie wytwarzania i dystrybucji energii ze źródeł odnawialnych. Ponadto jest również możliwość dofinansowania takich działań z EkoFunduszu oraz z preferencyjnych pożyczek pochodzących z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Rozbudowa oraz modernizacja podstawowych sieci infrastruktury technicznej, tj. wodociągów, kanalizacji, sieci gazowej, modernizacja dróg będzie sprzyjać powstawaniu i realizacji nowych inwestycji. Stanie się to zachętą do przebywania i korzystania z różnych form odpoczynku na terenie gminy czy w jej sąsiedztwie, a także atrakcyjnym obszarem dla przyszłych inwestorów. Alternatywne źródła dochodu i nowe miejsca pracy są szczególnie korzystne dla osób rezygnujących z pracy w rolnictwie lub prowadzące mniejsze gospodarstwa rolne.

Z uwagi na planowane inwestycje, przewidywane kształtowanie struktury obszarowej gospodarstw, zaplanowane rozwiązania w niniejszym opracowaniu, a także z uwagi na przyszłe warunki rozwojowe, określono funkcje wsi, które przedstawia Rys.69. Wyodrębnione funkcje wskazują kierunek rozwoju poszczególnych wsi. W obrębach, ze względu na uwarunkowania przyrodnicze, społeczne i gospodarcze, najważniejszą z nich pozostanie funkcja rolnicza. Natomiast równoległe z nią powinna się rozwijać funkcja rekreacyjno-turystyczna, wypoczynkowa oraz gospodarcza.

Funkcje wsi:

rolnicza

wypoczynkowa

gospodarcza

rekreacyjno - turystyczna

administracyjno-usługowa

Rys. 69. Funkcje wsi w poszczególnych miejscowościach

Fot. 96. Twierdza - Srebrna Góra, pomnik historii, gmina Stoszewice, powiat żąbkowski

Fot. 97. Kopalnia bazaltu w Targowicy

15.3. Kształtowanie systemu urządzeń obsługi rolnictwa

Z rozmów z sołtysami i mieszkańcami wsi wynika, że rolnicy nie mają problemu ze skupem i zaopatrzeniem gospodarstw w podstawowe środki do produkcji rolnej. Punkty obsługi rolnictwa zlokalizowane są na terenie gminy oraz poza jej granicami, a dobre połączenie drogowe z ośrodkami obsługi rolnictwa w sąsiednich gminach powoduje, że dla rolników z gminy Ciepłowody wyposażenie jest odpowiednie na aktualnie prowadzoną produkcję. Natomiast potrzeby właścicieli gospodarstw rolnych związane są z:

- powstaniem bazy obsługi mechanizacyjnej, w tym napraw i konserwacji sprzętu rolnego, punktu wypożyczającego sprzęt podstawowy i specjalistyczny, szczególnie dla gospodarstw o średniej skali produkcji,
- zagospodarowaniem na cele rolnicze lub społeczne budynków po PGR-ach w Cienkowicach, Czesławicach i Janówce,
- powstaniem składowiska na odpady niebezpieczne po środkach służących do produkcji rolnej (opakowania po nawozach, materiale siewnym, środkach ochrony roślin, itp.),
- zwiększenie możliwości nabywania gruntów z zasobu ANR,
- powstaniem grupy producentów rolnych w sektorze zbóż i nasion roślin oleistych. Współpraca rolników w ramach takiej grupy daje szansę na prowadzenie produkcji, przetwórstwa i sprzedaży produktów rolnych z zachowaniem zasad sprawnego zarządzania i planowania działalności, zwiększa gwarancję sprzedaży wyprodukowanych towarów. Ważne są również korzyści z tytułu tańszego pozyskiwania środków produkcji, uzyskania lepszych cen na wyprodukowane towary, wspólnego użytkowania maszyn i budynków oraz szerszego dostępu do doradztwa technologicznego. Ponadto możliwa jest wzajemna pomoc, wspólna sprzedaż i jednolitość produktów, organizowanie wyjazdów, pokazów i grupowych szkoleń. Grupy producentów rolnych mogą być wspierane w ramach działania PROW na lata 2007-2013. Działanie to ma na celu podniesienie dochodów rolników dzięki zmniejszeniu kosztów marketingu produktów, a także poprawę jakości produkcji w wyniku stosowania jednakowych technologii produkcji. Wsparcie może być udzielone na zakładanie i administracyjne koszty działania grupy producentów przez okres 5 lat.
- dofinansowaniem ze strony Skarbu Państwa i Urzędu Marszałkowskiego działań wspierających wapnowanie gruntów,
- powstaniem Spółki Wodnej oraz dofinansowaniem ze strony Skarbu Państwa i Urzędu Marszałkowskiego działań poprawiających stan urządzeń melioracyjnych,
- powstanie punktu skupu mleka i żywca na terenie gminy Ciepłowody.

W ostatnim czasie została zamknięta Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska „GOMI” oraz młyn gospodarczy w Ciepłowodach. Niekorzystne jest to, że w ich miejsce nie powstały inne jednostki zajmujące się działalnością z tego zakresu. Spowodowało to mniejszą opłacalność prowadzenia hodowli zwierzęcej, szczególnie bydła mlecznego w gospodarstwach rolnych. Utrudnienia występują także w skupie produktów rolnych na terenie gminy od mniejszych gospodarstw rolnych.

16. STOPIEŃ ZAPOTRZEBOWANIA NA PRACE URZĄDZENIOWO-ROLNE

16.1. Ustalenie rodzaju i zakresu niezbędnych prac urządzeniowo-rolnych

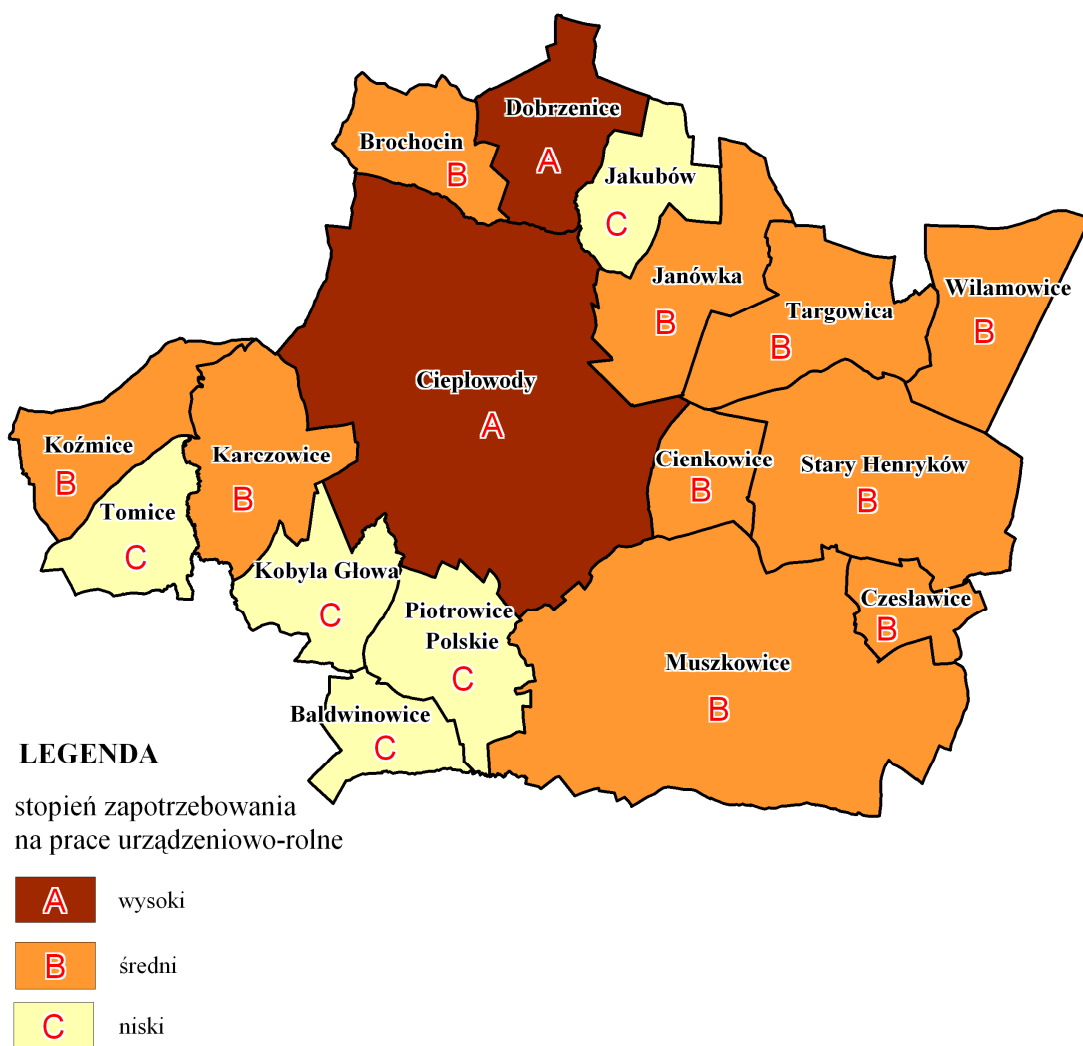
Celem prac urządzeniowo-rolnych, które przewidziano do realizacji na terenie gminy jest pielęgnowanie, podnoszenie i odtwarzanie wartości produkcyjnych gleb oraz, jak najlepsze wykorzystanie obecnych warunków naturalnych w produkcji rolniczej. Prace te będą pomocne w przystosowaniu gospodarstw rolnych do nowoczesnych form gospodarowania, racjonalnego rozmieszczenia produkcji, powstawania alternatywnych źródeł dochodu w gospodarstwach rolnych. Przyczynią się także do ochrony i kształtowania krajobrazu naturalnego.

Niezbędne zabiegi urządzeniowo-rolne zawarto w pięciu blokach tematycznych, tj.:

1. Poprawa warunków wodnych.
2. Kształtowanie krajobrazu naturalnego, ochrona przyrody i środowiska rolniczego.
3. Poprawa struktury agrarnej.
4. Modernizacja sieci dróg transportu rolnego.
5. Scalanie gruntów.

Do określenia zapotrzebowania na prace urządzeniowo-rolne kierowano się:

- analizą występujących warunków naturalnych i przyrodniczych, w tym: ukształtowaniem terenu, jakością rolniczej przestrzeni produkcyjnej i jej zagrożeniami, wartością środowiska naturalnego i jego ochroną, typami użytkowania ziemi i kierunkami produkcji rolnej,
- oceną rolniczej przestrzeni produkcyjnej, z uwzględnieniem: struktury agrarnej i zasobów gruntów Agencji Nieruchomości Rolnych, możliwości poprawy struktury obszarowej gospodarstw, możliwościami wykorzystania i zagospodarowania gruntów słabych klas,
- rodzajem i zakresem potrzebnych prac urządzeniowo-rolnych w każdej wsi, to jest potrzebą: melioracji wodnych podstawowych i szczegółowych, ochroną użytków rolnych, zagospodarowaniem gruntów odłogowanych i rekultywacją gruntów nie użytkowanych, modernizacją dróg transportu rolnego, potrzebą prac scaleniwych,
- możliwością rozwoju funkcji rekreacyjnej, turystycznej i innych.

Rys. 70. Stopień zapotrzebowania na prace urządzeniowo-rolne

Analizując rodzaj i zakres potrzebnych prac urządzeniowo-rolnych, określono dla gminy 3 rejony o stopniu zapotrzebowania na prace urządzeniowo-rolne. **Rejon A** o wysokim stopniu zapotrzebowania na prace urządzeniowo-rolne: Cieplowody i Dobrzenice. **Rejon B** o średnim stopniu zapotrzebowania na prace: Karczowice, Muszkowice, Janówka, Wilamowice, Koźmice, Targowica, Cienkowice, Brochocin, Czesławice i Stary Henryków. Natomiast **Rejon C** o niskim stopniu zapotrzebowania na prace obejmuje pozostałe wsie – Rys.70.

16.2. Ogólne koszty oraz źródła finansowania realizacji prac urządzeniowo-rolnych

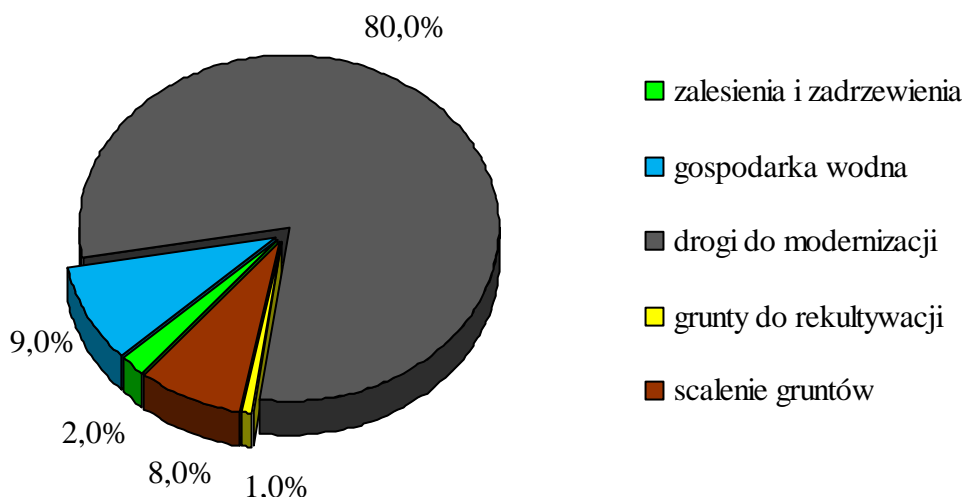
Na podstawie przeciętnych kosztów realizacji poszczególnych prac urządzeniowo-rolnych dla każdego obrębu wykonano kalkulację kosztów całkowitych. W kalkulacji tej uwzględniono:

- koszty z zakresu melioracji wodnych, w tym: konserwacja cieków naturalnych, odbudowa

i konserwacja rowów melioracyjnych, odbudowa oczek wodnych, ewentualne założenie nowych sieci drenarskich;

- modernizacja i budowa dróg transportu rolnego;
- realizacja projektu granicy rolno-leśnej, w tym: zalesianie gruntów, zadrzewienia ochronne i w formie remiz śródpolnych, zadrzewienia i zakrzewienia przydrożne,
- rekultywacja gruntów i scalenie gruntów.

Łączny koszt realizacji wszystkich zadań planu urządzeniowo-rolnego wyniesie **31 756 tys. zł.** (Tab.61). Przeprowadzona analiza kosztów wykazała, że największe koszty będą wiązały się z modernizacją dróg transportu rolnego – 80 % oraz z gospodarką wodną – 9 % (Rys.71). Udział kosztów prac scaleniowych wyniosą 8 % i obejmą 28 % użytków rolnych. Przy czym wielkości kosztów w obrębach, w zależności od rodzaju i potrzeb prac, są bardziej zróżnicowane (Tab.61).

Rys. 71. Udział kosztów wykonania poszczególnych prac urządzeniowo-rolnych

Przed przystąpieniem do prac scaleniowych, modernizacją dróg konieczne jest uporządkowanie stanu ewidencji gruntów i budynków, stanu prawnego dróg oraz przeprowadzenie aktualizacji klas bonitacji gleb. Realizacja powyższych zabiegów urządzeniowo-rolnych uzależniona będzie od możliwości budżetu własnego gminy, od pozyskania środków finansowych z zewnątrz. Mogą one pochodzić z różnych źródeł, przede wszystkim z *Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich*, ze środków krajowych przeznaczonych na powyższe zadania w ustawie budżetowej, w budżetach samorządów czy funduszy celowych, pomocowych, ze środków agencji rządowych, środków własnych ludności wiejskiej i innych. Pozyskanie odpowiednich funduszy może decydować o rodzaju i czasie wykonania w/w prac.

Zakres i koszty prac urządzeniowo-rolnych

Tabela 61

Lp.	Obręb	Cieki naturalne	Rowy melioracji szczegółowych		Odbudowa oczek wodnych	Grunty wymagające regulacji stosunków wodnych	Planowane				Drogi do modernizacji	Użytki rolne przeznaczone do przywrócenia produkcji rolnej	Scalenie gruntów	Koszty ogólne
		do konserwacji	do odbudowy	do konserwacji			ha	ha	zalesienia	remizy śródpolne				
		km	km	km	tys. zł	tys. zł	ha	ha	km	km	km	ha	ha	
		tys. zł	tys. zł		tys. zł	tys. zł				tys. zł	tys. zł	tys. zł	tys. zł	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
1.	Baldwinowice	-	0,66	-	-	-	5,84	-	-	-	1,41	0,39	-	667,42
		-	52,80	-	-	-	46,72	-	-	-	564,00	3,90	-	
2.	Brochocin	-	1,10	1,63	-	3,86	4,34	-	2,64	-	2,96	2,97	-	1437,84
		-	88,00	16,30	-	77,20	34,72	-	7,92	-	1184,00	29,70	-	
3.	Cienkowice	1,43	1,63	0,56	-	-	-	-	0,56	-	2,21	10,27	-	1138,68
		14,30	130,40	5,60	-	-	-	-	1,68	-	884,00	102,70	-	
4.	Cieptowody	8,04	3,41	9,98	-	-	15,72	1,95	18,45	0,99	22,38	2,52	1453,31	11664,51
		80,40	272,80	99,80	-	-	125,76	15,60	55,35	2,97	8952,00	25,20	2034,63	
5.	Czesławice	1,54	0,71	2,50	-	-	-	0,78	3,90	-	2,47	1,01	-	1113,24
		15,40	56,80	25,00	-	-	-	6,24	11,70	-	988,00	10,10	-	
6.	Dobrzeńce	3,03	-	0,44	-	-	-	1,31	6,36	-	3,06	0,93	250,94	1648,88
		30,30	-	4,40	-	-	-	10,48	19,08	-	1224,00	9,30	351,32	
7.	Jakubów	-	-	0,56	-	-	-	-	0,90	-	3,41	0,80	-	1380,30
		-	-	5,60	-	-	-	-	2,70	-	1364,00	8,00	-	
8.	Janówka	-	-	4,97	-	0,42	-	-	3,62	-	3,83	0,17	-	1602,66
		-	-	49,70	-	8,40	-	-	10,86	-	1532,00	1,70	-	
9.	Karczowice	0,53	-	6,30	0,29	0,17	-	0,12	8,60	-	0,44	2,41	-	385,56
		5,30	-	63,00	87,00	3,40	-	0,96	25,80	-	176,00	24,10	-	
10.	Kobyla Głowa	1,42	-	1,19	-	-	-	-	0,93	-	2,70	7,13	-	1180,19
		14,20	-	11,90	-	-	-	-	2,79	-	1080,00	71,30	-	
11.	Kozmice	1,43	-	3,01	0,91	0,51	-	-	2,62	-	1,98	0,93	-	1136,76
		14,30	-	30,10	273,00	10,20	-	-	7,86	-	792,00	9,30	-	
12.	Muskowice	6,29	2,54	1,68	-	-	-	0,43	3,67	1,38	3,46	5,36	-	1739,09
		62,90	203,20	16,80	-	-	-	3,44	11,01	4,14	1384,00	53,60	-	
13.	Piotrowice Polskie	-	2,30	1,16	-	-	-	0,49	-	-	2,06	0,38	-	1027,32
		-	184,00	11,60	-	-	-	3,92	-	-	824,00	3,80	-	
14.	Stary Henryków	3,97	1,12	4,34	-	10,76	-	3,08	5,36	0,48	4,92	0,81	-	2406,16
		39,70	89,60	43,40	-	215,20	-	24,64	16,08	1,44	1968,00	8,10	-	
15.	Targowica	-	-	3,15	-	-	-	0,42	3,43	-	4,59	-	-	1881,15
		-	-	31,50	-	-	-	3,36	10,29	-	1836,00	-	-	
16.	Tomice	2,15	-	2,02	-	-	-	-	2,30	-	0,33	-	-	180,60
		21,50	-	20,20	-	-	-	-	6,90	-	132,00	-	-	
17.	Wilamowice	-	1,79	2,40	-	4,51	-	0,50	1,44	0,61	2,21	1,52	-	1166,75
		-	143,20	24,00	-	90,20	-	4,00	4,32	1,83	884,00	15,20	-	
Gmina ogółem		29,83	15,26	45,89	1,20	20,23	25,90	9,08	64,78	3,46	64,42	37,60	1704,25	31757,11
		298,30	1220,80	458,90	360,00	404,60	207,20	72,64	194,34	10,38	25768,00	376,00	2385,95	

Zródło: przeciętne koszty wykonania poszczególnych prac przyjęte na czerniec 2010 r.

17. WNIOSKI DOTYCZĄCE ZAŁOŻEŃ PLANU URZĄDZENIOWO-ROLNEGO

Wnioski dotyczące założeń planu urządzeniowo-rolnego odzwierciedlają potrzeby realizacji prac, wynikające z rozwoju i kształtowania rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

1. Zakres prac określony w *Planie urządzeniowo-rolnym* jest uzupełnieniem większości celów i zadań wyznaczonych w *Strategii rozwoju obszarów wiejskich województwa dolnośląskiego*. Prace takie będą zmierzały do osiągnięcia celu głównego i celów szczegółowych określonych dla *regionu intensywnego rolnictwa*.
2. Z uwagi na zły stan i wieloletnie zaniedbania prawie wszystkie ciek naturalne wskazano do konserwacji, tj. 27 km. Natomiast remontu wymaga potok Cienkówka na długości 1,3 km w Cienkowicach i Mała Ślęza na długości ok. 1 km w obrębie Ciepłowody. Konieczna jest poprawa stanu urządzeń hydrotechnicznych (przepustów) i komunikacyjnych na ciekach podstawowych, w tym pilna przebudowa oraz modernizacja niektórych mostów.
3. W celach ochrony przed powodzią i zwiększenia retencyjności obszaru powstał program małej retencji wodnej, w którym przewiduje się budowę zbiorników retencyjnych. Na terenie gminy Ciepłowody nie zaplanowano budowy nowych zbiorników wodnych. Jednakże w zlewni rzeki Ślęzy i Olawy takie zbiorniki mają powstać w sąsiednich gminach, tj. zbiornik *Maleszów* (gm. Kondratowice), *Strzelin* i *Kazanów* (gm. Strzelin), *Tarnów* i *Pawłowice* (gm. Ząbkowice Śląskie), *Przerzeczyn Zdrój* (gm. Niemcza).
4. Inwentaryzacja terenowa oraz analiza stanu istniejącego pozwoliła na określenie zakresu potrzeb dotyczących prawidłowego funkcjonowania sieci melioracyjnej. W całej gminie przeprowadzenia prac wymaga 61 km rowów, co stanowi 84 % ich całkowitej długości, w tym konserwacji wymaga 46 km rowów (63 %), a odbudowy 15 km (21 %). Konieczna jest też modernizacja i przebudowa przepustów, które w większości są przestarzałe i zbyt zniszczone do dalszego funkcjonowania.
5. Zły stan rowów i zdekapitalizowane sieci drenarskie powodują w niektórych miejscach brak prawidłowego odpływu wody z pól. Stąd 20 ha użytków rolnych, głównie gleb od II do IV klasy bonitacyjnej jest podmokłych i wymagają regulacji stosunków wodnych.
6. W oparciu o sieć cieków naturalnych i warunki hydrograficzne regionu, można rozwijać budowę stawów hodowlanych i wspierać produkcję ryb. Może to stać się dodatkowym źródłem dochodu ludności wiejskiej i przyczynić się do rozwoju turystyki i rekreacji na terenie gminy. Jednakże wśród mieszkańców słabe jest zainteresowanie powstaniem nowych stawów hodowlanych i rozwój produkcji rybackiej.
7. Granica rolno-leśna w obszarze intensywnego rolnictwa zmierza głównie do racjonalnego wykorzystania gruntów o słabszych warunkach glebowo-przyrodniczych i niekorzystnie

położonych. Do zalesienia zaplanowano 25,90 ha, tj. 0,4 % użytków rolnych, głównie gleb V i IV klas bonitacyjnych w 3 miejscowościach. W powierzchni tej 25 ha są to grunty orne. Realizacja projektu zalesienia i uwzględnienie terenów już zalesionych podniesienie poziom lesistości z 14,1 % do 14,8 % w gminie. Przyczyni się też do wyrównania kompleksów leśnych oraz podniesienia walorów krajobrazowo-przyrodniczych.

8. W celu ochrony gleb przed erozją wodno-wietrzną wskazane jest utrzymanie oraz tworzenie pasów zadrzewień i zakrzewień, a także tworzenie zadrzewień w formie remiz śródpolnych. Dlatego do zadrzewienia w formie remiz śródpolnych wskazano 9 ha, w tym 7 ha są to grunty odłogowane, 63 km pasów zadrzewień i 3,5 km zakrzewień przydrożnych. Natomiast na gruntach ornych podatnych na splywy powierzchniowe należy stosować odpowiednie zabiegi agrotechniczne i uprawowe.
9. Również w celu ochrony gruntów rolnych wskazano 60 ha użytków do dostosowania do warunków przyrodniczych, głównie łąki i pastwiska, a także miejsca wymagające uporządkowania i rekultywacji w kierunku wodnym lub leśnym. W gminie uporządkowania wymaga 22 tzw. „dzikich” wysypisk śmieci, a rekultywacji 8 miejsc, o ile miejsca te nie są cenne przyrodniczo i mogłyby zostać objęte ochroną prawną np. jako użytki ekologiczne czy stanowiska dokumentacyjne.
10. Z uwagi na podwyższoną kwasowość, podatność gruntów na erozję, w gminie praktycznie wszystkie użytki rolne wymagają wapnowania. A ze względu na występujące kamienie, które utrudniają mechaniczną uprawę roślin, w 4 obrębach (Brochocin, Ciepłowody, Karczowice i Wilamowice) pola wymagają odkamienienia.
11. Istniejące cenne obiekty przyrodnicze: pomniki przyrody ożywionej, parki zabytkowe, aleje drzew wymagają właściwej pielęgnacji. Dla cennych pozostałości ekosystemów, w celu ich zachowania i ochrony prawnej niezbędne jest wykonanie aktualnej inwentaryzacji przyrodniczej gminy i objęcie ich rangą ochrony np. jako użytek ekologiczny. Celowe byłoby też zrealizowanie projektowanego *Obszaru Chronionego Krajobrazu Wzgórz Strzelińskie*, który połączyłby 2 osobno położone obręby „Wzgórz Strzelińskie” oraz „Wzgórz Niemczańskie” leżące w obrębie Brochocin.
12. Konieczne jest poddanie pracom renowacyjnym założeń zabytkowych, w tym pałacowo-parkowych w miejscowości Koźmice, Tomice, Karczowice, odrestaurowanie zespołu zamkowego w Ciepłowodach, renowacja i zagospodarowanie folwarku w Ciepłowodach oraz pałacu w Janówce, obiektów sakralnych i cmentarnych. Ich pogarszający się stan może doprowadzić do utraty walorów estetycznych i architektonicznych obiektów.

Niezbędne byłoby też włączenie tych obiektów w sieć zainteresowań turystycznych, kulturalnych i poznawczych oraz zagospodarowanie w odpowiednią infrastrukturę.

13. Celowym byłoby też powołanie *Parku Kulturowego*, które zostało zaproponowane w Studium gminy. Park kulturowy obejmowałby Las Muszkowicki, a celem jego utworzenia jest ochrona krajobrazu kulturowego i zachowanie stanowisk kurhanowych zlokalizowanych na terenie lasu.
14. W rozwoju funkcji rekreacyjno-turystycznej korzystne byłoby rozszerzenie tras rowerowych, szlaków turystycznych, punktów widokowych oraz oznaczenie miejsc atrakcyjnych turystycznie. W *Planie urządzeniowo-rolnym* zaproponowano przebieg nowych tras rowerowych, szlaków turystycznych, szlak konny, dwie ścieżki dydaktyczne i punkty widokowe. Wskazano też miejsca do zagospodarowania na cele turystyczno-rekreacyjne, łowiska i największe atrakcje turystyczne gminy oraz zlokalizowane w jej sąsiedztwie.
15. W oparciu o walory przyrodniczo-krajobrazowe gminy, w tym położenie w paśmie Wzgórz Niemczańsko-Strzelińskich oraz cenne obiekty historyczno-kulturowe, istnieje możliwość rozwoju agroturystyki. Za powstaniem bazy noclegowo-gastronomicznej przemawia korzystne położenie gminy względem drogi międzynarodowej z Wrocławia przez Kudowę Zdrój do Pragi, planowanej S-5 oraz miejsca szczególnie atrakcyjne o znaczeniu ponadregionalnym, położone w bliskim sąsiedztwie gminy: Opactwo Cysterskie w Henrykowie, Uzdrawisko Przerzeczyn Zdrój, Arboretum Wojsławice czy Twierdza Srebrna Góra (powiat ząbkowicki). Nowe źródła dochodu w gospodarstwach rolnych sprzyjać będą wielofunkcyjnemu rozwojowi obszarów wiejskich.
16. Podjęcie do realizacji pakietów rolnośrodowiskowych pozwoli na kreowanie nowoczesnego rolnictwa, ukierunkowanego na ochronę przyrody. Baza użytków zielonych, które nie są w pełni wykorzystane, bardzo dobre warunki glebowo-przyrodnicze zapewniają realizację wielu pakietów rolnośrodowiskowych, rolnictwa ekologicznego, specjalistycznego, tym bardziej, że na terenie gminy znajduje się obszar specjalnej ochrony siedlisk Natura 2000 – Muszkowicki Las Bukowy.
17. W związku z niską obsadą inwentarza, a potrzebą gruntów ornych prawie 240 ha użytków zielonych zaorano i połączono z gruntami ornymi. Często zaorywane są drogi nie wykorzystywane w transporcie rolnym. W celu ochrony gleb wysokich klas bonitacyjnych, określenia możliwości zmiany użytkowania wymagana jest aktualizacja klasyfikacji gleb i uporządkowanie stanu prawnego ewidencji gruntów.
18. Gospodarstwa rolne, które są w stanie utrzymać się na obszarze gminy i uzyskać dochód porównywalny, wymagać będą zwiększenia powierzchni produkcji, jej intensyfikacji,

a także rozbudowy punktów skupu na terenie gminy (dla zbóż, rzepaku i punktu skupu mleka). Natomiast gospodarstwa o mniejszym areale wymagać będą specjalizacji produkcji (rozwój warzywnictwa, sadownictwa). Dobre warunki naturalne i bliska lokalizacja punktów zaopatrzenia w środki produkcji pozwala na zwiększenie produkcji rolnej.

19. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych będzie kształtowana głównie w obrocie prywatnym, przez kupno-sprzedaż i dzierżawy gruntów między gospodarstwami. Możliwości nabywania gruntów z zasobu Skarbu Państwa – ANR są ograniczone z powodu prawie całkowitego ich rozdysponowania dla dużych przedsiębiorstw rolnych. Na terenie gminy jest bardzo duże zainteresowanie nabywaniem gruntów celem powiększania gospodarstwa rolnego.
20. Prace scaleniowe proponuje się przeprowadzić w 2 obrębach, tj. w Ciepłowodach i w Dobrzenicach, o łącznej powierzchni użytków rolnych – 1704 ha. Poprawa rozłogu gruntów, zmniejszenie ilości działek w ramach jednego gospodarstwa celem utworzenia dużych, bardziej regularnych działek, skrócenie dojazdu do pól przez korektę sieci dróg zwiększy efektywność i organizację produkcji rolniczej.
21. Modernizacja dróg transportu rolnego dotyczy 91,53 km, tj. 34 % istniejącej sieci drogowej, w tym w I kolejności do modernizacji wskazano 76,6 km dróg. W poszczególnych obrębach, z uwagi na zły stan i potrzeby, modernizacji wymaga nawet ok. 52 % sieci drogowej. Zmodernizowane drogi transportu rolnego zwiększą komfort jazdy, skrócą czas przejazdu do pól oraz mogą służyć celom rekreacyjno-turystycznym.
22. Najwyższy stopień zapotrzebowania na prace urządzeniowo-rolne wykazują obręby: Ciepłowody i Dobrzenice. Jest to spowodowane potrzebami prac z zakresu melioracji, modernizacją dróg transportu rolnego i potrzebą prac scaleniowych.
23. Ogólny koszt realizacji prac urządzeniowo-rolnych wyniesie **31 757 tys. zł**, z czego najwyższy koszt 80 % związany będzie z modernizacją dróg transportu rolnego i gospodarką wodną – 9 %. Koszty prac scaleniowych wyniosą 8 % i obejmą 28 % użytków rolnych. Efektywność realizacji prac będzie zależała od czasu i wielkości nakładów finansowych pozyskanych na ich wykonanie.
24. Ustalenia zawarte w *Planie urządzeniowo-rolnym gminy Ciepłowody* mogą być pomocne dla władz gminy do formułowania własnej strategii rozwoju, opracowań planistycznych czy szczegółowych projektów technicznych zmierzających do realizacji zamierzonych celów.
25. Finansowanie prac urządzeniowo-rolnych może odbywać się z różnych źródeł i środków finansowych przeznaczonych w ustawie budżetowej, budżetach samorządów, funduszy. Pozyskiwanie funduszy może się też odbywać w ramach działań *PROW na lata 2007–2013*.

Gmina Ciepłowody

Projekt granicy rolno-leśnej

Załącznik do Planu Urzędniowo-Rolnego
Gminy Ciepłowody

PLANOWANE ZALESIENIA GRUNTÓW

W celu racjonalnego wykorzystania gruntów słabych klas bonitacyjnych, niekorzystnie położonych, podatnych na erozję wodną oraz w celu kształtowania krajobrazu, została wyznaczona granica rolno-leśna. Granica ta rozgraniczająca lasy i grunty przeznaczone do zalesienia od gruntów przeznaczonych na cele rolne, pozwoli na uporządkowanie i efektywniejsze zagospodarowanie przestrzeni rolnej i leśnej.

Po analizie stanu istniejącego, materiałów planistycznych i przyrodniczych oraz po przeprowadzonych konsultacjach z mieszkańcami wsi, a także wykonanej inwentaryzacji terenowej, łącznie do zalesienia zaproponowano 25,90 ha użytków rolnych (0,4 %) w 3 obrębach, tj.: Baldwinowice Rys.73, Brochocin Rys.74 i Ciepłowody Rys.75. Wśród tych gruntów 25,05 ha są to grunty orne, a tylko 0,85 ha użytki zielone, Tab.63.

Najwięcej gruntów przeznaczonych pod zalesienie występuje w obrębie Ciepłowody, Tab.65, Rys.68, w którym razem wytypowano 15,72 ha w 4 kompleksach leśnych. W obrębie Baldwinowice wytypowano 5,84 ha gruntów w 2 kompleksach leśnych, Tab.66, w Brochocinie – 4,34 ha również w 2 kompleksach leśnych, Tab.67.

Ze względu na stan prawny planowanych zalesień, to 86,6 % z nich stanowią grunty własności prywatnej, 1,4 % - komunalnej, a 12,0 % - Spółdzielni „Agrotech”, Tab.65.

Z uwagi na jakość gleb, planowane zalesienia obejmują głównie gleby V – 9,66 ha i IV – 7,50 ha klas bonitacyjnych, Tab.63, niekorzystnie położone (na wzgórzach), znacznie oddalone od gospodarstwa rolnego, podatne na erozję powierzchniową, a tym samym o trudniejszych warunkach ich rolniczego wykorzystania. W Brochocinie i w Ciepłowodach działki są też położone przy dużych kompleksach leśnych.

Zalesienia użytków rolnych są też korzystne z uwagi na zagospodarowanie gruntów mało urodzajnych, o niskich klasach bonitacyjnych. Z uwagi na bardzo dobre klasy i intensywnie rozwijaną produkcję roślinną, w gminie Ciepłowody tylko w niektórych miejscach występują grunty odlogowane. Stąd w planowanych zalesieniach powierzchnia gruntów odlogowanych wynosi tylko 1,72 ha, Tab.64, a gruntów najslabszej jakości – 13,49 ha (to 9 % wszystkich klas V i VI). Pozostałe użytki rolne odlogowane powinny wrócić do rolniczego zagospodarowania. Natomiast na nie użytkowanych łąkach i pastwiskach, które często stają się miejscem lęgowiska czy żerowiska zwierząt i ptaków, ich użytkowanie powinno być dostosowane do warunków przyrodniczych.

Planowana powierzchnia leśna

Tabela 62

Lp.	Obręb	Aktualna powierzchnia				Do zalesienia		Tereny już zalesione	Planowana powierzchnia leśna		Dynamika zmian
		obręb	użytków rolnych	lasów		użytki rolne					
				ha	ha	ha	%		ha	%	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
1.	Baldwinowice	178,94	162,64	1,34	0,7	5,84	3,6	-	7,18	4,0	3,3
2.	Brochocin	232,17	147,66	70,31	30,3	4,34	2,9	-	74,65	32,2	1,9
3.	Cienkowice	183,03	165,03	2,31	1,3	-	-	2,58	4,89	2,7	1,4
4.	Cieplowody	1658,18	1453,31	19,07	1,2	15,72	1,1	5,00	39,79	2,4	1,2
5.	Czesławice	144,48	124,54	2,32	1,6	-	-	0,78	3,10	2,1	0,5
6.	Dobrzeńce	310,12	250,94	21,69	7,0	-	-	0,94	22,63	7,3	0,3
7.	Jakubów	224,13	211,62	2,08	0,9	-	-	-	2,08	0,9	-
8.	Janówka	390,04	366,41	0,44	0,1	-	-	0,05	0,49	0,1	-
9.	Karczewice	377,96	300,17	50,03	13,2	-	-	0,86	50,89	13,5	0,3
10.	Kobyła Głowa	265,11	196,29	50,52	19,1	-	-	11,24	61,76	23,3	4,2
11.	Koźmice	283,24	223,84	22,95	8,1	-	-	-	22,95	8,1	-
12.	Muszkowice	1446,34	572,76	827,93	57,2	-	-	0,51	828,44	57,3	0,1
13.	Piotrowice Polskie	318,84	292,75	1,43	0,4	-	-	0,69	2,12	0,7	0,3
14.	Stary Henryków	687,08	628,49	0,36	0,1	-	-	-	0,36	0,1	-
15.	Targowica	408,09	361,59	1,67	0,4	-	-	-	1,67	0,4	-
16.	Tomice	230,63	202,15	6,78	2,9	-	-	-	6,78	2,9	-
17.	Wilamowice	346,01	320,42	3,97	1,1	-	-	-	3,97	1,1	-
Gmina ogółem		7684,39	5980,61	1085,20	14,1	25,90	0,4	22,65	1133,75	14,8	0,7

Źródło: obliczenia własne na podstawie analizy materiałów planistycznych, inwentaryzacji terenowej (wrzesień-październik 2009 r.), ewidencji gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.)

Planowane zalesienia wg klas bonitacyjnych

Tabela 63

Lp.	Obręb	Użytki rolne planowane do zalesienia										ogółem
		grunty orne						użytki zielone				
		IIIb	IVa	IVb	V	VI	razem	III	V	VI	razem	
		ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
1.	Baldwinowice	0,19	-	2,07	2,37	1,07	5,70	-	0,08	0,06	0,14	5,84
2.	Brochocin	0,15	-	1,37	1,93	0,18	3,63	0,05	-	0,66	0,71	4,34
3.	Cieplowody	4,52	2,02	2,04	5,28	1,86	15,72	-	-	-	-	15,72
Gmina ogółem		4,86	2,02	5,48	9,58	3,11	25,05	0,05	0,08	0,72	0,85	25,90

Źródło: obliczenia własne na podstawie analizy materiałów planistycznych, inwentaryzacji terenowej (wrzesień-październik 2009 r.), ewidencji gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.)

Planowane zagospodarowanie klas najłabszych i gruntów odłogowanych

Tabela 64

Lp.	Obręb	Użytki rolne przewidziane do zalesienia	Grunty odłogowane				Użytki rolne klas V i VI			
			istniejące	proponowane do zalesienia		istniejące	proponowane do zalesienia		w powierzchni przewidzianej do zalesienia	
				ha	%		ha	%		%
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	
1.	Baldwinowice	5,84	7,16	1,06	14,8	20,92	3,58	17,1	61,3	
2.	Brochocin	4,34	7,68	0,30	3,9	8,57	2,77	32,3	63,8	
3.	Cienkowice	-	14,90	-	-	1,20	-	-	-	
4.	Cieplowody	15,72	18,94	0,36	1,9	28,12	7,14	25,4	45,4	
5.	Czesławice	-	2,10	-	-	1,86	-	-	-	
6.	Dobrzeńce	-	5,20	-	-	6,77	-	-	-	
7.	Jakubów	-	4,97	-	-	3,31	-	-	-	
8.	Janówka	-	1,69	-	-	-	-	-	-	
9.	Karczowice	-	9,07	-	-	3,22	-	-	-	
10.	Kobyła Głowa	-	11,79	-	-	3,79	-	-	-	
11.	Koźmice	-	18,04	-	-	3,22	-	-	-	
12.	Muszkowice	-	22,59	-	-	8,27	-	-	-	
13.	Piotrowice Polskie	-	3,12	-	-	19,81	-	-	-	
14.	Stary Henryków	-	7,71	-	-	14,97	-	-	-	
15.	Targowica	-	16,87	-	-	5,49	-	-	-	
16.	Tomice	-	17,68	-	-	4,45	-	-	-	
17.	Wilamowice	-	5,06	-	-	15,16	-	-	-	
Gmina ogółem		25,90	174,57	1,72	1,0	149,13	13,49	9,0	52,1	

Źródło: obliczenia własne na podstawie analizy materiałów planistycznych, inwentaryzacji terenowej (wrzesień-październik 2009 r.), ewidencji gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.)

Planowane zalesienia wg władania

Tabela 65

Lp.	Obręb	Planowane zalesienia na gruntach będących własnością						
		prywatną		komunalną		Spół. "Agrotech"		razem
		ha	%	ha	%	ha	%	ha
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.	Baldwinowice	5,67	97,1	0,17	2,9	-	-	5,84
2.	Brochocin	2,19	50,5	0,18	4,1	1,97	45,4	4,34
3.	Cieplowody	14,56	92,6	-	-	1,16	7,4	15,72
Gmina ogółem		22,42	86,6	0,35	1,4	3,13	12,0	25,90

Źródło: obliczenia własne na podstawie analizy materiałów planistycznych, inwentaryzacji terenowej (wrzesień-październik 2009 r.), ewidencji gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.)

Planowane zalesienia znajdują się poza obszarami chronionymi prawnie, w tym obszarem Natura 2000 i obszarem chronionego krajobrazu (istniejącym i planowanym). Jednak, z przyrodniczego punktu widzenia, wskazane jest pozostawić do naturalnej sukcesji leśnej miejsca znajdujące się w: Baldwinowicach na dz. 79 (kompleks 2) oraz w Ciepłowodach – dz. 221, 12, 224 i 225/2 (w kompleksie 2). Natomiast w Brochocinie dz. 79 i 80 położone w kompleksie 1 pozostawić w dotychczasowym użytkowaniu (uzgodnienia z Regionalną Dyрекcją Ochrony Środowiska we Wrocławiu).

Realizacja projektu granicy rolno-leśnej wraz z uwzględnieniem terenów już zalesionych podniesie wskaźnik lesistości gminy zaledwie o 0,7 %, tj. z 14,1 % do 14,8 %. Największa dynamika zmian wystąpi w obrębie Kobyla Głowa – 4,2 %, w którym znaczna część została już zalesiona. W Baldwinowicach lesistość wzrośnie o 3,3 %. W wyniku dodatkowych zalesień powierzchnia lasów w całej gminie wzrośnie z 1085,2 ha do 1133,75 ha (Tab.62).

Zalesianie gruntów jest też jedną z możliwości uzyskania dochodu w gospodarstwach rolnych. Wsparcie procesu zalesiania użytków rolnych niestanowiących własności Skarbu Państwa, jest określone w *Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013* w ramach działania *Zalesianie gruntów rolnych oraz zalesianie gruntów innych niż rolne*.

Fot. 98. Odłogowane grunty w Baldwinowicach wskazane do zalesienia

Fot. 99. Grunty pod lasem w Brochocinie wskazane do zalesienia

Planowane zalesienia w obrębie Baldwinowice

Tabela 66

Lp.	Działka			Użytki rolne do zalesienia						Powierzchnia do zalesienia	
	nr	własność	pow. ha	grunty orne				użytki zielone		razem ha	pozostałe grunty w kompleksie-Lz, Ls ha
				IIIb ha	IVb ha	V ha	VI ha	V ha	VI ha		
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Kompleks leśny 1											
1.	4	prywatna	1,28	-	0,77	-	0,29	-	-	1,06	0,22
Kompleks leśny 2											
1.	45	prywatna	1,96	0,19	-	0,99	0,78	-	-	1,96	-
2.	80/2	prywatna	2,66	-	1,13	1,38	-	0,08	0,06	2,65	0,01
3.	79	komunalna	0,91	-	0,17	-	-	-	-	0,17	0,74
Razem w kompleksie				0,19	1,30	2,37	0,78	0,08	0,06	4,78	0,75
Razem	prywatna		-	0,19	1,90	2,37	1,07	0,08	0,06	5,67	0,23
	komunalna		-	-	0,17	-	-	-	-	0,17	0,74
Ogółem w obrębie				0,19	2,07	2,37	1,07	0,08	0,06	5,84	0,97

Źródło: obliczenia własne na podstawie analizy materiałów planistycznych, inwentaryzacji terenowej (wrzesień-październik 2009 r.), ewidencji gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.)

Planowane zalesienia w obrębie Brochocin

Tabela 67

Lp.	Działka			Użytki rolne do zalesienia						Powierzchnia do zalesienia	
	nr	własność	pow. ha	grunty orne				użytki zielone		razem ha	pozostałe grunty-Ls, Lz ha
				IIIb ha	IV b ha	V ha	VI ha	III ha	VI ha		
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Kompleks leśny 1											
1.	79	komunalna	0,10	-	-	-	-	-	0,10	0,10	-
2.	80	komunalna	0,08	-	-	-	-	-	0,08	0,08	-
3.	44	Spółdzielnia "Agrotech"	2,51	-	-	0,53	-	0,05	-	0,58	0,03
4.	45	prywatna	3,22	-	-	0,33	-	-	0,12	0,45	0,19
5.	10	prywatna	2,36	-	-	-	-	-	0,36	0,36	-
Razem w kompleksie				-	-	0,86	-	0,05	0,66	1,57	0,22
Kompleks leśny 2											
1.	48	prywatna	2,03	-	0,42	0,49	-	-	-	0,91	-
2.	52	prywatna	1,57	-	0,25	0,08	0,14	-	-	0,47	-
3.	53	Spółdzielnia "Agrotech"	3,75	0,15	0,70	0,50	0,04	-	-	1,39	0,35
Razem w kompleksie				0,15	1,37	1,07	0,18	-	-	2,77	0,35
Razem	komunalna		-	-	-	-	-	-	0,18	0,18	-
	Spółdzielnia "Agrotech"		-	0,15	0,70	1,03	0,04	0,05	-	1,97	0,38
	prywatna		-	-	0,67	0,9	0,14	-	0,48	2,19	0,19
Ogółem w obrębie				0,15	1,37	1,93	0,18	0,05	0,66	4,34	0,57

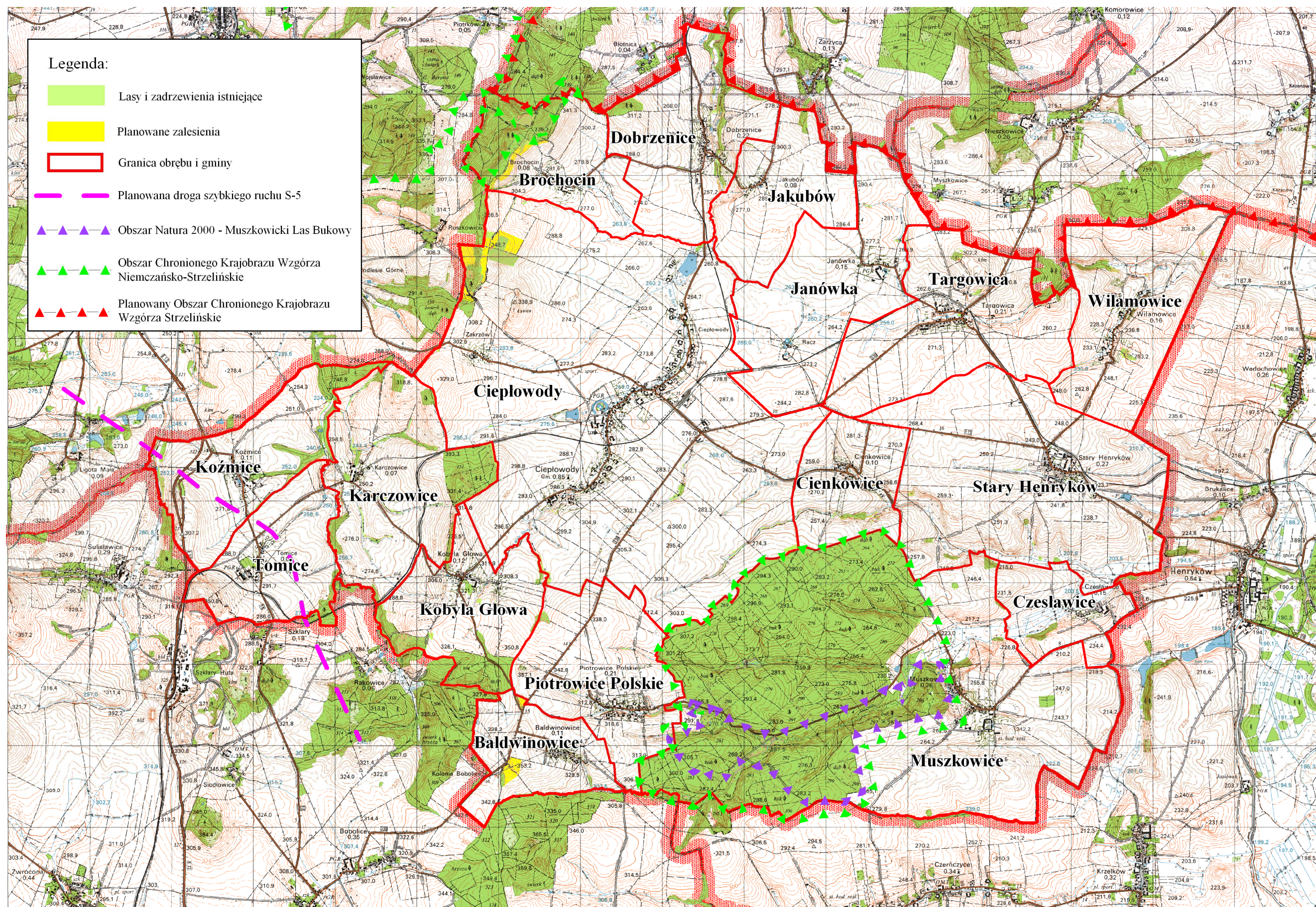
Źródło: obliczenia własne na podstawie analizy materiałów planistycznych, inwentaryzacji terenowej (wrzesień-październik 2009 r.), ewidencji gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.)

Planowane zalesienia w obrębie Ciepłowody

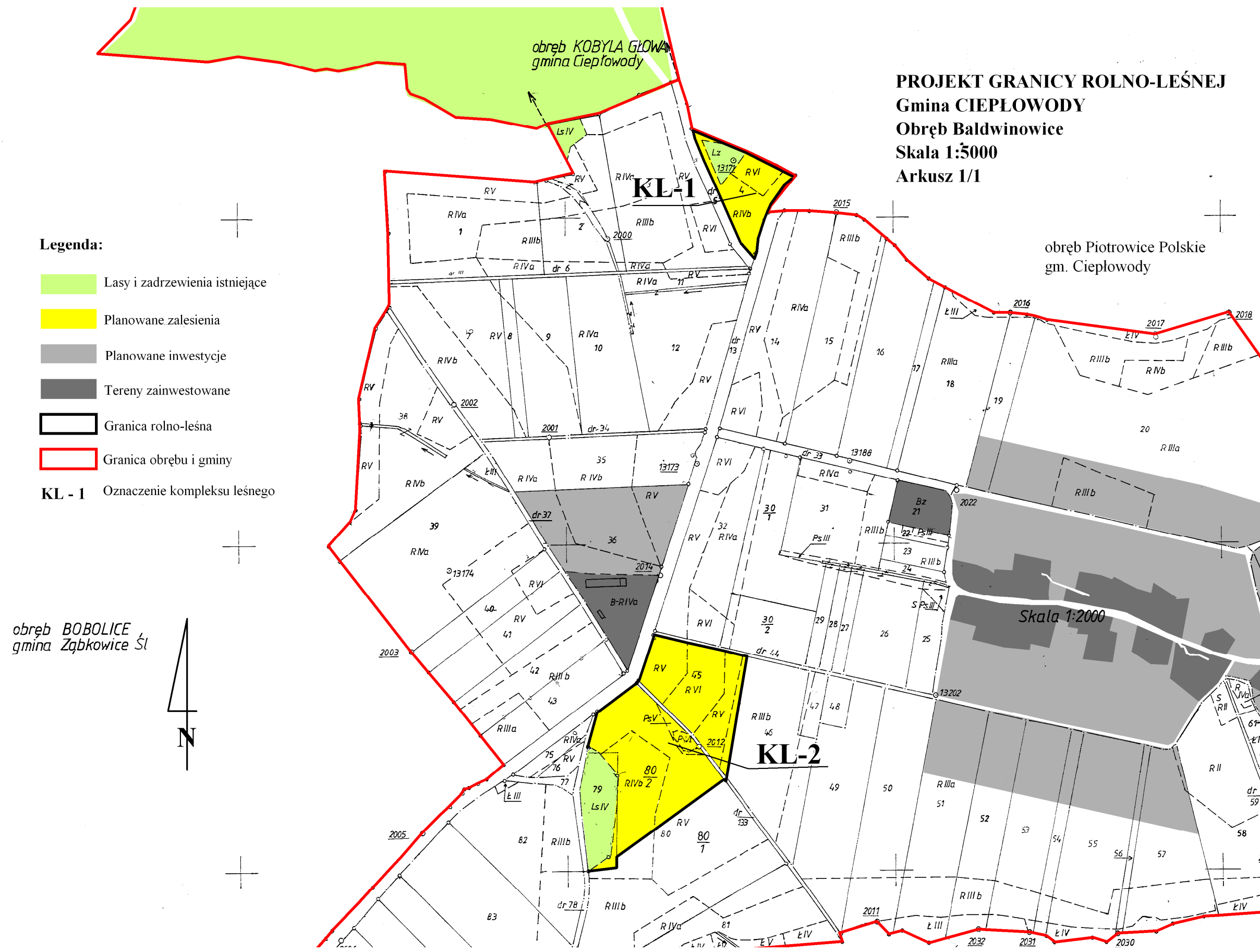
Tabela 68

Lp.	Działka			Użytki rolne do zalesienia					Powierzchnia do zalesienia	
	nr	własność	pow.	grunty orne					razem	pozostałe grunty-Lz
				IIIb	IVa	IVb	V	VI		
			ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Kompleks leśny 1										
1.	28	prywatna	1,12	0,87	-	-	0,25	-	1,12	-
2.	27	prywatna	1,75	1,50	-	-	0,25	-	1,75	-
3.	31	prywatna	0,96	0,62	-	-	0,34	-	0,96	-
4.	32	prywatna	0,99	0,54	-	-	0,45	-	0,99	-
5.	33	prywatna	0,69	0,53	-	-	0,16	-	0,69	-
Razem w kompleksie				4,06	-	-	1,45	-	5,51	-
Kompleks leśny 2										
1.	221	prywatna	0,44	-	-	-	0,44	-	0,44	-
2.	12	prywatna	0,99	0,46	-	-	0,45	-	0,91	0,08
3.	224	prywatna	2,04	-	-	-	0,42	-	0,42	-
4.	225/2	prywatna	0,82	-	-	0,09	0,34	-	0,43	-
5.	226	prywatna	1,59	-	-	0,40	0,05	-	0,45	-
6.	227	prywatna	1,59	-	0,36	-	-	-	0,36	-
7.	228	prywatna	1,66	-	0,39	-	-	-	0,39	-
8.	229	prywatna	1,76	-	0,21	-	-	-	0,21	-
9.	230	prywatna	1,25	-	0,18	-	-	-	0,18	-
Razem w kompleksie				0,46	1,14	0,49	1,7	-	3,79	0,08
Kompleks leśny 3										
1.	223	prywatna	1,05	-	-	0,72	-	0,33	1,05	-
2.	224	prywatna	2,04	-	-	0,65	-	0,42	1,07	-
3.	225/1	prywatna	0,84	-	0,53	-	-	0,31	0,84	-
4.	226	prywatna	1,58	-	-	-	0,05	0,34	0,39	-
5.	227	prywatna	1,59	-	0,35	0,18	-	0,46	0,99	-
Razem w kompleksie				-	0,88	1,55	0,05	1,86	4,34	-
Kompleks leśny 4										
1.	260	Spółdzielnia "Agrotech"	0,20	-	-	-	0,20	-	0,20	-
2.	261	Spółdzielnia "Agrotech"	0,96	-	-	-	0,96	-	0,96	-
3.	262	prywatna	1,58	-	-	-	0,92	-	0,92	-
Razem w kompleksie				-	-	-	2,08	-	2,08	-
Razem	prywatna		-	4,52	2,02	2,04	4,12	1,86	14,56	0,08
	Spółdzielnia "Agrotech"		-	-	-	-	1,16	-	1,16	-
Ogółem w obrębie				4,52	2,02	2,04	5,28	1,86	15,72	0,08

Źródło: obliczenia własne na podstawie analizy materiałów planistycznych, inwentaryzacji terenowej (wrzesień-październik 2009 r.), ewidencji gruntów i budynków (stan na sierpień 2009 r.)

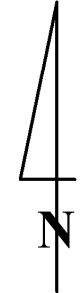
Rys. 72. Planowane zalesienia w gminie Cieplowody

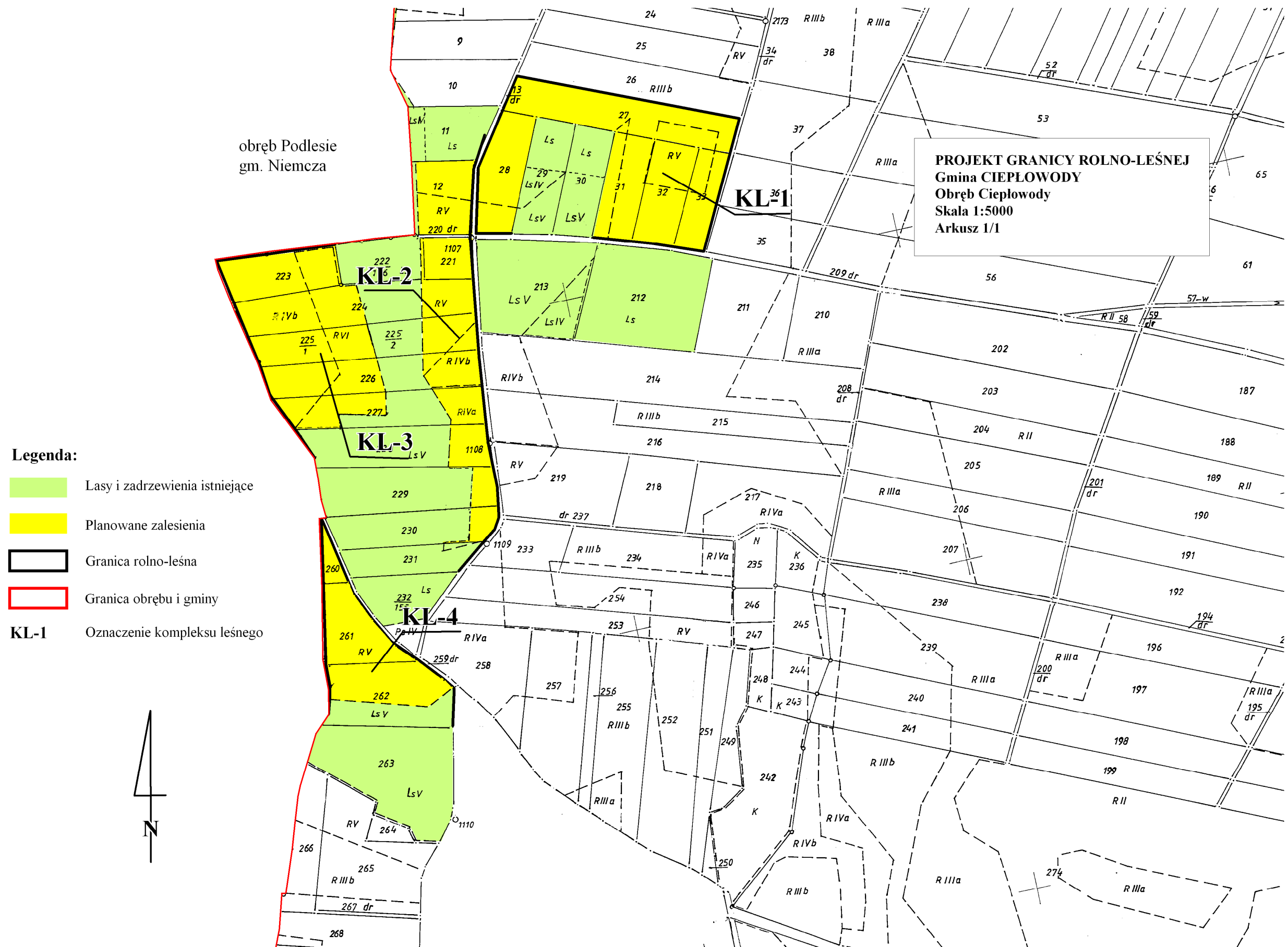
PROJEKT GRANICY ROLNO-LEŚNEJ
Gmina CIEPŁOWODY
Obwód Baldwinowice
Skala 1:5000
Arkusz 1/1

- Legenda:**
- Lasy i zadrzewienia istniejące
 - Planowane zalesienia
 - Planowane inwestycje
 - Tereny zainwestowane
 - Granica rolno-leśna
 - Granica obrębu i gminy
 - KL - 1** Oznaczenie kompleksu leśnego

obwód BOBOLICE
gmina Ząbkowice Śl

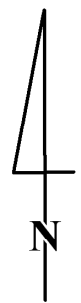
Rys. 73. Planowane zalesienia w obrębie Baldwinowice

obręb Podlesie
gm. Niemcza

PROJEKT GRANICY ROLNO-LEŚNEJ
Gmina CIEPŁOWODY
Obręb Ciepłowody
Skala 1:5000
Arkusz 1/1

- Legenda:**
- Lasy i zadrzewienia istniejące
 - Planowane zalesienia
 - Granica rolno-leśna
 - Granica obrębu i gminy
 - KL-1** Oznaczenie kompleksu leśnego

Rys. 75. Planowane zalesienia w obrębie Ciepłowody

SPIS FOTOGRAFII

Fot. 1. Widok na Wzgórze Dobrzeńskie z Jakubowa	21
Fot. 2. Widok na Wzgórze Lipowe z Wilamowic	21
Fot. 3. Potok Złotnik w Czesławicach	25
Fot. 4. Zbiornik wodny w Starym Henrykowie	25
Fot. 5. Kompleks leśny w Muszłowicach	31
Fot. 6. Zadrzewienia śródpolne w Starym Henrykowie	31
Fot. 7. Kaplica mszalna w Muszłowicach	33
Fot. 8. Zabytkowy park w Koźmicach	33
Fot. 9. Kaplica cmentarna w Kobylej Głowie	34
Fot. 10. Kościół zabytkowy w Piotrowicach Polskich	34
Fot. 11. Zamek wodny w Ciepłowodach	35
Fot. 12. Obiekty zabytkowe w Janówce	35
Fot. 13. Zabytkowy pałac w Karczowicach	35
Fot. 14. Zabytkowy pałac w Koźmicach	35
Fot. 15. Zabytkowy kościół w Ciepłowodach	38
Fot. 16. Zabytkowy kościół w Dobrzeńicach	38
Fot. 17. Przydrożne krzyże i kapliczki w Karczowicach, Cienkowicach i w Starym Henrykowie	39
Fot. 18. Arboretum w Wojstawicach	40
Fot. 19. Opactwo Cystersów w Henrykowie	40
Fot. 20. Ruiny zamku w Zabkowicach Śląskich	40
Fot. 21. Uzdrowisko w Przerzeczynie Zdrój	40
Fot. 22. Grunty narażone na erozję w Czesławicach	59
Fot. 23. Grunty narażone na erozję w Ciepłowodach	59
Fot. 24. Grunty podatne na erozję w obrębie Ciepłowod	60
Fot. 25. Grunty podatne na erozję w obrębie Brochocin	60
Fot. 26. Zniszczona droga w Kobylej Głowie wskutek erozji wodnej	61
Fot. 27. Droga w Brochocinie zniszczona wpływem powierzchniowym	61
Fot. 28. Grunty odłogowane w Jakubowie	99
Fot. 29. Grunty odłogowane w Tomicach	99
Fot. 30. Uprawa kukurydzy w Piotrowicach Polskich	103
Fot. 31. Uprawa rzepaku w Ciepłowodach	103
Fot. 32. Hodowla krów w Czesławicach	105
Fot. 33. Owce w obrębie Muszłowice	105
Fot. 34. Hodowla trzody chlewnej w Ciepłowodach	105
Fot. 35. Konie w obrębie Ciepłowod	105
Fot. 36. Elevatory zbożowe w Tomicach	108
Fot. 37. Złotnik w Czesławicach	111
Fot. 38. Mała Słęża w Ciepłowodach	111
Fot. 39. Most betonowy w Ciepłowodach	114
Fot. 40. Przepust w Muszłowicach	114
Fot. 41. Przepust w Muszłowicach	115
Fot. 42. Przepust w Tomicach	115
Fot. 43. Rów w pasie drogi w Ciepłowodach	116
Fot. 44. Odbudowany rów w Kobylej Głowie	116
Fot. 45. Droga gruntowa transportu rolnego w Cienkowicach	121
Fot. 46. Droga gruntowa transportu rolnego w Tomicach	121
Fot. 47. Droga szutrowa transportu rolnego w Baldwinowicach	121
Fot. 48. Droga szutrowa transportu rolnego w Ciepłowodach	121
Fot. 49. Zadrzewienia przydrożne w Dobrzeńicach	122
Fot. 50. Zadrzewienia przydrożne w Muszłowicach	122

Fot. 51. Stacja uzdatniania wody w Piotrowicach Polskich.....	123
Fot. 52. Zbiornik wyrównawczy w Jakubowie.....	123
Fot. 53. „Dziłkie” wysypisko śmieci w Wilamowicach	124
Fot. 54. „Dziłkie” wysypisko śmieci w Koźmicach	124
Fot. 55. Zespół Szkół w Ciepłowodach.....	127
Fot. 56. Świetlica wiejska w Targowicy.....	127
Fot. 57. Umocnienia betonowe na cieku Mała Ślęza w Ciepłowodach	139
Fot. 58. Mała Ślęza w obrębie Dobrzenice.....	139
Fot. 59. Rony w pasie drogi do konserwacji w Starym Henrykowie.....	141
Fot. 60. Przepust do odbudowy w Cienkowicach.....	141
Fot. 61. Zbiornik wodny do konserwacji w Ciepłowodach	145
Fot. 62. Rów do konserwacji w Targowicy.....	145
Fot. 63. Rony w pasie drogi do konserwacji w Piotrowicach Polskich.....	145
Fot. 64. Rony w pasie drogi do konserwacji w Ciepłowodach.....	145
Fot. 65. Zbiornik wodny do konserwacji w Ciepłowodach	147
Fot. 66. Oczko wodne do odbudowy w Koźmicach	147
Fot. 67. Zbiornik wodny w Jakubowie proponowany jako użytek ekologiczny.....	152
Fot. 68. Drzewo w Koźmicach proponowane objęciem ochroną w formie pomnika przyrody.....	152
Fot. 69. Miejsce proponowane do rekultywacji lub pozostawienia w naturalnym użytkowaniu w Ciepłowodach.....	153
Fot. 70. Uprawa wierzby energetycznej w Piotrowicach Polskich	153
Fot. 71. Pałac w Tomicach	154
Fot. 72. Kościół w Starym Henrykowie.....	154
Fot. 73. Przydrożne krzyże w Baldwinowicach i kapliczka w Wilamowicach wymagające konserwacji.....	155
Fot. 74. Arboretum Wojstawice, do którego zaproponowano trasę rowerową z gminy Ciepłowody.....	158
Fot. 75. Arboretum Wojstawice, do którego zaproponowano trasę rowerową z gminy Ciepłowody.....	158
Fot. 76. Droga w Koźmicach, po której poprowadzono turystyczny szlak pieszy.....	159
Fot. 77. Droga w Ciepłowodach, po której poprowadzono szlak konny.....	159
Fot. 78. Boisko sportowe wymagające urządzenia w Muszkwowicach	163
Fot. 79. Świetlica wiejska wymagająca remontu w Czesławicach.....	163
Fot. 80. „Dziłkie” wysypisko śmieci w Tomicach.....	165
Fot. 81. „Dziłkie” wysypisko śmieci w Wilamowicach	165
Fot. 82. Droga w Czesławicach, przy której zaplanowano jednostronne zadrzewienie.....	169
Fot. 83. Droga w Brochocinie, przy której zaplanowano jednostronne zadrzewienie.....	169
Fot. 84. Droga w Cienkowicach, przy której zaplanowano jednostronne zadrzewienie	171
Fot. 85. Droga w Muszkwowicach, przy której zaplanowano obustronne zadrzewienie.....	171
Fot. 86. Grunty odlogowane w Tomicach przeznaczone do dostosowania użytkowania do warunków przyrodniczych....	172
Fot. 87. Grunty odlogowane w Jakubowie wskazane do dostosowania użytkowania do warunków przyrodniczych.....	172
Fot. 88. Grunty przeznaczone do zalesienia jako remiza śródpolna w Karłowicach.....	173
Fot. 89. Grunty odlogowane przeznaczone do rolniczego zagospodarowania w Koźmicach.....	173
Fot. 90. Folwark w Ciepłowodach - miejsce wymagające zagospodarowania.....	177
Fot. 91. Skutki erozji powierzchniowej w Ciepłowodach	177
Fot. 92. Droga wskazana do modernizacji w Starym Henrykowie (dz. 173).....	192
Fot. 93. Droga wskazana do modernizacji w Dobrzenicach (dz. 255/1).....	192
Fot. 94. Droga wskazana do modernizacji w Piotrowicach Polskich (dz. 122).....	195
Fot. 95. Droga wskazana do modernizacji w Ciepłowodach (dz. 777).....	195
Fot. 96. Twierdza - Srebrna Góra, pomnik historii,	205
Fot. 97. Kopalnia bazaltu w Targowicy.....	205
Fot. 98. Odlogowane grunty w Baldwinowicach wskazane do zalesienia	219
Fot. 99. Grunty pod lasem w Brochocinie wskazane do zalesienia	219

SPIS TABEL

Tabela 1 Gęstość zaludnienia i struktura wiekowa ludności wiejskiej	13
Tabela 2 Bezrobotni wg wieku, wykształcenia i czasu pozostawania bez pracy.....	15
Tabela 3 Ludność rolnicza.....	19
Tabela 4 Złoża naturalne w gminie Ciepłowody.....	24
Tabela 5 Grunty pod wodami	27
Tabela 6 Lesistość gminy.....	29
Tabela 7 Obiekty zabytkowe (lub wpisane do rejestru zabytków) oraz atrakcje turystyczne gminy Ciepłowody.....	36
Tabela 8 Infrastruktura turystyczna w gminie Ciepłowody	42
Tabela 9 Struktura użytkowania gruntów	45
Tabela 10 Struktura użytków rolnych	46
Tabela 11 Użytki zielone zaorane wg własności.....	49
Tabela 12 Użytki zielone zaorane wg klas bonitacyjnych	50
Tabela 13 Faktyczna powierzchnia użytków rolnych.....	51
Tabela 14 Gleboznawcza klasyfikacja użytków rolnych.....	56
Tabela 15 Grunty zagrożone erozją i wymagające odkamienienia	60
Tabela 16 Grunty ANR będące we władaniu Spółki Hodowli Roślin Rolniczych Nasiona Kobierzycze	64
Tabela 17 Struktura władania gruntami i użytkami rolnymi	66
Tabela 18 Struktura gruntów ANR.....	67
Tabela 19 Grunty należące do właścicieli dużych powierzchni.....	68
Tabela 20 Grunty należące do Olsztyńskich Kopalni Surowców Mineralnych Sp. z o. o.....	69
Tabela 21 Grunty dzierżawione.....	71
Tabela 22 Grunty dzierżawione przez gospodarstwa rolne.....	72
Tabela 23 Grunty dzierżawione przez gospodarstwa rolne różniczan.....	74
Tabela 24 Grunty własne i dzierżawione w gospodarstwach dzierżawiących grunty.....	75
Tabela 25 Struktura gospodarstw rolnych w grupach obszarowych	80
Tabela 26 Gospodarstwa rolne o powierzchni poniżej 15 ha.....	83
Tabela 27 Gospodarstwa rolne należące do różniczan	85
Tabela 28 Struktura gospodarstw rolnych różniczan (spoza gminy Ciepłowody) w grupach obszarowych	89
Tabela 29 Rozdrobnienie gruntów własnych w gospodarstwach rolnych	92
Tabela 30 Użytki rolne odłogowane.....	98
Tabela 31 Grunty odłogowane wg właścicieli, użytków i klas gruntów.....	100
Tabela 32 Faktyczna powierzchnia zasiewów	102
Tabela 33 Produkcja roślinna i zwierzęca.....	106
Tabela 34 Wyposażenie gospodarstw w sprzęt rolniczy	107
Tabela 35 Zasoby wodne malej retencji	110
Tabela 36 Retencja stanowa	111
Tabela 37 Zestawienie cieków naturalnych.....	112
Tabela 38 Stan melioracji szczegółowych.....	115
Tabela 39 Drogi transportu rolnego wg własności.....	117
Tabela 40 Drogi transportu rolnego wg stanu i nawierzchni.....	120
Tabela 41 Infrastruktura społeczna.....	128
Tabela 42 Cele szczegółowe oraz zadania regionu I	136
Tabela 43 Potrzeby prac dotyczące cieków naturalnych.....	141
Tabela 44 Prace dotyczące melioracji szczegółowych.....	142
Tabela 45 Rony w pasach dróg wymagające przeprowadzenia prac	144
Tabela 46 Użytki rolne wymagające poprawy stosunków wodnych.....	146
Tabela 47 Potrzeby prac dotyczące oczek i zbiorników wodnych	147
Tabela 48 Pilne potrzeby prac związane z mostami i przepustami	148
Tabela 49 Obszary chronione istniejące i planowane.....	153
Tabela 50 Infrastruktura planowana.....	159
Tabela 51 Proponowana lokalizacja przydrożnych zadrzewień i remiz śródpolnych	168

Tabela 52 Planowane zadrzewienia w formie remiz sródpolnych.....	170
Tabela 53 Zagospodarowanie gruntów odłogowanych.....	173
Tabela 54 Dostosowanie użytkowania do warunków przyrodniczych.....	174
Tabela 55 Miejsca wymagające rekultywacji, uporządkowania lub zagospodarowania.....	178
Tabela 56 Przewidywane wyłączenia użytków rolnych z produkcji.....	182
Tabela 57 Przewidywane typy użytkowania ziemi.....	183
Tabela 58 Zagospodarowanie gruntów ANR.....	186
Tabela 59 Proponowane drogi do modernizacji wg władania.....	193
Tabela 60 Drogi transportu rolnego wskazane do modernizacji wg numeru i własności.....	196
Tabela 61 Zakres i koszty prac urządzeniowo-rolnych.....	210
Tabela 62 Planowana powierzchnia leśna.....	217
Tabela 63 Planowane zalesienia wg klas bonitacyjnych.....	217
Tabela 64 Planowane zagospodarowanie klas najniższych i gruntów odłogowanych.....	218
Tabela 65 Planowane zalesienia wg władania.....	218
Tabela 66 Planowane zalesienia w obrębie Baldwinowice.....	220
Tabela 67 Planowane zalesienia w obrębie Brochocin.....	220
Tabela 68 Planowane zalesienia w obrębie Ciepłowodny.....	221

SPIS RYSUNKÓW

Rys. 1. Położenie gminy Ciepłowodny.....	10
Rys. 2. Struktura wiekowa ludności wiejskiej.....	11
Rys. 3. Gęstość zaludnienia.....	12
Rys. 4. Ludność bezrobotna wg wieku.....	16
Rys. 5. Ludność bezrobotna wg wykształcenia.....	16
Rys. 6. Struktura wykształcenia ludności rolniczej.....	18
Rys. 7. Lokalizacja złóż naturalnych i surowców mineralnych na terenie gminy.....	23
Rys. 8. Grunty pod wodami.....	28
Rys. 9. Stopień lesistości.....	30
Rys. 10. Walory przyrodniczo - kulturowe oraz miejsca atrakcyjne turystycznie.....	41
Rys. 11. Struktura użytkowania gruntów.....	43
Rys. 12. Główne typy użytkowania ziemi.....	44
Rys. 13. Struktura użytków rolnych.....	47
Rys. 14. Główne kierunki produkcji rolnej.....	47
Rys. 15. Użytki zielone ewidencyjne i zaorane wg klas bonitacyjnych.....	48
Rys. 16. Zaorane użytki zielone wg własności.....	49
Rys. 17. Wskaźnik bonitacji i jakość gleb.....	52
Rys. 18. Gleboznawcza klasyfikacja gruntów ornych i użytków zielonych.....	54
Rys. 19. Typy gleb.....	55
Rys. 20. Kompleksy rolniczej przydatności gleb.....	57
Rys. 21. Położenie gruntów narażonych na erozję.....	61
Rys. 22. Struktura władania gruntami w gminie.....	63
Rys. 23. Rozkład gruntów należących do właścicieli dużych powierzchni.....	65
Rys. 24. Struktura władania użytkami rolnymi w sektorze publicznym i prywatnym.....	69
Rys. 25. Struktura władania gruntami w sektorze publicznym i prywatnym.....	70
Rys. 26. Struktura gruntów dzierżawionych w gospodarstwach rolnych.....	73
Rys. 27. Powierzchnia gruntów dzierżawionych w gospodarstwach rolnych.....	76
Rys. 28. Grunty ANR dzierżawione.....	77
Rys. 29. Struktura ilościowa gospodarstw rolnych w grupach obszarowych.....	79
Rys. 30. Liczba i średnia powierzchnia gospodarstw.....	81
Rys. 31. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych.....	81
Rys. 32. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych.....	82

Rys. 33. Struktura gospodarstw rolnych powyżej 15 ha.....	84
Rys. 34. Udział gospodarstw różniczan w powierzchni wszystkich gospodarstw rolnych	86
Rys. 35. Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych różniczan	87
Rys. 36. Struktura obszarowa gospodarstw różniczan	88
Rys. 37. Struktura ilościowa gospodarstw różniczan.....	88
Rys. 38. Rozdrobnienie gruntów własnych w grupach obszarowych.....	90
Rys. 39. Rozdrobnienie działek w gospodarstwach rolnych w obrębach	91
Rys. 40. Rozłóg gruntów w Brochocinie.....	94
Rys. 41. Rozłóg gruntów w Wilamonicach.....	95
Rys. 42. Rozłóg gruntów w Karczowicach.....	96
Rys. 43. Rozłóg gruntów w Koźmicach.....	96
Rys. 44. Rozłóg gruntów w Tomicach.....	97
Rys. 45. Grunty odłogowane wg własności.....	98
Rys. 46. Użytki rolne odłogowane wg klas bonitacyjnych.....	99
Rys. 47. Położenie gruntów odłogowanych	101
Rys. 48. Struktura zasiewów.....	102
Rys. 49. Plony roślin podstawowych.....	103
Rys. 50. Struktura inwentarza.....	104
Rys. 51. Sieć wodna na terenie gminy Ciepłowody.....	113
Rys. 52. Udział dróg transportu rolnego wg własności	117
Rys. 53. Drogi transportu rolnego wg stanu technicznego.....	118
Rys. 54. Gęstość sieci drogowej.....	118
Rys. 55. Stan techniczny dróg.....	119
Rys. 56. Położenie gminy Ciepłowody na tle regionów funkcjonalnych obszarów wiejskich Dolnego Śląska	137
Rys. 57. Potrzeby prac w zakresie melioracji podstawowych i szczegółowych	149
Rys. 58. Istniejące i planowane walory przyrodniczo - kulturowe i turystyczne.....	160
Rys. 59. Ochrona środowiska rolniczego.....	179
Rys. 60. Planowane wyłączenia gruntów z użytkowania rolniczego.....	181
Rys. 61. Grunty ANR zagospodarowane i nie rozdysponowane.....	185
Rys. 62. Obręby proponowane do scalenia.....	189
Rys. 63. Przykład rozłogu gruntów w obrębie Ciepłowody.....	190
Rys. 64. Rozłóg gruntów własnych gospodarstw rolnych w Dobrzyńicach.....	191
Rys. 65. Udział dróg wskazanych do modernizacji wg własności	192
Rys. 66. Długość i udział dróg transportu rolnego wskazanych do modernizacji.....	194
Rys. 67. Drogi transportu rolnego wskazane do modernizacji	199
Rys. 68. Drogi transportu rolnego wskazane do modernizacji w I i w II kolejności.....	200
Rys. 69. Funkcje wsi w poszczególnych miejscowościach.....	205
Rys. 70. Stopień zapotrzebowania na prace urządzeniowo-rolne.....	208
Rys. 71. Udział kosztów wykonania poszczególnych prac urządzeniowo-rolnych.....	209
Rys. 72. Planowane zalesienia w gminie Ciepłowody	222
Rys. 73. Planowane zalesienia w obrębie Baldwinowice	223
Rys. 74. Planowane zalesienia w obrębie Brochocin	224
Rys. 75. Planowane zalesienia w obrębie Ciepłowody.....	225

LITERATURA

1. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013. (PROW 2007 – 2013). Warszawa, lipiec 2007 r.
2. Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego. Wrocław, wrzesień 2000 r. Strategia rozwoju obszarów wiejskich województwa dolnośląskiego.

3. Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego 2001 r. Studia nad rozwojem Dolnego Śląska. Zeszyt 5 (12) 2001 r.
4. Wytyczne w Sprawie Ustalania Granicy Rolno-Leśnej. Opracowano w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi we Współdziałaniu z Ministerstwem Środowiska. Warszawa, 31 lipca 2003 r.
5. Podstawy Rolnictwa. Stanisław Rojek. Kazimierz Chmura. Wrocław 1997 r. Wydawnictwo Akademii Rolniczej we Wrocławiu.
6. Eksploatacja urządzeń melioracyjnych, Stanisław Marcilonek, Wydawnictwo Akademii Rolniczej we Wrocławiu, Wrocław 1994 r.
7. Ewidencja gruntów i budynków, gmina Ciepłowody, stan na sierpień 2009 r.
8. Mapy sozologiczne i mapy hydrograficzne w skali 1:50 000, zawierające obszar gminy Ciepłowody. Główny Urząd Geodezji i Kartografii.
9. Mapy glebowo-rolnicze dla gminy Ciepłowody, sporządzone przez Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzeń Rolnych we Wrocławiu. Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego w wersji numerycznej, pracownia komputerowa DBGiTR we Wrocławiu.
10. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego – mapy.
11. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Ciepłowody, 2008 r.
12. Program Ochrony Środowiska Gminy Ciepłowody, 2004 r.
13. Program Ochrony Środowiska Powiatu Ząbkowickiego, Ząbkowice Śląskie, 2003 r.
14. Plan Gospodarki Odpadami gminy Ciepłowody, 2004 r.
15. Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Ciepłowody na lata 2004-2006 i 2007-2013 (sierpień 2004 r.),
16. Strategia Rozwoju Gminy Ciepłowody na lata 2009 – 2014 (2009 r.),
17. Studium systemu turystyki i rekreacji rowerowej województwa dolnośląskiego, system lokalnych tras rowerowych, opracowane przez wojewódzkie biuro urbanistyczne we Wrocławiu.
18. Stan gleb w powiatach województwa dolnośląskiego, zakwaszenie-potrzeby wapnowania-zawartość metali ciężkich i siarki, Stacja Chemiczno Rolnicza Oddział we Wrocławiu, Wrocław 1999 r.
19. Stan i zmiany właściwości gleb użytkowanych rolniczo w województwie dolnośląskim w latach 2000-2005, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, IUNG Puławy-Wrocław 2007.
20. Kompleksowe scalanie gruntów rolnych i leśnych oraz jego wpływ na środowisko materiały szkoleniowe nr 93, Puławy 2006, IUNiG Państwowy instytut badawczy w Puławach.
21. Materiały i dane z Urzędu Gminy Ciepłowody, czas pozyskania marzec 2010 r.
22. Wyniki inwentaryzacji terenowej, wrzesień – październik 2009 r.
23. Program małej retencji wodnej w województwie dolnośląskim, Wrocław 12.10.2006 r. Sejmik Województwa Dolnośląskiego.
24. Dane z Powiatowego Urzędu Pracy w Ząbkowicach Śląskich, stan na grudzień 2009 r.
25. Materiały i dane pozyskiwane z Agencji Nieruchomości Rolnych we Wrocławiu (marzec 2010 r.), Dolnośląskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych we Wrocławiu, oddział w Świdnicy, styczeń 2010 r.

26. Plan Odnowy Miejscowości Baldwinowice na lata 2008-2015, Baldwinowice – Gmina Ciepłowody, luty 2008 r.
27. Plan Odnowy Miejscowości Ciepłowody na lata 2009-2016, Ciepłowody – Gmina Ciepłowody, październik 2008 r.
28. Plan Odnowy Miejscowości Kobyła Głowa na lata 2009-2016, Kobyła Głowa – Gmina Ciepłowody, luty 2009 r.
29. Plan Odnowy Miejscowości Piotrowice Polskie na lata 2008-2015, Piotrowice Polskie – Gmina Ciepłowody, luty 2008 r.
30. Plan Odnowy Miejscowości Stary Henryków na lata 2008-2015, Stary Henryków – Gmina Ciepłowody, luty 2008 r.
31. Plan Odnowy Miejscowości Targowica na lata 2008-2015, Targowica – Gmina Ciepłowody, luty 2008 r.